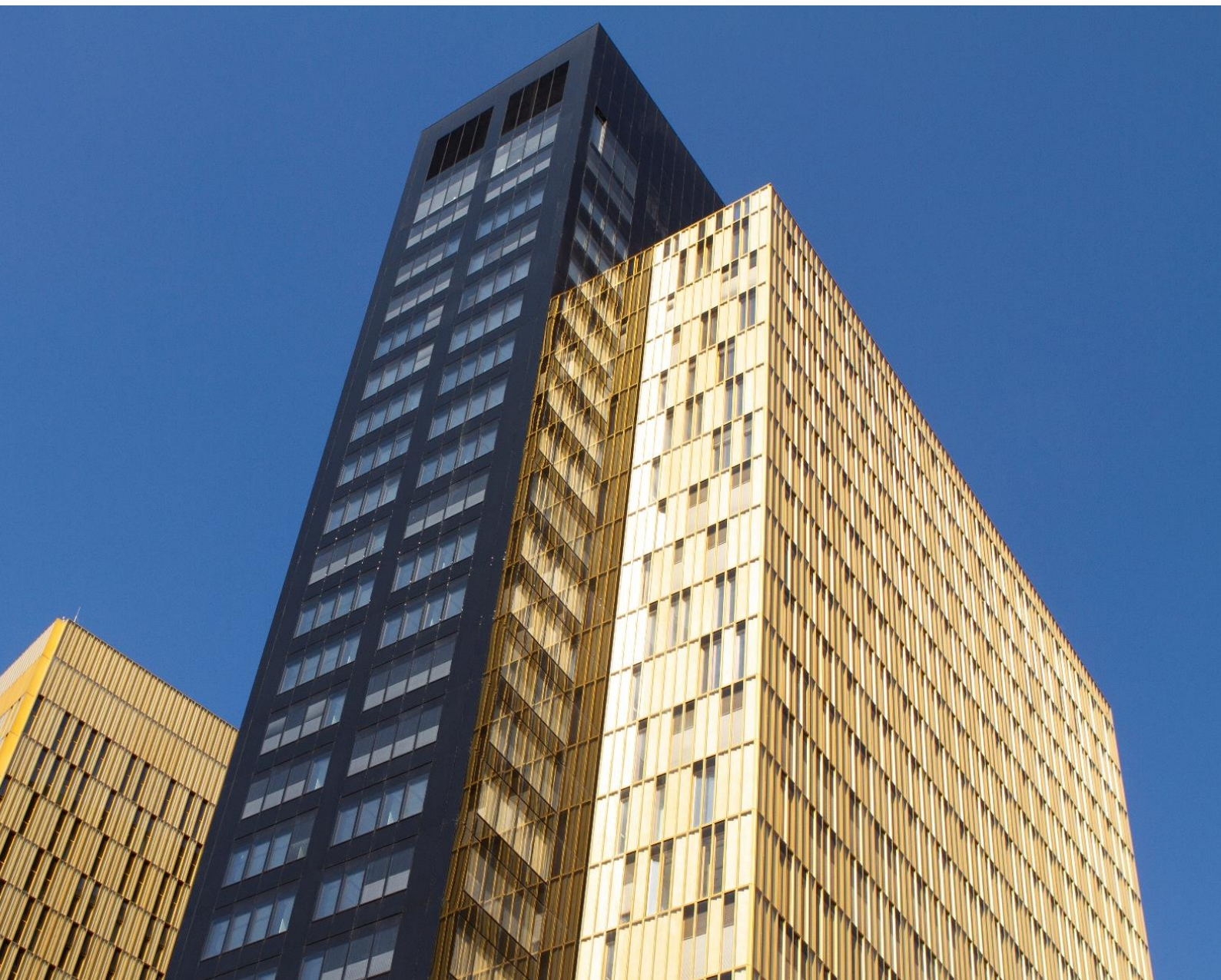

Teminis biuletenis

Teismų nepriklausomumas

Ižanga

Per pastaruosius metus Teisingumo Teismas priėmė labai daug sprendimų, išplėtodamas savo jurisprudenciją dėl teismų nepriklausomumo principo Europos Sąjungos teisėje. Ši jurisprudencija apima įvairias sritis – pradedant nacionalinių teismų teisėjų skyrimo procedūromis, baigiant nekaltumo prezumpcija, ką jau kalbėti apie įvairius aspektus, kuriais šis principas išnagrinėtas.

Pirma, šioje jurisprudencijoje išnagrinėta nacionalinių teismų, galinčių pateikti prejudicinius klausimus, nepriklausomumo sąlyga, būtina tam, kad tinkamai veiktų prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmas, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį. Nepriklausomumo kriterijai, kuriuos Teisingumo Teismas nustatė savo jurisprudencijoje dėl SESV 267 straipsnio, vėliau buvo taikomi kitose srityse.

Antra, daugelyje sprendimų teismų nepriklausomumas išnagrinėtas veiksmingos teisminės gynybos, kaip ji suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą¹ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį², srityje. Atsižvelgdamas į šias nuostatas Teisingumo Teismas nusprendė dėl reikalavimų, kuriuos turi atitikti nacionaliniai teismai, galintys priimti sprendimus dėl Sąjungos teisės taikymo ar aiškinimo, kad būtų užtikrinta, be kita ko, pagarba teisinei valstybei, kaip ESS 2 straipsnyje³ įtvirtintai Sąjungos vertybei.

Galiausiai, trečia, į teismų nepriklausomumo reikalavimus buvo atsižvelgta bylose, susijusiose su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, įtvirtinta SESV trečiosios dalies V antraštinėje dalyje, visų pirma teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje (SESV 82–86 straipsniai).

Laikantis tokios trinarės struktūros, šiame teminiame biuletenyje apžvelgiama šios srities jurisprudencija.

¹ Pagal šią nuostatą „[v]alstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“.

² Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta pagrindinė teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

³ ESS 2 straipsnyje nustatyta, kad „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybės narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė“.

Nurodytų teisės aktų sąrašas

Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose

2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos **reglamentas (EB) Nr. 805/2004**, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (OL L 143, 2004, p. 15; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 38).

2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos **reglamentas (ES) Nr. 1215/2012** dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1).

Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

2002 m. birželio 13 d. Tarybos **pagrindų sprendimas 2002/584/TVR** dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34), iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24).

2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva (ES) 2016/343** dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1).

Socialinė politika

2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos **direktyva 2000/78/EB**, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 2006/54/EB** dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (OL L 204, 2006, p. 23).

Sutarčių principai, tikslai ir uždaviniai

2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos **sprendimas 2006/928/EB**, nustatantis bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmą (OL L 354, 2006, p. 56).

Duomenų apsauga

2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos **reglamentas (ES) 2016/679** dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1; toliau – BDAR).

Turinys

ĮŽANGA.....	3
NURODYTŲ TEISĖS AKTŲ SĄRAŠAS	4
I. NACIONALINIŲ TEISMŲ NEPRIKLAUSOMUMAS VYKSTANT PROCESUI DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO PRIĖMIMO	7
1. Sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį.....	7
2. Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumą Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo	11
II. NACIONALINIŲ TEISĖJŲ IR TEISMŲ, TURINČIŲ JURISDIKCIJĄ TAIKYTI SAJUNGOS TEISĘ, NEPRIKLAUSOMUMAS	17
1. Skyrimas	17
2. Profesinė etika	35
3. Atlyginimas.....	39
4. Delegavimas.....	41
5. Perkėlimas.....	43
6. Paaukštinimas	44
7. Drausminė atsakomybė	45
8. Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų	59
9. Teisėjų nepašalinamumas ir pensinis amžius.....	68
10. Jurisdikcija atlikti teismų nepriklausomumo kontrolę	73
III. NEPRIKLAUSOMAS SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS BYLOSE DĖL SAJUNGOS TEISĖS TAIKymo	75
IV. NACIONALINIŲ TEISMŲ NEPRIKLAUSOMUMAS SU LAISVĖS, SAUGUMO IR TEISINGUMO ERDVE SUSIJUSIOSE SRITYSE	78
1. Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose.....	78
2. Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose	80
2.1. Europos arešto orderis.....	80
2.2. Nekaltumo prezumpcija	88

I. Nacionalinių teismų nepriklausomumas vykstant procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl teismų nepriklausomumo kriterijų iš pradžių buvo suformuota aiškinant SESV 267 straipsnį, pagal kurį tik valstybės narės „teismas“ turi teisę arba, atsižvelgiant į konkretų atvejį, pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Aiškindamas šią nuostatą Teisingumo Teismas pasinaudojo galimybe nagrinėjant prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą apibrėžti sąvoką „teismas“, visų pirma sąvoką „teismų nepriklausomumas“. Nepriklausomumas yra vienas iš reikalavimų, į kuriuos Teisingumo Teismas atsižvelgia vertindamas, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra „teismas“, turintis teisę kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo⁴.

1. Sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Krajowa Rada Sądownictwa (Leidimas teisėjui toliau eiti pareigas)“ (C-718/21, [EU:C:2023:1015](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Sąvoka „teismas“ – Kriterijai – „Sąd Najwyższy Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych“ (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, Lenkija) – Nepriklausomo, nešališko ir pagal įstatymą įsteigto teismo statuso neturinčio teismo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nepriimtinumas“

2020 m. gruodžio 30 d. raštu *Sąd Okręgowy w K.* (K. apygardos teismas, Lenkija) teisėjas L. G. informavo *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT) apie savo pageidavimą toliau eiti pareigas sulaukus įprasto pensinio amžiaus. NTT nutraukus jo prašymo nagrinėjimą dėl to, kad baigėsi jam pateikti nustatytas naikinamasis terminas, L. G. pateikė skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai instancijai. Suabejojusi dėl nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, pirma, tokio teisėjo pareiškimo veiksmingumas priklauso nuo NTT leidimo ir, antra, tokiam pareiškimui numatytas absoliutus naikinamasis terminas, atitiktis ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, ši instancija kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusia instanciją sudarė trys *Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych* (Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija; toliau – Išimtinės kontrolės kolegija), įsteigtos *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis

⁴ Žr., pavyzdžiui, 1987 m. birželio 11 d. Sprendimo *X* (14/86, [EU:C:1987:275](#)) 7 punktą, 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Dorsch Consult* (C-54/96, [EU:C:1997:413](#)) 23 punktą ir naujausio, II.1 dalyje „Skyrimas“ apžvelgto, 2022 m. kovo 29 d. Sprendimo *Getin Noble Bank* (C-132/20, [EU:C:2022:235](#)) 66 punktą.

Teismas, Lenkija) 2017 m. reformuojant Lenkijos teismų sistemą, teisėjai⁵. Šie trys teisėjai į šią kolegiją paskirti remiantis 2018 m. rugpjūčio 28 d. NTT nutarimu Nr. 331/2018 (toliau – Nutarimas Nr. 331/2018).

Šis nutarimas buvo panaikintas 2021 m. rugsėjo 21 m. *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, Lenkija) sprendimu⁶. Be to, 2021 m. lapkričio 8 d. Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją*⁷ (toliau – Sprendimas *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją*) Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) konstatavo, kad buvo pažeistas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁸ 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, susijęs su „pagal įstatymą sudarytu teismu“, nes per procedūrą, grindžiamą Nutarimu Nr. 331/2018, buvo paskirta dviejų sudėčių išimtinės kontrolės kolegija, sudaryta iš trijų teisėjų.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pripažino prašymą priimti prejudicinį sprendimą nepriimtiniu, nes jį pateikusi instancija nėra „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad siekiant įvertinti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, atsižvelgiama į aplinkybių visumą, be kita ko, į tai, ar ši institucija įsteigta pagal įstatymus, ar ji nuolatinė, ar jos jurisdikcija yra privaloma, ar procesas joje grindžiamas rungimosi principu, ar ji taiko teisės aktus ir yra nepriklausoma. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, kad Aukščiausiasis Teismas iš esmės atitinka nurodytus reikalavimus, ir pažymėjo: kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikia nacionalinis teismas, reikia preziumuoti, kad jis atitinka šiuos reikalavimus, neatsižvelgiant į jo faktinę sudėtį. Iš tiesų per procesą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo ir nacionalinio teismo funkcijų pasidalijimą, Teisingumo Teismui nepriklauso tikrinti, ar sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo priimtas pagal nacionalines teismo veiklos organizavimo ir proceso taisykles.

Vis dėlto ši prezumpcija galėtų būti nugincyta, kai valstybės narės arba tarptautinio teismo priimtas galutinis sprendimas lemtų išvadą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teisėjas nėra nepriklausomas, nešališkas ir pagal įstatymą įsteigtas teismas, kaip jis suprantamas pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antra pastraipa⁹.

⁵ Ši ir kita nauja Aukščiausiojo Teismo kolegija, t. y. *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija), buvo įsteigtos pagal 2017 m. gruodžio 8 d. *Ustawa o Sądzie Najwyższym* (Aukščiausiojo Teismo įstatymas), įsigaliojusį 2018 m. balandžio 3 d.

⁶ Šis sprendimas buvo priimtas po 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153), apžvelgto II.1 dalyje „Skyrimas“.

⁷ CE:ECHR:2021:1108JUD 004986819.

⁸ Pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje.

⁹ Žr. 2022 m. kovo 29 d. Sprendimą *Getin Noble Bank* (C-132/20, EU:C:2022:235, 72 punktą), apžvelgtą II.1 dalyje „Skyrimas“.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad EŽTT sprendimas *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* ir 2021 m. rugsėjo 21 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutiniai ir konkrečiai susiję su aplinkybėmis, kuriomis, remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, buvo paskirti Išimtinės kontrolės kolegijos teisėjai.

Konkrečiau kalbant, pažymėtina, pirma, kad Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* EŽTT iš esmės konstatavo, kad atitinkamos sudėties Išimtinės kontrolės kolegijos narių paskyrimai buvo atlikti akivaizdžiai pažeidžiant pagrindines nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis reglamentuojama teisėjų skyrimo procedūra. Nors tiesa, kad iš šių Išimtinės kontrolės kolegijos sudėtyje buvusių teisėjų, nagrinėjusių bylas, dėl kurių buvo priimtas tas sprendimas, tik vienas įeina į šios kolegijos, patekusios prašymą priimti prejudicinį sprendimą, sudėtį, iš minėto sprendimo motyvų aiškiai matyti, kad EŽTT atlikti vertinimai vienodai taikomi visiems šios kolegijos teisėjams, kurie į ją buvo paskirti analogiškais aplinkybėmis, ypač remiantis Nutarimu Nr. 331/2018.

Antra, 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimu Vyriausiasis administracinis teismas panaikino Nutarimą Nr. 331/2018, visų pirma remdamasis išvadamis ir vertinimais, kurie iš esmės sutampa su Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* pateiktomis išvadamis ir vertinimais.

Atsižvelgdamas į šiuose dviejuose sprendimuose padarytas išvadas ir vertinimus, taip pat į savo paties jurisprudenciją, Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar „teismui“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, taikomų reikalavimų laikymosi prezumpcija turi būti laikoma nugrinčyta prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusios instancijos atveju.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, pirma, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusią instanciją sudarantys teisėjai į Išimtinės kontrolės kolegiją buvo paskirti pasiūlius NTT, t. y. institucijai, kurios 23 iš 25 narių dėl 2017 ir 2018 m. atliktų teisės aktų pakeitimų¹⁰ buvo paskirti vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių arba priklauso kuriai nors iš šių valdžių. Tiesa, vien ta aplinkybė, jog tokią instituciją, kaip NTT, dalyvaujančią teisėjų skyrimo procedūroje, daugiausia sudaro įstatymų leidėjo parinkti nariai, negali sukelti abejonių dėl pagal įstatymą iš anksto įsteigto teismo statuso ir per šią procedūrą paskirtų teisėjų nepriklausomumo. Vis dėlto kitaip yra tuo atveju, kai ši aplinkybė kartu su kitomis svarbiomis aplinkybėmis ir sąlygomis, kuriomis šie nariai buvo parinkti, kelia tokių abejonių. Su NTT susiję teisės aktų pakeitimai buvo padaryti tuo pat metu, kai buvo atlikta esminė Aukščiausiojo Teismo reforma, be kita ko, apėmusi dviejų naujų kolegijų įsteigimą šiame teisme ir jo teisėjų pensinio amžiaus sumažinimą. Taigi šie pakeitimai įvyko tuo metu, kai buvo pranešta, kad netrukus Aukščiausiąjame Teisme turės būti užimta daug atsilaisvinusių ar naujai įsteigtų teisėjų darbo vietų.

¹⁰ 2011 m. gegužės 12 d. *Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa* (Nacionalinės teismų tarybos įstatymas), iš dalies pakeisto 2017 m. gruodžio 8 d. *Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai), įsigaliojusiu 2018 m. sausio 17 d., ir 2018 m. liepos 20 d. *Ustawa o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Bendrosios kompetencijos teismų sistemos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai), įsigaliojusiu 2018 m. liepos 27 d., 9bis straipsnis.

Antra, taip *ex nihilo* įsteigta Išimtinės kontrolės kolegijai buvo priskirta jurisdikcija nagrinėti ypač jautrias bylas, kaip antai ginčus dėl rinkimų ir ginčus, susijusius su referendumų rengimu, ar ypatinguosius skundus dėl bendrosios kompetencijos teismų arba kitų Aukščiausiojo Teismo kolegijų priimtų galutinių sprendimų panaikinimo.

Trečia, kartu su minėtais teisės aktų pakeitimais buvo iš esmės pakeistos taisyklės dėl teisminių teisių gynimo priemonių, leidžiančių skųsti NTT nutarimus, kuriais siūlomi kandidatai į Aukščiausiojo Teismo teisėjus, ir taip panaikintas tokių priemonių veiksmingumas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad pastaraisiais pakeitimais nustatyti apribojimai taikomi tik skundams, pateiktiems dėl NTT nutarimų, kuriuose siūlomos kandidatūros eiti Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, o NTT nutarimams dėl kandidatūrų eiti teisėjo pareigas kituose nacionaliniuose teismuose pateikimo savo ruožtu taikoma anksčiau galiojusi bendra teisminės kontrolės tvarka¹¹.

Ketvirta, Sprendime *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)*¹² Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad tuo metu, kai byla, dėl kurios priimtas šis sprendimas, nagrinėjęs Išimtinės kontrolės kolegijos narys buvo paskirtas remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėjęs skundą dėl šio nutarimo panaikinimo, 2018 m. rugsėjo 27 d. nutarė sustabdyti jo vykdymą. Ta pati aplinkybė susiklostė ir skiriant tris šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusius instancijos narius. Taigi, nelaukiant, kol bus susipažinta su 2018 m. rugsėjo 27 d. nutarties motyvais, Lenkijos Respublikos Prezidentui atlikus nagrinėjamus paskyrimus skubos tvarka, remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, nors jo vykdymas buvo sustabdytas šia nutartimi, buvo šiurkščiai pažeistas valdžių padalijimo principas, būdingas teisinės valstybės veikimui.

Penkta, nors Vyriausiasis administracinis teismas gavo skundą dėl Nutarimo Nr. 331/2018 panaikinimo ir sustabdė jo nagrinėjimą, kol Teisingumo Teismas priims sprendimą byloje *A. B. ir kt.*¹³, Lenkijos teisės aktų leidėjas priėmė įstatymą, be kita ko, užkertantį kelią ateityje skųsti NTT nutarimus, kuriais siūloma skirti Aukščiausiojo Teismo teisėjus, ir numatantį nebaigtą nagrinėti bylų dėl tokių skundų nutraukimą¹⁴. Dėl šiuo įstatymu padarytų pakeitimų Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad, ypač vertinant kartu su visomis kitomis aplinkybėmis, šie pakeitimai rodo, jog Lenkijos įstatymų leidžiamoji valdžia veikė turėdama konkretų tikslą – užkirsti kelią bet kokiai galimybei atlikti atitinkamų nutarimų teisminę kontrolę¹⁵.

¹¹ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 157, 162 ir 164 punktai), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“.

¹² 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“ ir II.5 dalyje „Perkėlimas“.

¹³ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“.

¹⁴ 2019 m. balandžio 26 d. *Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów administracyjnych* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir Administracinių teismų sistemos įstatymas), įsigaliojęs 2019 m. gegužės 23 d.

¹⁵ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 137 ir 138 punktai), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“.

Galiausiai, šešta, Teisingumo Teismas patikslino, kad nors minėto 2021 m. rugsėjo 21 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo pasekmės nesusijusios su prezidento aktų dėl skyrimo į atitinkamas teisėjo pareigas galiojimu ir veiksmingumu, aktas, kuriuo NTT siūlo kandidatą skirti į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, yra būtina sąlyga, kad Lenkijos Respublikos Prezidentas galėtų paskirti šį kandidatą į tokias pareigas.

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad visi nurodyti sisteminiai ir individualūs požymiai, apibūdinantys trijų teisėjų, pateikusių prašymą priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje, paskyrimą į Išimtinės kontrolės kolegiją, rodo, kad ši kolegija nėra iš anksto pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip jis suprantamas pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa, todėl ji nėra „teismas“, kaip šis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį. Iš tikrųjų visi šie požymiai gali teisės subjektams sukelti pagrįstą abejonių dėl to, ar suinteresuotieji asmenys ir kolegija, kurioje jie posėdžiauja, yra atsparūs išorės veiksniams, visų pirma tiesioginei ar netiesioginei nacionalinės įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios įtakai, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai. Taigi minėti veiksniai gali lemti tai, kad šie teisėjai ir ši instancija nebus laikomi nepriklausomais ir nešališkais, o tai gali pakenkti teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje.

2. Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumą Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

2021 m. liepos 15 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)“ (C-791/19, [EU:C:2021:596](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Teisėjams taikoma drausminė tvarka – Teisinė valstybė – Teisėjų nepriklausomumas – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Drausmės pažeidimai dėl teismo sprendimų turinio – Nepriklausomi garbės teismai, įsteigti pagal įstatymą – Protingo termino ir teisės į gynybą paisymas per drausmines procedūras – SESV 267 straipsnis – Nacionalinių teismų teisės ir pareigos pateikti Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą apribojimas“

2017 m. Lenkija nustatė naują drausminę tvarką *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) ir bendrosios kompetencijos teismų teisėjams. Vykdam šią įstatymų reformą Aukščiausiajame Teisme buvo įsteigta nauja kolegija, t. y. *Izba Dyscyplinarna* (toliau – Drausmės bylų kolegija). Šiai kolegijai, be kita ko, pavesta nagrinėti drausmės bylas, susijusias su Aukščiausiojo Teismo teisėjais, o apeliacine instancija – bylas, susijusias su bendrosios kompetencijos teismų teisėjais.

Manydama, kad nustačiusi šią naują drausminę tvarką Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę¹⁶, Europos Komisija Teisingumo Teisme pareiškė ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Komisija, be kita ko, teigė, kad ši drausminė tvarka neužtikrina Drausmės bylų kolegijos, sudarytos tik iš *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT) atrinktų teisėjų, iš kurių 23 iš 25 narių skiria politinės valdžios institucijos, nepriklausomumo ir nešališkumo.

Šioje byloje priimtame sprendime Teisingumas Teismas (didžioji kolegija) patenkino Komisijos pareikštą ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Pirmiausia, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ši nauja teisėjų drausminė tvarka pažeidžia jų nepriklausomumą. Antra, ši tvarka neleidžia atitinkamiems teisėjams visiškai nepriklausomai laikytis jiems pagal prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmą tenkančių pareigų.

Teisingumo Teismas konstatavo, jog leisdama, kad teismų teisė pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą būtų apribota dėl galimybės iškelti drausmės bylą, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal SESV 267 straipsnio antrą ir trečią pastraipą. Iš tiesų nacionalinės teisės nuostatos, iš kurių matyti, kad nacionaliniams teisėjams dėl to, kad jie kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, gali būti keliamos drausmės bylos, negali būti leidžiamos, nes jomis kenkiama tam, kad atitinkami nacionaliniai teismai galėtų veiksmingai pasinaudoti šiose nuostatose numatyta teise arba pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą, taip pat nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo sistemai, sukurtai Sutartimis siekiant užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą ir visišką veiksmingumą¹⁷.

2021 m. lapkričio 23 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „IS (Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neteisėtumas)“ (C-564/19, [EU:C:2021:949](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Direktyva 2010/64/ES – 5 straipsnis – Vertimo žodžiu ir raštu kokybė – Direktyva 2012/13/ES – Teisė į informaciją baudžiamajame procese – 4 straipsnio 5 dalis ir 6 straipsnio 1 dalis – Teisė būti informuotam apie pareikštus kaltinimus – Teisė į vertimą žodžiu ir raštu – Direktyva 2016/343/ES – Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir nešališką teismą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 48 straipsnio 2 dalis – SESV 267 straipsnis – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Priimtinumai – Įstatymo interesais pateiktas skundas dėl nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą – Drausmės byla – Aukštesnės instancijos teismo kompetencija pripažinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą neteisėtu“

Pesti Központi Kerületi Bíróság (Pešto centrinis apylinkės teismas, Vengrija) teisėjas nagrinėjo Švedijos piliečiui iškeltą baudžiamąją bylą. Per pirmąją apklausą ikiteisminio

¹⁶ Komisijos nuomone, Lenkija neįvykdė jai tenkančių įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, kurioje nustatyta valstybių narių pareiga numatyti teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, ir pagal SESV 267 straipsnio antrą ir trečią pastraipą, kuriose vieniems nacionaliniams teismams numatyta teisė (antra pastraipa), o kitiems – pareiga (trečia pastraipa) pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

¹⁷ Taip pat žr. 2023 m. birželio 5 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, [EU:C:2023:442](#)), apžvelgtą II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“.

tyrimo institucijoje įtariamajam, kuris nemoka vengrų kalbos ir kuriam padėjo švedų kalbos vertėjas, buvo pranešta apie pareikštus įtarimus. Vis dėlto nėra jokios informacijos apie tai, kaip buvo pasirinktas šis vertėjas žodžiu, kaip patikrinta jo kvalifikacija, arba apie tai, ar jis ir įtariamasis vienas kitą suprato. Iš tiesų Vengrijoje nėra jokio oficialaus vertėjų raštu ir žodžiu registro, o Vengrijos teisės aktuose nenurodyta, kas baudžiamajame procese gali būti paskirtas vertėju raštu ar žodžiu ir pagal kokius kriterijus tai daroma. Todėl, bylą nagrinėjančio teisėjo teigimu, nei gynėjas, nei teismas negali patikrinti vertimo žodžiu kokybės. Tokiomis aplinkybėmis jis manė, kad gali būti pažeista įtariamojo teisė būti informuotam apie jo teises ir jo teisę į gynybą.

Taigi šis teisėjas nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl Vengrijos teisės aktų atitikties Direktyvai 2010/64¹⁸ dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese ir Direktyvai 2012/13¹⁹ dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese. Be to, jei būtų konstatuotas nesuderinamumas, jam taip pat kilo klausimas, ar baudžiamosios bylos nagrinėjimas gali būti tęsiamas kaltinamajam nedalyvaujant, nes tokia procedūra tam tikrais atvejais numatyta Vengrijos teisėje, jeigu kaltinamasis neatvyksta į teismo posėdį.

Po šio pirminio kreipimosi į Teisingumo Teismą *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) priėmė sprendimą dėl skundo įstatymo interesais, kurį Vengrijos generalinis prokuroras padavė dėl nutarties pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ir pripažino šią nutartį neteisėta, nors tai neturėjo poveikio jos teisiniais padariniais, iš esmės tuo pagrindu, kad pateikti klausimai nėra reikšmingi ir būtini ginčui pagrindinėje byloje išspręsti. Remiantis tais pačiais motyvais, kuriais grindžiamas *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisėjui buvo iškelta drausmės byla, tačiau vėliau ji buvo nutraukta. Abejodamas dėl tokios bylos ir *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimo atitikties Sąjungos teisei, taip pat dėl šios bylos poveikio tolesniam pagrindinės baudžiamosios bylos nagrinėjimui, šis teisėjas pateikė papildomą prašymą priimti prejudicinį sprendimą šiuo klausimu.

Pirma, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad pagal SESV 267 straipsnyje įtvirtintą nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo sistemą nacionaliniam aukščiausiosios instancijos teismui draudžiama, gavus įstatymo interesais paduotą skundą, pripažinti neteisėta žemesnės instancijos teismo nutartį pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nors tai ir neturi poveikio jos teisiniais padariniais, tuo pagrindu, kad pateikti klausimai nėra reikšmingi ir būtini ginčui pagrindinėje byloje išspręsti. Iš tiesų tokia teisėtumo kontrolė prilygsta prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinoumo kontrolei, kurią atlikti įgaliotas tik Teisingumo Teismas. Be to, toks neteisėtumo konstatavimas gali, pirma, susilpninti atsakymų, kuriuos pateiks Teisingumo Teismas, reikšmę ir, antra, apriboti nacionalinių teismų

¹⁸ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese (OL L 280, 2010, p. 1).

¹⁹ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1).

naudojimąsi jų kompetencija kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, o dėl to gali būti suvaržyta iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių veiksminga teisminė gynyba.

Tokiomis aplinkybėmis pagal Sąjungos teisės viršenybės principą žemesnės instancijos teismas privalo neatsižvelgti į tokį atitinkamos valstybės narės aukščiausiosios instancijos teismo sprendimą. Šios išvados visiškai nepaneigia tai, kad vėliau Teisingumo Teismas gali pripažinti šio žemesnės instancijos teismo pateiktus prejudicinius klausimus nepriimtinais.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal Sąjungos teisę draudžiama kelti drausmės bylą nacionalinio teismo teisėjui dėl to, kad šis kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, o vien tokios bylos iškėlimo galimybė gali pakenkti SESV 267 straipsnyje numatytam mechanizmui ir teisėjo nepriklausomumui, kuris būtinas, kad šis mechanizmas tinkamai veiktų. Be to, tokios bylos iškėlimo rizika gali atgrasyti visus nacionalinius teismus nuo prašymų priimti prejudicinį sprendimą teikimo, o tai galėtų pakenkti vienodam Sąjungos teisės taikymui.

2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Euro Box Promotion ir kt.“ (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19, [EU:C:2021:1034](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sprendimas 2006/928/EB – Bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse tikrinimo mechanizmas – Pobūdis ir teisinės pasekmės – Privalomumas Rumunijai – Teisinė valstybė – Teisėjų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Kova su korupcija – Sąjungos finansinių interesų apsauga – SESV 325 straipsnio 1 dalis – „FIA“ konvencija – Baudžiamosios bylos – „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas, Rumunija) sprendimai dėl tam tikrų įrodymų surinkimo teisėtumo ir konkrečios sudėties teismo kolegijos sudarymo didelio masto korupcijos bylose – Nacionalinių teismų teisėjų pareiga užtikrinti visišką „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas) sprendimų veiksmingumą – Dėl šių sprendimų nepaisymo kylanti teisėjų drausminė atsakomybė – Įgaliojimai netaikyti „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas) sprendimų, kurie neatitinka Sąjungos teisės – Sąjungos teisės viršenybės principas“

Šios bylos susijusios su Rumunijoje tebevykusia teisingumo reforma kovos su korupcija srityje; ši reforma buvo ankstesnio Teisingumo Teismo sprendimo²⁰ dalykas. Ši reforma Europos Sąjungos mastu nuo 2007 m. stebima pagal bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą, kuris sukurtas Sprendimu 2006/928 dėl Rumunijos įstojimo į Sąjungą (toliau – BTM).

Šiose bylose kilo klausimas, ar taikant jurisprudenciją, suformuotą įvairiuose *Curtea Constituțională a României* (Konstitucinis Teismas, Rumunija) sprendimuose dėl

²⁰ 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimas *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393), apžvelgtas II.8 dalyje „Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų“.

sukčiavimo ir korupcijos srityse taikytinų baudžiamojo proceso normų, gali būti pažeista Sąjungos teisė, be kita ko, šios teisės nuostatos, kuriomis siekiama apsaugoti Sąjungos finansinius interesus, teisėjų nepriklausomumo garantiją ir teisinės valstybės vertybę, taip pat Sąjungos teisės viršenybės principą.

Bylose C-357/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19 *Curte de Casație și Justiție* (Aukštasis Kasacinis Teisingumo teismas, Rumunija; toliau – AKTT) nuosprendžiais nuteisti keli asmenys, įskaitant buvusius Parlamento narius ir ministrus, už PVM sukčiavimo, korupcijos ir prekybos poveikiu nusikaltimus, susijusius su Europos Sąjungos lėšų valdymu. Konstitucinis Teismas panaikino šiuos nuosprendžius dėl to, kad konkrečios sudėties teismo kolegijos buvo sudarytos neteisėtai, motyvuodamas tuo, kad, pirma, bylas, kurias AKTT nagrinėjo kaip pirmoji instancija, turėjo nagrinėti konkrečios sudėties kolegija, kurios specializacija – korupcijos bylos²¹, antra, bylose, kurias AKTT nagrinėjo kaip apeliacinė instancija, visi konkrečios sudėties teismo kolegijos teisėjai turėjo būti skiriami traukiant burtus²².

Kiek tai susiję su byla C-379/19, *Tribunalul Bihor* (Bihoro apygardos teismas, Rumunija) nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje keli asmenys buvo kaltinami dėl nusikalstamų veikų, susijusių su korupcija ir prekyba poveikiu. Nagrinėdamas prašymą neatsižvelgti į įrodymus šis teismas susidūrė su Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, kurioje prieštaraujančiu Konstitucijai buvo pripažintas įrodymų baudžiamojoje byloje surinkimas dalyvaujant Rumunijos žvalgybos tarnybai, taikymo klausimu; dėl tokio taikymo atitinkami įrodymai iš baudžiamojo proceso pašalinami atgaline data²³.

Šiomis aplinkybėmis AKTT ir Bihoro apygardos teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl šių Konstitucinio Teismo sprendimų atitikties Sąjungos teisei²⁴. Pirmiausia Bihoro apygardos teismas klausė, ar BTM ir ataskaitos, kurias Komisija parengė pagal šį mechanizmą, yra privalomos²⁵. Be to, AKTT kėlė klausimą dėl galimos sisteminės nebaudžiamumo kovojant su sukčiavimu ir korupcija rizikos. Galiausiai šie teismai taip pat klausė, ar gali, remdamiesi Sąjungos teisės viršenybės ir teisėjų nepriklausomumo principais, netaikyti Konstitucinio Teismo sprendimo, nors pagal Rumunijos teisę tai, kad magistratai nepaiso Konstitucinio Teismo sprendimo, laikoma drausminiu pažeidimu.

Pagal Sąjungos teisės viršenybės principą draudžiama, kad nacionaliniai teismai negalėtų netaikyti, antraip grėstų drausminės nuobaudos, Sąjungos teisei prieštaraujančių Konstitucinio Teismo sprendimų.

²¹ 2019 m. liepos 3 d. Sprendimas Nr. 417/2019.

²² 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimas Nr. 685/2018.

²³ 2016 m. vasario 16 d. Sprendimas Nr. 51/2016, 2017 m. gegužės 4 d. Sprendimas Nr. 302/2017 ir 2019 m. sausio 16 d. Sprendimas Nr. 26/2019.

²⁴ ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, SESV 325 straipsnio 1 dalis, 1995 m. liepos 26 d. Briuselyje pasirašytos ir prie 1995 m. liepos 26 d. Tarybos akto pridėtos Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu (OL C 316, 1995, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 1 t., p. 9), 2 straipsnis, taip pat Sprendimas 2006/928.

²⁵ Pagal 2018 m. kovo 6 d. Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 104/2018 Sprendimas 2006/928 negali būti laikomas orientacine norma vykdant konstitucingumo kontrolę.

Teisingumo Teismas priminė, kad savo jurisprudencijoje dėl EEB sutarties jis įtvirtino Bendrijos teisės viršenybės principą, pagal kurį ši teisė laikoma turinčia viršenybę prieš valstybių narių teisę. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad savarankiškos teisės sistemos, kurių valstybės narės pripažino abipusiškumo pagrindu, sukūrimas EEB sutartimi reiškia, kad jos prieš šią teisės sistemą negali remtis vėlesne vienašale priemone, taip pat negali priešpriešinti bet kokių nacionalinės teisės nuostatų ir iš EEB sutarties kilusios teisės, antraip pastaroji teisė nebebūtų Bendrijos teisė ir būtų paneigtas pačios Bendrijos teisinis pagrindas. Be to, Bendrijos teisės privalomoji galia negali skirtis įvairiose valstybėse, atsižvelgiant į vėliau priimtus vidaus teisės aktus, priešingu atveju kiltų pavojus EEB sutarties tikslų įgyvendinimui arba atsirastų pagal šią Sutartį draudžiama diskriminacija dėl pilietybės. Teisingumo Teismas nusprendė, kad EEB sutartis, nors ir sudaryta kaip tarptautinis susitarimas, yra konstitucinė teisinės bendrijos chartija, ir kad pagrindiniai taip sukurtos Bendrijos teisės sistemos ypatumai yra jos viršenybė prieš valstybių narių teisę, taip pat daugelio nuostatų, kurios yra taikytinos pačioms valstybėms narėms ir jų piliečiams, tiesioginis veikimas.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šie pagrindiniai Sąjungos teisės sistemos ypatumai ir jų paisymo svarba buvo patvirtinti be išlygų ratifikavus Sutartis, kuriomis iš dalies keičiama EEB sutartis, be kita ko, Lisabonos sutartį. Iš tiesų, tvirtindama šią Sutartį, valstybių narių vyriausybės atstovų konferencija Deklaracijoje Nr. 17 dėl viršenybės, pridėjo prie Lisabonos sutartį patvirtinusios tarpvyriausybinių konferencijos Baigiamojo akto, aiškiai nurodė, kad, remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, Sutartys ir teisės aktai, kuriuos Sąjunga priima remdamasi Sutartimis, turi viršenybę prieš valstybių narių teisės aktus šioje jurisprudencijoje nustatytais sąlygomis.

Teisingumo Teismas pridūrė, kad ESS 4 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog Sąjunga gerbia valstybių narių lygybę prieš Sutartis, tačiau Sąjunga gali gerbti tokią lygybę tik tuo atveju, jeigu valstybės narės pagal Sąjungos teisės viršenybės principą negali remtis jokia vienašale priemone prieš Sąjungos teisės sistemą. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad įgyvendindamas savo išimtinę jurisdikciją pateikti galutinį Sąjungos teisės išaiškinimą jis galiausiai turi patikslinti Sąjungos teisės viršenybės principo apimtį reikšmingų šios teisės nuostatų atžvilgiu, nes ši apimtis negali priklausyti nei nuo nacionalinės teisės nuostatų aiškinimo, nei nuo nacionalinio teismo pateikto Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo, neatitinkančio Teisingumo Teismo aiškinimo.

Teisingumo Teismo teigimu, Sąjungos teisės viršenybės principas daro poveikį visoms valstybės narės institucijoms ir tam negali kliudyti net ir konstitucinio lygmens vidaus nuostatos. Nacionaliniai teismai privalo savo iniciatyva netaikyti visų nacionalinės teisės aktų ar praktikos, kurie prieštarauja tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisės nuostatai, ir neprivalo prašyti, kad šie teisės aktai ar praktika būtų panaikinti įstatymais ar kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta.

Tai, kad nacionalinių teismų teisėjams neturi būti taikomos drausminės procedūros ar nuobaudos už tai, kad jie pasinaudojo galimybe kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnį, kuri priklauso jų išimtinai kompetencijai, yra su jų nepriklausomumu neatsiejamai susijusi garantija. Taigi, jeigu nacionalinio bendrosios kompetencijos teismo teisėjas, atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo sprendimą, manytų, kad nacionalinio konstitucinio teismo jurisprudencija prieštarauja Sąjungos teisei, tai, kad šis nacionalinio teismo teisėjas nusprendžia netaikyti minėtos jurisprudencijos, negali jam užtraukti drausminės atsakomybės.

II. Nacionalinių teisėjų ir teismų, turinčių jurisdikciją taikyti Sąjungos teisę, nepriklausomumas

Daugelyje sprendimų, priimtų įvykus tiek procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, tiek procesui dėl įsipareigojimų neįvykdymo, Teisingumo Teismas išaiškino ESS 19 straipsnį ir Chartijos 47 straipsnį kartu su ESS 2 straipsniu, pagal kurį Sąjunga yra grindžiama, be kita ko, teisinės valstybės vertybe. Šis pirminės teisės pagrindas suteikė Teisingumo Teismui galimybę atskleisti reikalavimus, kylančius iš nacionaliniams teismams taikomo teismų nepriklausomumo principo, – pradedant teisėjų paskyrimu, baigiant jų išėjimu į pensiją. Šioje dalyje Teisingumo Teismo jurisprudencija apžvelgiama pagal skirtingus teisėjų karjeros etapus.

Iš šios jurisprudencijos matyti, kad nepriklausomumo principas apima du aspektus. Pirmasis, išorinis, aspektas reiškia, kad teismas turi būti apsaugotas nuo galimos išorinės įtakos ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jo narių nepriklausomam sprendimų priėmimui jų nagrinėjamose bylose. Antrasis, vidinis, aspektas susijęs su nešališkumo sąlyga ir pagal ją reikalaujama vienodai atsiriboti nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su nagrinėjamos bylos dalyku²⁶.

1. Skyrimas

2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)“ (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, [EU:C:2019:982](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2000/78/EB – Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje – Nediskriminavimas dėl amžiaus – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) teisėjų pensinio amžiaus sumažinimas – 9 straipsnio 1 dalis – Teisė pareikšti ieškinį – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Veiksminga teisminė gynyba – Teisėjų nepriklausomumo principas – Naujos „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas) kolegijos,

²⁶ 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Wilson* (C-506/04, [EU:C:2006:587](#)), 50–52 punktai; 2013 m. sausio 31 d. Sprendimo *D. ir A.* (C-175/11, [EU:C:2013:45](#)), 96 punktas ir naujausio, I.1 dalyje „Sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį“ apžvelgto, 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Krajowa Rada Sądowictwa (Leidimas teisėjui toliau eiti pareigas)* (C-718/21, [EU:C:2023:1015](#)), 61 punktas.

kompetentingos nagrinėti bylas dėl šio teismo teisėjų išleidimo į pensiją, įsteigimas – Kolegija, kurią Nacionalinės teismų tarybos siūlymu sudaro Lenkijos Respublikos Prezidento naujai paskirti teisėjai – Šios tarybos nepriklausomumas – Įgaliojimai netaikyti Sąjungos teisės neatitinkančių nacionalinės teisės aktų – Sąjungos teisės viršenybė“

Sprendime, priimtame taikant pagreitintą procedūrą, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) konstatavo, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje garantuojama ir Direktyvoje 2000/78 specifinėje srityje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą draudžia suteikti išimtinę jurisdikciją spręsti su Sąjungos teisės taikymu susijusius ginčus instancijai, kuri nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas. Teisingumo Teismo nuomone, taip yra tuo atveju, kai objektyvios šios instancijos įsteigimo sąlygos, jos savybės ir narių skyrimo tvarka gali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl tos instancijos atsparumo išoriniams veiksniams, visų pirma įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių tiesioginei ar netiesioginei įtakai, ir dėl jos neutralumo, kai susikerta interesai. Šios aplinkybės gali lemti tai, kad tokia instancija nebus laikoma nepriklausoma ir nešališka, o tai gali pakenkti teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas jam žinomas svarbias aplinkybes, turi nustatyti, ar taip iš tikrųjų yra *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) naujosios Drausmės bylų kolegijos atveju. Jei tai pasitvirtintų, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą jis privalėtų netaikyti nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurią šiai Drausmės bylų kolegijai suteikiama išimtinė jurisdikcija nagrinėti ginčus, susijusius su Aukščiausiojo Teismo teisėjų išleidimu į pensiją, kad šiuos ginčus galėtų nagrinėti teismas, atitinkantis nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, kuris turėtų jurisdikciją atitinkamoje srityje, jeigu nurodyta nacionalinės teisės nuostata nebūtų užkirtusi tam kelio.

Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nagrinėjamose bylose trys Lenkijos teisėjai (iš Vyriausiojo administracinio teismo ir Aukščiausiojo Teismo) teigė, kad buvo pažeistas diskriminacijos dėl amžiaus užimtumo srityje draudimas, nes jie buvo anksčiau laiko išleisti į pensiją pagal 2017 m. gruodžio 8 d. naująjį Aukščiausiojo Teismo įstatymą. Nors po 2018 m. padarytų pakeitimų šis įstatymas nebetaikomas teisėjams, kurie, kaip ieškovai pagrindinėse bylose, jo įsigaliojimo dieną jau ėjo pareigas Aukščiausiajame Teisme, ir dėl to minėti ieškovai liko eiti pareigas šiame teisme arba buvo į jas sugrąžinti, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tebemanė, kad egzistuoja procesinio pobūdžio problema. Iš tiesų, nors nagrinėjami ginčai paprastai priklausė naujai įsteigtos Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos jurisdikcijai, jam kilo klausimas, ar dėl abejonių šios instancijos nepriklausomumu jis turėtų netaikyti nacionalinės teisės nuostatų dėl jurisdikcijos pasidalijimo ir prireikus pats išnagrinėti šiuos ginčus iš esmės.

Pirma, Teisingumo Teismas, patvirtinęs, kad nagrinėjamu atveju taikomi Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, priminė, kad teismų nepriklausomumo reikalavimas yra teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą esmė, o šios teisės ypač svarbios, nes yra

visų teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, apsaugos ir valstybių narių bendrų vertybių, nurodytų ESS 2 straipsnyje, tarp jų teisinės valstybės vertybės, išsaugojimo garantas. Be to, Teisingumo Teismas išsamiai priminė savo jurisprudenciją dėl šio nepriklausomumo reikalavimo apimtį ir, be kita ko, pažymėjo, kad, remiantis valdžių padalijimo principu, būdingu teisinės valstybės veikimui, turi būti užtikrintas teismų nepriklausomumas nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių.

Antra, Teisingumo Teismas nurodė konkrečias aplinkybes, kurias turi išnagrinėti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad galėtų įvertinti, ar Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegija yra pakankamai nepriklausoma.

Pirmiausia Teisingumo Teismas nurodė, kad vien dėl to, jog Drausmės bylų kolegijos teisėjus skiria Respublikos Prezidentas, neatsiranda jų priklausomumas nuo politinės valdžios ir negali kilti abejonių dėl jų nešališkumo, jeigu po paskyrimo šiems teisėjams nedaroma jokie spaudimo ir vykdydami savo pareigas jie negauna jokių nurodymų. Be to, tai, kad ankstesniame šios procedūros etape dalyvauja *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba), kuriai pavesta siūlyti teisėjų kandidatūras, gali objektyviai apriboti Respublikos Prezidento diskreciją, tačiau su sąlyga, kad pati ši institucija yra pakankamai nepriklausoma nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių ir nuo Respublikos Prezidento. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad svarbu atsižvelgti tiek į faktines, tiek teises aplinkybes, susijusias ir su sąlygomis, kuriomis buvo paskirti naujos Lenkijos teismų tarybos nariai, ir su tuo, kaip ši institucija praktiškai atlieka jai priskirtą teismų ir teisėjų nepriklausomumo sergėtojos vaidmenį. Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad reikia patikrinti Nacionalinės teismų tarybos pasiūlymų teisminės kontrolės apimtį, nes Respublikos Prezidento sprendimams dėl teisėjų skyrimo tokia kontrolė netaikoma.

Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė kitus elementus, tiesiogiai apibūdinančius Drausmės bylų kolegiją. Pavyzdžiui, jis nurodė, kad, atsižvelgiant į ypatingas aplinkybes, kuriomis buvo priimtose itin ginčytos naujojo Aukščiausiojo Teismo įstatymo nuostatos, kurias jis 2019 m. birželio 24 d. Sprendime *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531)²⁷ pripažino pažeidžiančiomis Sąjungos teisę, svarbu pažymėti, kad Drausmės bylų kolegijai buvo suteikta išimtinė jurisdikcija spręsti ginčus dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjų išleidimo į pensiją pagal šį įstatymą, kad ją turi sudaryti tik naujai paskirti teisėjai arba kad, atrodo, ji turi ypač plačią autonomiją Aukščiausiajame Teisme. Teisingumo Teismas kelis kartus pažymėjo, kad, nors kiekvienas iš nagrinėtų elementų, vertintinas atskirai, nebūtinai sukels abejonių dėl šios instancijos nepriklausomumo, jų derinys galėtų lemti kitokią išvadą.

²⁷ Sprendimas apžvelgtas II.9 dalyje „Teisėjų nepašalinamumas ir pensinis amžius“.

2021 m. kovo 2 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)“ (C-824/18, [EU:C:2021:153](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba – Teisėjų nepriklausomumo principas – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) teisėjų skyrimo procedūra – Lenkijos Respublikos Prezidento vykdomas teisėjų skyrimas, pagrįstas Nacionalinės teismų tarybos nutarimu – Šios tarybos nepriklausomumo stoka – Neveiksminga teisminė teisių gynimo priemonė, kurios imtasi prieš tokį nutarimą – „Trybunał Konstytucyjny“ (Konstitucinis Teismas, Lenkija) sprendimas, panaikinantis nuostatą, kuria grindžiama prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo jurisdikcija – Teisės aktų, kuriais nustatoma, kad nagrinėjamose bylose nereikia priimti sprendimo, ir panaikinama galimybė ateityje tokiose bylose naudoti bet kokias teismines teisių gynbos priemones, priėmimas – SESV 267 straipsnis – Nacionalinių teismų galimybė ir (arba) pareiga teikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir jo neatsiimti – ESS 4 straipsnio 3 dalis – Lojalaus bendradarbiavimo principas – Sąjungos teisės viršenybė – Įgaliojimai netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, kurios neatitinka Europos Sąjungos teisės“

2018 m. rugpjūčio mėn. priimtais nutarimais *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT) nusprendė netaikyti Lenkijos Respublikos Prezidentui siūlymų dėl penkių asmenų (toliau – pareiškėjai) skyrimo eiti *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) teisėjų pareigas ir pasiūlyti kitus kandidatus į šias pareigas. Pareiškėjai apskundė šiuos nutarimus *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, Lenkija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Tokius skundus reglamentavo Įstatymas dėl Nacionalinės teismų tarybos (toliau – NTT Įstatymas), iš dalies pakeistas 2018 m. liepos mėn. Įstatymu. Pagal šią teisinę tvarką buvo numatyta, pirma, kad, jeigu nagrinėjamą NTT nutarimą ginčija ne visi Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimo procedūros dalyviai, šio nutarimo dalis, kurioje pateiktas kandidatas eiti šias pareigas, tampa galutinė, todėl Respublikos Prezidentas gali jį skirti į minėtas pareigas. Be to, galimas tokio nutarimo panaikinimas dėl skundo, kurį pateikė dalyvis, kurio kandidatūra nebuvo pasiūlyta, negali lemti naujo jo padėties vertinimo, siekiant galimo jo paskyrimo į atitinkamas pareigas. Antra, pagal tą pačią teisinę tvarką, toks skundas negalėjo būti grindžiamas tuo, kad buvo netinkamai įvertinta kandidatų atitiktis kriterijams, į kuriuos atsižvelgta priimant sprendimą dėl siūlymo skirti eiti pareigas teikimo. Savo pirminiu prašymu priimti prejudicinį sprendimą jį pateikęs teismas, manydamas, kad pagal tokią teisinę tvarką praktiškai panaikinamas bet koks procedūros dalyvio, kurio kandidatūra nebuvo pasiūlyta, pateikto skundo veiksmingumas, kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl šios tvarkos atitikties Sąjungos teisei.

Po šio pirminio kreipimosi NTT Įstatymas buvo dar kartą iš dalies pakeistas 2019 m. Remiantis šia reforma, pirma, tapo neįmanoma apskusti NTT sprendimų dėl kandidatų eiti Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas pateikimo ar nepateikimo. Antra, remiantis šia reforma buvo įtvirtinta, kad nereikia priimti sprendimo dėl tokių skundų, jeigu bylos dėl jų dar nebaigtos nagrinėti, faktiškai panaikinant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo jurisdikciją priimti sprendimą dėl tokių skundų ir galimybę gauti

atsakymą į Teisingumo Teismui pateiktus prejudicinius klausimus. Šiomis aplinkybėmis papildomame prašyme priimti prejudicinį sprendimą jį pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausė, ar ši nauja teisinė tvarka atitinka Sąjungos teisę.

Pirma, Teisingumas Teismas (didžioji kolegija) iš pradžių nusprendė, kad ir SESV 267 straipsnyje nustatyta nacionalinių teismų bei Teisingumo Teismo bendradarbiavimo sistema, ir ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas lojalaus bendradarbiavimo principas draudžia tokius teisės aktų pakeitimus, kokie buvo priimti 2019 m. Lenkijoje, jeigu nustatoma, kad jie turėjo konkrečių pasekmių, užkertančių kelią Teisingumo Teismui priimti sprendimą dėl prejudicinių klausimų, kaip antai tų, kuriuos jam pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ir nepaliekančių nacionaliniam teismui jokios galimybės vėl teikti panašius klausimus ateityje. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes ir, be kita ko, kontekstą, kuriam esant Lenkijos teisės aktų leidėjas priėmė šiuos pakeitimus, turi įvertinti, ar taip yra nagrinėjamu atveju.

Be to, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje numatytai valstybių narių pareigai nustatyti teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinti teisės subjektams jų teisės į veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse laikymąsi, taip pat gali prieštarauti tokio pobūdžio teisės aktų pakeitimai. Taip yra tuo atveju, jeigu nustatoma – o tai taip pat turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis visomis reikšmingomis aplinkybėmis, – kad šie pakeitimai gali teisės subjektams sukelti pagrįstų abejonių dėl to, ar pagal NTT nutarimus paskirtiems teisėjams po jų paskyrimo nedaro įtakos išorės veiksniai, visų pirma dėl įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių tiesioginės ir netiesioginės įtakos jiems, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai. Tokie pakeitimai gali lemti tai, kad šie teisėjai bus nelaikomi nepriklausomais ir nešališkais, o tai gali kelti grėsmę teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje.

Šią išvadą Teisingumo Teismas padarė priminęs, kad pagal Sąjungos teisę reikalaujamos nepriklausomumo ir nešališkumo garantijos suponuoja teisėjų skyrimą reglamentuojančių teisės normų egzistavimą. Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė lemiamą NTT vaidmenį Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimo procedūroje, nes jos priimtas aktas dėl kandidato pasiūlymo yra būtina sąlyga, kad kandidatas būtų paskirtas eiti pareigas. Taigi tai, kiek NTT yra nepriklausoma nuo Lenkijos įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, gali būti svarbu vertinant, ar jos atrinkti teisėjai atitiks nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad galimybės pasinaudoti teismine teisių gynimo priemone nebuvimas skyrimo eiti nacionalinio aukščiausiosios instancijos teismo teisėjo pareigas procedūroje gali kelti problemų, jeigu visos reikšmingos aplinkybės, apibūdinančios tokią procedūrą atitinkamoje valstybėje narėje, teisės subjektams gali sukelti sisteminio pobūdžio abejonių dėl teisėjų, paskirtų pasibaigus šiai procedūrai, nepriklausomumo ir

nešališkumo. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis visomis jo nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodytomis reikšmingomis aplinkybėmis ir, be kita ko, teisės aktų pakeitimais, neseniai turėjusiais įtakos NTT narių skyrimo procedūrai, padarytų išvadą, kad NTT neužtikrina pakankamos nepriklausomumo garantijos, teisminės teisių gynimo priemonės neatrinktiems kandidatams egzistavimas taptų būtinas siekiant prisidėti prie atitinkamų teisėjų skyrimo procedūros apsaugojimo nuo tiesioginės ar netiesioginės įtakos ir galiausiai išvengti minėtų abejonių kilimo.

Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarytų išvadą, kad 2019 m. teisės aktų pakeitimai buvo priimti pažeidžiant Sąjungos teisę, pagal šios teisės viršenybės principą jis privalėtų netaikyti šių pakeitimų, neatsižvelgdamas į tai, ar jie yra įstatymų, ar konstitucinio lygmens pobūdžio, taigi ir toliau priimti anksčiau turėtą jurisdikciją nagrinėti ginčus, dėl kurių į jį buvo kreiptasi prieš priimant minėtus pakeitimus.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiami tokie teisės aktų pakeitimai, kaip antai pirma nurodyti 2018 m. priimti pakeitimai Lenkijoje, jeigu nustatoma, kad jie gali teisės subjektams sukelti pagrįstų abejonių dėl to, ar taip paskirtiems teisėjams po jų paskyrimo nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai, ir todėl šie teisėjai gali būti nelaikomi nepriklausomais ir nešališkais, o tai gali kelti grėsmę teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje.

Būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atlikęs būtinus vertinimus, turės nuspręsti, ar taip yra šiuo atveju. Dėl aplinkybių, į kurias šiuo klausimu turės atsižvelgti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nacionalinės teisės nuostatos dėl teisių gynimo priemonės, taikytinos skyrimo eiti nacionalinio aukščiausiosios instancijos teismo teisėjų pareigas procedūros kontekste, gali kelti problemų atsižvelgiant į iš Sąjungos teisės kylančius reikalavimus, jeigu jomis panaikinamas iki tol galiojusios teisių gynimo priemonės veiksmingumas. Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad priėmus 2018 m. teisės aktų pakeitimus nagrinėjamas skundas neteko realaus veiksmingumo ir tik sudaro teisminių teisių gynimo priemonių įvaizdį. Antra, jis pabrėžė, kad šioje byloje taip pat reikia atsižvelgti į aplinkybes, susijusias su visomis kitomis reformomis, kurios neseniai padarė poveikį Aukščiausiajam Teismui ir NTT. Šiuo klausimu, be pirma minėtų abejonių dėl NTT nepriklausomumo, Teisingumo Teismas pažymėjo aplinkybę, kad 2018 m. teisės aktų pakeitimai buvo priimti prieš pat tai, kai naujos sudėties NTT turėjo nuspręsti dėl kandidatūrų, kaip antai pareiškėjų, pateiktų siekiant užimti daug Aukščiausiojo Teismo teisėjo darbo vietų, paskelbtų laisvomis arba naujai įsteigtų įsigaliojus įvairiems Aukščiausiojo Teismo įstatymo pakeitimams.

Galiausiai Teisingumo Teismas patikslino, kad, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarytų išvadą, jog 2018 m. teisės aktų pakeitimai pažeidžia Sąjungos teisę, jis privalėtų, vadovaudamasis šios teisės viršenybės principu,

netaikyti šių pakeitimų ir vietoj jų taikyti anksčiau galiojusias nacionalinės teisės nuostatas, kartu vykdydamas šiose nuostatose numatytą teisminę kontrolę.

2021 m. balandžio 20 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Repubblika“ (C-896/19, [EU:C:2021:311](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 2 straipsnis – Europos Sąjungos vertybės – Teisinė valstybė – ESS 49 straipsnis – Įstojimas į Sąjungą – Nesumažėjęs Sąjungos vertybių apsaugos lygis – Veiksminga teisminė gynyba – ESS 19 straipsnis – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Taikymo sritis – Valstybės narės teisėjų nepriklausomumas – Skyrimo tvarka – Ministro Pirmininko įgaliojimai – Teisėjų skyrimo komiteto dalyvavimas“

Repubblika yra asociacija, kurios tikslas – skatinti teisingumo ir teisinės valstybės apsaugą Maltoje. 2019 m. balandžio mėn. paskyrus naujus teisėjus, ji pareiškė *actio popularis Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali* (Civilinių bylų teismo pirmoji kolegija, įgyvendinanti konstitucinę jurisdikciją, Malta), siekdama, be kita ko, užginčyti Konstitucijoje numatytą Maltos teisėjų skyrimo tvarką²⁸. Atitinkamomis konstitucinėmis nuostatomis, kurios nebuvo pakeistos nuo jų priėmimo 1964 m. iki 2016 m. Konstitucijos reformos, *Il-Prim Ministru* (Ministras Pirmininkas, Malta) suteikiami įgaliojimai pateikti Respublikos Prezidentui kandidato eiti tokias pareigas pasiūlymą. Taigi praktiškai Ministras Pirmininkas turi įgaliojimus priimti sprendimus skiriant Maltos teisėjus, o tai, *Repubblika* teigimu, kelia abejonių dėl tokių teisėjų nepriklausomumo. Vis dėlto kandidatai turi atitikti tam tikras sąlygas, kurios taip pat numatytos Konstitucijoje, o po 2016 m. reformos buvo įsteigtas Teisėjų skyrimo komitetas, kuriam pavesta įvertinti kandidatus ir teikti nuomonę Ministrui Pirmininkui.

Šiomis aplinkybėmis teismas, kuriame pareikštas ieškinys, nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu dėl Maltos teisėjų skyrimo sistemos atitikties Sąjungos teisei, būtent ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniui. Primintina, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemonės, būtinas veiksmingai teisminei gynybai Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti, o Chartijos 47 straipsnyje kiekvienam teisės subjektui, kuris konkrečiu atveju remiasi iš Sąjungos teisės kylančia teise, įtvirtinta teisė į veiksmingą teisminę gynybą.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad Sąjungos teisė nedraudžia nacionalinių konstitucinių nuostatų, kaip antai Maltos teisės nuostatų dėl teisėjų skyrimo. Nepanašu, kad šios nuostatos gali lemti tai, kad teisėjai nebūtų laikomi nepriklausomais ir nešališkais, todėl galėtų kilti grėsmė teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje.

Visų pirma Teisingumo Teismas nusprendė, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa taikytina šioje byloje, nes ieškiniu siekiama užginčyti nacionalinės teisės

²⁸ Maltos Konstitucijos 96, 96A ir 100 straipsniai.

nuostatų, kuriose reglamentuojama teisėjų, turinčių priimti sprendimus dėl Sąjungos teisės taikymo ar aiškinimo klausimų, skyrimo tvarka ir kurios, kaip teigiama, gali daryti poveikį teisėjų nepriklausomumui, atitiktį Sąjungos teisei. Dėl Chartijos 47 straipsnio Teisingumo Teismas nurodė, kad, nors jis *per se* netaikytinas²⁹, nes *Repubblica* nesiremia iš Sąjungos teisės kylančia subjektine teise, į jį vis tiek reikia atsižvelgti aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa nedraudžia nacionalinės teisės nuostatų, kuriomis Ministrui Pirmininkui suteikiami įgaliojimai priimti sprendimus teisėjų skyrimo procedūroje, kartu numatant, kad šioje procedūroje dalyvauja nepriklausoma institucija, atsakinga, be kita ko, už kandidatų į teisėjo pareigas įvertinimą ir nuomonės teikimą šiam Ministrui Pirmininkui.

Darydamas šią išvadą Teisingumo Teismas visų pirma bendrai pabrėžė, kad tarp veiksmingos teisminės gynybos reikalavimų, kuriuos turi atitikti nacionaliniai teismai, galintys priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės taikymo ar aiškinimo, teisėjų nepriklausomumas įvairiais aspektais yra nepaprastai svarbus, be kita ko, Sąjungos teisės sistamai. Iš tiesų jis yra būtinas tam, kad tinkamai veiktų SESV 267 straipsnyje numatytas prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmas, kurį gali inicijuoti tik nepriklausoma institucija. Be to, jis yra Chartijos 47 straipsnyje numatytos pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą pagrindas.

Toliau Teisingumo Teismas priminė savo naujausią jurisprudenciją³⁰, kurioje patikslino teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, reikalaujamas pagal Sąjungos teisę. Šios garantijos, be kita ko, suponuoja egzistavimą teisės normų, leidžiančių išvengti teisės subjektų pagrįstų abejonių dėl to, ar paskirtiems teisėjams po jų paskyrimo nedaro įtakos išorės veiksniai, visų pirma dėl įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių tiesioginės ir netiesioginės įtakos jiems, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai.

Galiausiai Teisingumo Teismas pabrėžė, kad pagal ESS 49 straipsnį Sąjunga jungia valstybes, laisvai ir savanoriškai pripažįstančias ESS 2 straipsnyje nurodytas bendras vertybes (kaip antai teisinės valstybės vertybę), gerbiančias šias vertybes ir įsipareigojusias jas skatinti. Taigi valstybė narė negali pakeisti savo teisės aktų, ypač susijusių su teisingumo vykdymo sistemos organizavimu, taip, kad sumažintų teisinės valstybės vertybės, kuri įtvirtinta, be kita ko, ESS 19 straipsnyje, apsaugą. Šiuo tikslu valstybės narės privalo nepriimti teisės normų, kurios galėtų pakenkti teisėjų nepriklausomumui.

Tai patikslinęs Teisingumo Teismas nusprendė, kad, pirma, 2016 m. įsteigus Teisėjų skyrimo komitetą, atvirkščiai, buvo sustiprinta Maltos teisėjų nepriklausomumo

²⁹ Pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.

³⁰ Žr., pavyzdžiui, šioje teminio biuletenio dalyje apžvelgtus 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153).

garantija, palyginti su padėtimi, kuri buvo susiklosčiusi dėl Maltos stojimo į Europos Sąjungą metu galiojusių konstitucinių nuostatų. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad iš principo tokios institucijos dalyvavimas gali prisidėti prie objektyvumo teisėjų skyrimo procedūroje užtikrinimo, apribojant Ministro Pirmininko diskreciją šioje srityje, su sąlyga, kad ši institucija pati yra pakankamai nepriklausoma. Šiuo atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad egzistuoja tam tikros teisės normos, kurios, atrodo, užtikrina šį nepriklausomumą.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, nors Ministras Pirmininkas turi tam tikrų įgaliojimų skiriant teisėjus, šių įgaliojimų įgyvendinimą riboja Konstitucijoje numatyti profesinės patirties reikalavimai, kuriuos kandidatai eiti teisėjo pareigas turi atitikti. Be to, nors Ministras Pirmininkas gali nuspręsti pateikti Respublikos Prezidentui kandidatūrą, kurios nepasiūlė Teisėjų skyrimo komitetas, tokiu atveju jis turi pranešti apie savo motyvus, visų pirma įstatymų leidžiamajai valdžiai. Teisingumo Teismo teigimu, jeigu jis naudojasi šiais įgaliojimais tik išimtiniais atvejais ir griežtai bei veiksmingai laikosi pareigos motyvuoti, jo įgaliojimai negali sukelti pagrįstų abejonių dėl pasirinktų kandidatų nepriklausomumo.

2021 m. spalio 6 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)“ (C-487/19, [EU:C:2021:798](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisėjų nepašalinamumo ir nepriklausomumo principai – Bendrosios kompetencijos teismo teisėjo perkėlimas be jo sutikimo – Skundas – „Sąd Najwyższy (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych)“ (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, Lenkija) teisėjo priimta nutartis dėl nepriimtino – Teisėjas, kurį, remdamasis Nacionalinės teismų tarybos nutarimu, į pareigas paskyrė Lenkijos Respublikos Prezidentas, nepaisydamas to, kad šio nutarimo vykdymas buvo sustabdytas teismo nutartimi, kol Teisingumo Teismas priims prejudicinį sprendimą – Teisėjas, kuris nėra pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas – Sąjungos teisės viršenybė – Galimybė laikyti tokią nutartį dėl nepriimtino negaliojančia“

2018 m. rugpjūčio mėn. Lenkijos apygardos teismo teisėjas W. Ž. buvo perkeltas be jo sutikimo iš teismo skyriaus, į kurį buvo paskirtas eiti pareigas, į kitą to paties teismo skyrių. Dėl šio perkėlimo jis pateikė skundą *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT); ji priėmė nutarimą, kuriame nusprendė, kad nereikia priimti sprendimo dėl šio skundo. 2018 m. lapkričio mėn. W. Ž. apskundė šį nutarimą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) ir paprašė nušalinti visus jo skundą turinčios nagrinėti kolegijos, t. y. *Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych* (Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, Lenkija; toliau – Kontrolės kolegija), teisėjus. Jis manė, kad, atsižvelgiant į jų skyrimo tvarką, šios kolegijos nariai neatitinka reikalaujamų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų.

Šiuo klausimu *Sąd Najwyższy (Izba Cywilna)* (Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegija, Lenkija), turinti priimti sprendimą dėl šio prašymo nušalinti, savo nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodė, kad *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, Lenkija) buvo pateikti skundai dėl NTT nutarimo Nr. 331/2018, kuriuo Respublikos Prezidentui pateiktas siūlomų naujų Kontrolės kolegijos teisėjų sąrašas. Vis dėlto, nepaisydamas to teismo nutarties sustabdyti šio nutarimo vykdymą, Respublikos Prezidentas paskyrė kai kuriuos šiame nutarime pasiūlytus kandidatus eiti Kontrolės kolegijos teisėjo pareigas.

2019 m. kovo mėn., nors, pirma, tos bylos nagrinėjimas Vyriausiajame administraciniame teisme dar nebuvo užbaigtas ir, antra, šis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl kito NTT nutarimo, kuriuo Respublikos Prezidentui buvo pateiktas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas siūlomų kandidatų sąrašas³¹, naujas teisėjas buvo paskirtas į Kontrolės kolegiją (toliau – Kontrolės kolegijos teisėjas) remiantis Nutarimu Nr. 331/2018. Šis naujas teisėjas, nagrinėjantis bylą kaip vieno teisėjo sudėties teismas, neturėdamas bylos medžiagos ir neišklausęs W. Ż., priėmė nutartį (toliau – ginčijama nutartis) atmesti kaip nepriimtina pastarojo skundą dėl NTT nutarimo, kuriame nuspręsta, kad nereikia priimti sprendimo.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausė, ar tokiomis aplinkybėmis paskirtas teisėjas yra pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama visų pirma pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, ir paprašė Teisingumo Teismo patikslinti, kokį poveikį ginčijamai nutarčiai galėtų turėti išvada, kad jis nelaikytinas tokiu teismu.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė dėl aplinkybių, į kurias turi atsižvelgti nacionalinis teismas, kad būtų galima daryti išvadą, jog per teisėjo skyrimo procedūrą padaryti pažeidimai užkerta kelią tam, kad tas teisėjas galėtų būti laikomas pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, ir dėl pagal Sąjungos teisės viršenybės principą šiuo atveju kylančių pasekmių sprendimui, kaip antai tokio teisėjo priimtai ginčijamai nutarčiai.

Teisingumo Teismas, be kita ko, konstatavo, kad SESV 267 straipsnyje nustatytos prašymo priimti prejudicinį sprendimą teikimo sistemos veiksmingumui pakenkė tai, kad Kontrolės kolegijos teisėjas buvo paskirtas pažeidžiant galutinę Vyriausiojo administracinio teismo nutartį, kuria sustabdytas NTT nutarimo Nr. 331/2018 vykdymas, ir nelaukiant, kol Teisingumo Teismas priims sprendimą byloje *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18)³². Iš tiesų tuo metu, kai tas paskyrimas įvyko, Teisingumo Teismo atsakymas, kurio buvo laukiama toje byloje, galėjo lemti

³¹ Tai yra byla, kurioje priimtas 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153), apžvelgtas šioje teminio biuletenio dalyje.

³² Šis sprendimas apžvelgtas šioje teminio biuletenio dalyje.

Vyriausiojo administracinio teismo pareigą prireikus panaikinti visą NTT nutarimą Nr. 331/2018.

Dėl kitų Kontrolės kolegijos teisėjo skyrimo aplinkybių Teisingumo Teismas taip pat priminė, jog neseniai nusprendė, kad tam tikros prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nurodytos aplinkybės, susijusios su 2017 m. padarytais pakeitimais, turėjusiais įtakos NTT sudėčiai, galėjo sukelti pagrįstų abejonių dėl visų pirma NTT nepriklausomumo³³. Be to, tas teisėjas buvo paskirtas ir ginčijama nutartis buvo priimta, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nagrinėjo prašymą dėl visų teisėjų, tuo metuėjusių pareigas Kontrolės kolegijoje, nušalinimo.

Dėl nurodytų aplinkybių (vertinamų kartu) gali tekti daryti išvadą, kad Kontrolės kolegijos teisėjas buvo paskirtas akivaizdžiai pažeidžiant pagrindines Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimo taisykles, tačiau galutinį vertinimą turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Tomis pačiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat gali tekti daryti išvadą, jog šio skyrimo aplinkybės yra tokios, kad buvo pažeistas viso minėto skyrimo proceso rezultatas, todėl teisės subjektams gali kilti pagrįstų abejonių ir gali atrodyti, kad Kontrolės kolegijos teisėjas nėra nepriklausomas ir nešališkas, o tai gali pakenkti teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje.

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir Sąjungos teisės viršenybės principą nacionalinis teismas, kuriam pateiktas toks prašymas dėl nušalinimo, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, turi laikyti tokia nutartį, kokia yra ginčijama nutartis, negaliojančia, jeigu tai būtina Sąjungos teisės viršenybei užtikrinti, atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją, ir jeigu iš visų sąlygų ir aplinkybių, kuriomis vyko šią nutartį priėmusio teisėjo skyrimo procedūra, matyti, kad jis nėra pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą.

2022 m. kovo 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Prokurator Generalny ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegija – Skyrimas)“ (C-508/19, [EU:C:2022:201](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Būtinybė pateikti prašomą išaiškinimą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų priimti savo sprendimą – Sąvoka – Bendrosios kompetencijos teismo teisėjui iškelta drausmės byla – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijos pirmininko sprendimas nustatyti drausmės bylų teismą, turintį jurisdikciją nagrinėti šią bylą – Civilinis ieškinys dėl pripažinimo, kad šios drausmės bylų kolegijos pirmininkas nėra saistomas tarnybos santykių su Aukščiausiuoju Teismu – Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo jurisdikcijos

³³ Šiuo klausimu žr. II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ apžvelgto 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596) 104–108 punktus.

patikrinti skyrimo eiti Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas galiojimą nebuvimas ir tokio ieškinio nepriimtumas pagal nacionalinę teisę – Prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtumas“

2019 m. sausio mėn. buvo iškelta drausmės byla *Sąd Rejonowy w P.* (P. apylinkės teismas, Lenkija) teisėjai M. F., nes ji, kaip įtariama, pernelyg ilgai nagrinėjo jai paskirtas bylas. J. M., veikiantis kaip *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) pirmininkas, kuris vadovauja šio teismo Drausmės bylų kolegijos darbui, paskyrė šią bylą nagrinėti *Sąd Dyscyplinarny przy Sądzie Apelacyjnym w <...>* (Drausmės bylų teismas prie <...> apeliacinio teismo, Lenkija).

Manydama, kad skiriant J. M. į šią Drausmės bylų kolegiją buvo padaryta įvairių pažeidimų, M. F. kreipėsi į Aukščiausiąjį Teismą su civiliniu ieškiniu prašydama pripažinti, kad J. M. nėra saistomas tarnybos santykių su minėtu teismu, ir sustabdyti M. F. iškeltos drausmės bylos nagrinėjimą. Išnagrinėti šiuos prašymus buvo pavesta vienai iš Aukščiausiojo Teismo kolegijų, t. y. *Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych* (Darbo ir socialinio draudimo bylų kolegija; toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas).

Konstatavęs, kad teisėjo įgaliojimai yra viešosios teisės, o ne civilinės teisės reglamentuojamas teisinis santykis ir kad dėl to toks ieškinys, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, negali patekti į Civilinio proceso kodekso taikymo sritį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas vis dėlto paprašė išaiškinti, ar Sąjungos teisėje įtvirtintas veiksmingos teisminės gynybos principas ir iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylanti valstybių narių pareiga užtikrinti, kad jų teisinei sistemai priskirti teismai, kurie gali priimti sprendimus Sąjungos teisei priklausančiose srityse, atitiktų iš šio principo kylančius reikalavimus, visų pirma reikalavimus, susijusius su jų nepriklausomumu, nešališkumu ir tuo, kad jie būtų įsteigti pagal įstatymą, reiškia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui suteikiama teisė (kurios jis pagal Lenkijos teisę neturi) pagrindinėje byloje pripažinti, kad atitinkamas atsakovas neturi teisėjo įgaliojimų.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) savo sprendime pripažino, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas. Šiuo klausimu jis pabrėžė, kad nors Teisingumo Teismo teisminė funkcija yra naudojantis jam pagal SESV 267 straipsnį suteikta jurisdikcija pateikti kiekvienam Sąjungos teismui Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris būtinas priimant sprendimą dėl jo nagrinėjamų realių ginčų, Teisingumo Teismui šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateikti klausimai išeina už tokios jurisdikcijos ribų.

Teisingumo Teismas priminė, kad nacionalinio teismo pateikti klausimai turi atitikti objektyvų poreikį išspręsti jam perduotą nagrinėti ginčą ir kad Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimas, numatytas SESV 267 straipsnyje, iš principo reiškia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turi turėti jurisdikciją priimti sprendimą dėl ginčo pagrindinėje byloje, kad jis nebūtų laikomas visiškai

hipotetiniu. Nors Teisingumo Teismas pripažino, kad tam tikromis išimtinėmis aplinkybėmis galėtų būti kitaip, šioje byloje tokių aplinkybių nėra.

Pirma, pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad tuo atveju, kai jame pareiškiamas civilinis ieškinys dėl teisinių santykių nebuvimo pripažinimo, pagal nacionalinę teisę jis neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl atitinkamo paskyrimo akto teisėtumo.

Antra, M. F. pareikštu civiliniu ieškiniu iš tikrųjų siekiama užginčyti ne tai, kad J. M. saistomas tarnybos santykių su Aukščiausioju Teismu, ar iš šių santykių kylančias teises ir pareigas, o sprendimą, kuriuo J. M. nustatė drausmės bylą teismą, turintį jurisdikciją nagrinėti M. F. iškeltą drausmės bylą, kurios nagrinėjimą laikinai sustabdyti M. F. taip pat paprašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo. Taigi Teisingumo Teismui pateikti klausimai glaudžiai susiję su kitu ginču nei tas, kuris nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kurioje jis yra tik šalutinis. Todėl siekdamas į juos atsakyti Teisingumo Teismas būtų priverstas atsižvelgti į tos kitos bylos aplinkybes, o ne į pagrindinę bylą, kaip to reikalaujama pagal SESV 267 straipsnį.

Trečia, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad neturėdama teisės tiesiogiai pareikšti ieškinio dėl J. M. paskyrimo Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylą kolegijos pirmininku arba dėl J. M. akto, kuriuo paskirtas už bylos nagrinėjimą atsakingas drausmės bylą teismas, M. F. tame teisme galėjo kelti klausimą dėl atitinkamu paskyrimo aktu galimai pažeistos jos teisės į tai, kad tą bylą išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, jog yra nusprendęs, kad Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo nuostatos tiek, kiek pagal jas Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylą kolegijos pirmininkui suteikiama diskrecija paskirti drausmės bylą teismą, turintį jurisdikciją nagrinėti bendrosios kompetencijos teismų teisėjams iškeltas drausmės bylas, neatitinka reikalavimo, kylančio iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, pagal kurį tokias bylas turi galėti išnagrinėti „pagal įstatymą įsteigtas“ teismas³⁴. Kadangi toks reikalavimas įtvirtintas šioje nuostatoje, ji taip pat laikytina tiesioginio veikimo nuostata, todėl pagal Sąjungos teisės viršenybės principą reikalaujama, kad toks drausmės bylą teismas netaikytų nacionalinės teisės nuostatų, pagal kurias jis buvo paskirtas, ir taip pripažintų, kad neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl jam perduoto nagrinėti ginčo.

Ketvirta, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju ieškiniu pagrindinėje byloje iš esmės siekiama, kad J. M. skyrimas eiti teisėjo pareigas būtų pripažintas negaliojančiu *erga omnes*, nors pagal nacionalinę teisę visiems teisės subjektams neleidžiama ir niekada nebuvo leidžiama ginčyti teisėjų skyrimo pareiškiant tiesioginį ieškinį dėl tokio paskyrimo panaikinimo arba pripažinimo negaliojančiu.

³⁴ 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 176 punktą), apžvelgtas I.2 dalyje „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“ ir II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“.

2022 m. kovo 29 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Getin Noble Bank“ (C-132/20, [EU:C:2022:235](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Priimtinumai – SESV 267 straipsnis – Sąvoka „teismas“ – ESS 19 straipsnio 1 dalis – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba – Teisėjų nepriklausomumo principas – Pagal įstatymą įsteigtas teismas – Teisminė institucija, kurios narių teisėjų pareigas pirmą kartą paskyrė nedemokratinio režimo vykdomasis politinis organas – „Krajowa Rada Sądownictwa“ (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija) veiklos pobūdis – Įstatymo, kurio pagrindu buvo suformuota ši taryba, prieštaravimas Konstitucijai – Galimybė pripažinti šią instituciją nepriklausomu ir nešališku teismu, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę“

2017 m. Lenkijoje keli vartotojai kreipėsi į kompetentingą apygardos teismą su ieškiniu dėl tariamai nesąžiningos sąlygos paskolos sutartyje, jų sudarytoje su banku *Getin Noble Bank*. Nepatenkinus visų jų reikalavimų pirmojoje ir apeliacinėje instancijose, ieškovai pateikė kasacinį skundą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

Siekdamas išnagrinėti gauto kasacinio skundo priimtinumą šis teismas, remdamasis nacionaline teise, turėjo patikrinti, ar kasacine tvarka skundžiamą sprendimą priėmusio teismo sudėtis buvo teisėta. Šiomis aplinkybėmis, nagrinėdamas bylą kaip vieno teisėjo sudėties teismas, jis kėlė klausimą dėl apeliacinio teismo sudėties atitikties Sąjungos teisei. Jo nuomone, trijų apeliacinės instancijos teismo teisėjų nepriklausomumu ir nešališkumu galima suabejoti dėl aplinkybių, kuriomis jie buvo paskirti į teisėjų pareigas.

Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, pirma, kad vieną šių teisėjų (FO) pirmą kartą į tokias pareigas paskyrė dar iki stojimo į Europos Sąjungą Lenkijoje veikusio nedemokratinio režimo organas ir kad žlugus šiam režimui jis buvo paliktas toliau eiti šias pareigas iš naujo neprisiekęs, taip pat jam buvo užskaitytas valdant šiam režimui įgytas tarnybos stažas³⁵. Antra, atitinkami teisėjai į apeliacinės instancijos teismą buvo paskirti pasiūlius *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT); vienas – 1998 m., kai šios institucijos nutarimai buvo nemotyvuoti ir neskundžiami teisme, kiti du – 2012 ir 2015 m., t. y. laikotarpiu, kai, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas, Lenkija) nuomone, NTT neveikė skaidriai, o jos sudėtis prieštaravo Konstitucijai.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) savo sprendime iš esmės pripažino, kad Sąjungos teisėje teisės subjektams numatytų teisių veiksmingos teisminės gynybos principas³⁶ turi būti aiškinamas taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nurodyti su minėtų apeliacinės instancijos teismo teisėjų skyrimu susiję pažeidimai

³⁵ Toliau šios aplinkybės vadinamos „iki įstojimo susiklosčiusios aplinkybės“.

³⁶ Šis principas nurodytas ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, taip pat įtvirtintas Chartijos 47 straipsnyje ir 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvoje 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288). Šios direktyvos 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse dar kartą patvirtinama vartotojų, manančių, kad patyrė žalą dėl minėtų sąlygų, teisė į veiksmingą teisinę gynybą.

savaime negali sukelti teisės subjektams pagrįstų ir rimtų abejonių dėl šių teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo, taigi negali paneigti teismo kolegijos, kurioje jie posėdžiauja, turimo pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo statuso.

Pirmiausia Teisingumo Teismas atmetė nepriimtiniu grindžiamą prieštaravimą, pagal kurį Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjas, nagrinėjantis pateikto kasacinio skundo priimtinumą kaip vieno teisėjo sudėties teismas, neturėjo teisės Teisingumo Teismui pateikti prejudicinių klausimų, nes jį patį skiriant į pareigas buvo padaryta pažeidimų, dėl kurių galima abejoti jo nepriklausomumu ir nešališkumu. Iš tiesų, kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė nacionalinis teismas, reikia preziumuoti, kad jis atitinka Teisingumo Teismo suformuluotus reikalavimus, kad būtų pripažintas „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Vis dėlto ši prezumpcija gali būti nuginčyta, jeigu nacionalinio ar tarptautinio teismo priimtas galutinis sprendimas lemtų išvadą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teisėjas nėra nepriklausomas, nešališkas ir pagal įstatymą įsteigtas teismas. Kadangi Teisingumo Teismas neturi informacijos, leidžiančios nuginčyti tokią prezumpciją, prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Toliau Teisingumo Teismas išnagrinėjo dvi pateiktų klausimų grupes.

Pirmoje klausimų grupėje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė išsiaiškinti, ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir Chartijos 47 straipsnį draudžiama nepriklausomu ir nešališku teismu pripažinti nacionalinio teismo kolegiją, kurioje posėdžiauja teisėjas, kuris, kaip FO, savo profesinę karjerą pradėjo valdant komunistiniam režimui ir šiam žlugus buvo paliktas toliau eiti pareigas.

Konstatavęs, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą šiuo klausimu³⁷, Teisingumo Teismas patikslino, kad nors valstybių narių teisingumo sistemos organizavimas priklauso šių valstybių narių kompetencijai, įgyvendinamos šią kompetenciją jos turi laikytis iš Sąjungos teisės joms kylančių įpareigojimų, įskaitant pareigą užtikrinti veiksmingos teisminės gynybos principo laikymąsi.

Dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytų iki įstojimo susiklosčiusių aplinkybių įtakos tokių teisėjų, kaip FO, nepriklausomumui ir nešališkumui Teisingumo Teismas priminė, kad Lenkijai įstojant į Europos Sąjungą buvo pripažinta, kad jos teismų sistema iš principo atitiko Sąjungos teisę. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikė jokio konkretaus paaiškinimo, kodėl FO pirmojo paskyrimo į pareigas sąlygos galėtų leisti šiuo metu daryti jam neleistiną įtaką. Taigi jo pirmojo paskyrimo į pareigas sąlygos savaime negalėjo sukelti teisės subjektams pagrįstų ir rimtų abejonių dėl šio teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo jam vėliau vykdant teismines funkcijas.

³⁷ Pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti Sąjungos teisės nuostatas tik tiek, kiek tai yra susiję su jų taikymu naujojoje valstybėje narėje nuo jos įstojimo į Sąjungą dienos. Nagrinėjamu atveju, nors pateiktas klausimas susijęs su aplinkybėmis, susiklosčiusiomis iki Lenkijos įstojimo į Sąjungą, jis nėra susijęs su situacija, kurios visos pasekmės kilo iki įstojimo datos, nes, nepaisant to, kad FO buvo paskirtas į teisėjo pareigas iki įstojimo, šiuo metu jis vykdo teisėjo statusą atitinkančias funkcijas.

Antroje prejudicinių klausimų grupėje iš esmės siekta išsiaiškinti, ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Chartijos 47 straipsnį ir Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 ir 2 dalis draudžiama pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu pripažinti valstybės narės teismo kolegiją, kurioje posėdžiauja teisėjai, pirmą kartą arba vėliau (aukštesnės instancijos teisme) į teisėjo pareigas paskirtas po to, kai jo kandidatūrą atrinko institucija, sudaryta remiantis teisės akto nuostatomis, kurias vėliau šios valstybės narės konstitucinis teismas pripažino prieštaraujančiomis Konstitucijai (toliau – pirmoji aplinkybė), arba kai jo kandidatūrą į teisėjo pareigas atrinko teisėtai sudaryta institucija, tačiau tai padarė per procedūrą, kuri nebuvo nei skaidri, nei vieša, ir dėl kurios nebuvo galima pateikti skundo teisme (toliau – antroji aplinkybė).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ne bet kokia klaida, kuri gali būti padaryta per teisėjo skyrimo procedūrą, gali sukelti abejonių dėl šio teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo.

Šiuo atveju dėl pirmosios aplinkybės Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Konstitucinis Teismas nepriėmė sprendimo dėl NTT nepriklausomumo, kai pripažino prieštaraujančia Konstitucijai šios institucijos sudėtį tuo metu, kai į pareigas buvo paskirti kiti du nei FO teisėjai, posėdžiavę kasacine tvarka skundžiamą sprendimą priėmusioje kolegijoje. Vien šis prieštaravimo Konstitucijai pripažinimas savaime negali paneigti šios institucijos nepriklausomumo, taigi ir sukelti teisės subjektams abejonių dėl atitinkamų teisėjų nepriklausomumo nuo išorinių veiksnių. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikė jokių konkrečių įrodymų, galinčių patvirtinti tokių abejonių buvimą.

Tokia pati išvada buvo padaryta ir dėl antrosios aplinkybės. Iš tiesų iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad žlugus nedemokratiniam Lenkijos režimui sudaryta NTT nebuvo nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių.

Šiomis sąlygomis šios dvi aplinkybės negali įrodyti, kad buvo pažeistos pagrindinės teisėjų skyrimo taisyklės. Taigi, kadangi nurodyti pažeidimai nesukėlė realaus pavojaus, kad vykdomoji valdžia galės nepagrįstai pasinaudoti diskrecija, pažeisdama viso teisėjų skyrimo proceso rezultatą, pagal Sąjungos teisę nedraudžiama pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu pripažinti teismo kolegijos, kurioje posėdžiauja atitinkami teisėjai.

2024 m. sausio 9 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „G. ir kt. (Lenkijos bendrosios kompetencijos teismų teisėjų skyrimas)“ (C-181/21 ir C-269/21, [EU:C:2024:1](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo galimybė atsižvelgti į Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą – Būtinybė pateikti prašomą išaiškinimą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų priimti savo sprendimą – Teisėjų nepriklausomumas – Bendrosios kompetencijos teismų teisėjų skyrimo sąlygos – Galimybė apskųsti galutinę nutartį dėl prašymo taikyti laikinąsias

apsaugos priemonės – Galimybė pašalinti teisėją iš bylų nagrinėjančio teismo sudėties – Prašymų priimti prejudicinį sprendimą nepriimtinumai“

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) savo sprendime konstatavo, kad Lenkijos teisėjų, kuriems kilo klausimas, ar pagrindinėse bylose teismo sudėtis atitinka nepriklausomo ir nešališko teismo, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, reikalavimus, pateikti du prašymai priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtini.

Pirmojoje byloje (C-181/21) trijų teisėjų sudėties *Sąd Okręgowy w Katowicach* (Katovicų apygardos teismas, Lenkija) buvo paskirta nagrinėti skundą dėl nutarties atmesti vieno vartotojo prieštaravimą dėl mokėjimo įsakymo. Teisėjas pranešėjas toje byloje išreiškė abejonių dėl to, ar, atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis teisėja A. Z. buvo paskirta į Katovicų apygardos teismą, byla nagrinėjantis minėtos sudėties, į kurią įeina ir ši teisėja, teismas laikytinas „teismu“. Jo abejonės buvo susijusios, be kita ko, su tokioje skyrimo procedūroje dalyvaujančios *Krajowa Rada Sądowictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT³⁸) statusu ir veiklos pobūdžiu.

Dėl bylos C-269/21 pažymėtina, kad trijų teisėjų sudėties *Sąd Okręgowy w Krakowie* (Krokuvos apygardos teismas, Lenkija) išnagrinėjo banko skundą dėl nutarties, kuria to paties teismo teisėjas, nagrinėjantis byla kaip vieno teisėjo sudėties teismas, patenkino vartotojų prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Šios trijų teisėjų sudėties teismas pakeitė skundžiamą nutartį, atmetė visą šį prašymą ir grąžino byla vieno teisėjo sudėties teismui. Šiam teisėjui kilo abejonių dėl to, ar Sąjungos teisę atitinka banko skundą išnagrinėjusio teismo sudėtis, taigi ir abejonių dėl šios sudėties teismo sprendimo galiojimo. Vienas iš trijų teisėjų sudėties teismo narių buvo teisėja A. T., 2021 m. paskirta į Krokuvos apygardos teismą per procedūrą, kurioje dalyvavo NTT.

Tokiomis aplinkybėmis teisėjas pranešėjas pirmojoje byloje ir vieno teisėjo sudėties teismas antrojoje byloje nutarė pateikti Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus, kuriais iš esmės buvo siekiama išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į ypatingas teisėjų A. Z. ir A. T. skyrimo aplinkybes, teismo sudėtis, į kurią įeina šie teisėjai, atitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, reikalavimus ir ar pagal šią teisę³⁹ reikalaujama savo iniciatyva nušalinti tokius teisėjus nuo atitinkamų bylų nagrinėjimo.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad iš SESV 267 straipsnio formuluotės ir jo sistemos matyti, jog procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, be kita ko, grindžiamas prielaida, kad nacionaliniuose teismuose iš tiesų nagrinėjama byla, kurioje jie turi priimti sprendimą, galimai atsižvelgdami į prejudicinį sprendimą⁴⁰.

³⁸ Ankstesnės nei 2018 m. sudėties NTT.

³⁹ Žr. ESS 2 straipsnį ir 19 straipsnio 1 dalį, siejamus su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu.

⁴⁰ 2022 m. kovo 22 d. Sprendimas *Prokurator Generalny ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegija – Skyrimas)* (C-508/19, EU:C:2022:201, 62 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija), apžvelgtas šioje teminio biuletenio dalyje.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors kiekvienas teismas privalo patikrinti, ar jo sudėtis atitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo, kaip tai suprantama visų pirma pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, apibrėžtį, kai dėl to kyla didelių abejonių, SESV 267 straipsnyje nurodyta būtinybė prejudicine tvarka gauti prašomą Teisingumo Teismo išaiškinimą reiškia, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali remtis šiuo išaiškinimu ir atsižvelgdamas į jį įvertinti, ar kitas tos pačios sudėties teismo teisėjas buvo teisėtai paskirtas, ir prireikus šį teisėją nušalinti.

Šiuo klausimu konstatuotina, kad to daryti negali prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje C-181/21 pateikęs teisėjas, nes nei iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nei iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad pagal nacionalinės teisės normas vien šis teisėjas galėtų imtis tokių veiksmų. Vadinas, byloje C-181/21 prašomas Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimas neatitinka sprendimo, kurį pagrindinėje byloje galėtų priimti vien teisėjas, pateikęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą, priėmimo objektyvaus poreikio.

Dėl bylos C-269/21 Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog trijų teisėjų sudėties teismo priimta nutartis, kuria pakeistas šį prašymą pateikusio teismo sprendimas ir atmestas atitinkamų vartotojų prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemonės, negali būti skundžiama, todėl pagal Lenkijos teisę turi būti laikoma galutine. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad dėl šios nutarties atsirado teisinis nesaugumas, nes kyla abejonių, ar ją priėmusio teismo sudėtis yra teisėta, jis nenurodo jokių Lenkijos proceso teisės nuostatų, suteikiančių jam jurisdikciją – dar ir įgyvendinamą vieno teisėjo sudėties teismo – nagrinėti, ar visų pirma Sąjungos teisę atitinka trijų teisėjų sudėties teismo priimta galutinė nutartis dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemonės. Be to, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad trijų teisėjų sudėties teismo priimta nutartis saisto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teisėją, o šis teisėjas neturi įgaliojimų „nušalinti“ teisėjo, įeinančio į šią nutartį priėmusio teismo sudėtį, arba kelti abejonių dėl tos nutarties.

Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje C-269/21 pateikęs teismas pagal nacionalinės teisės normas neturi jurisdikcijos vertinti, ar trijų teisėjų teismo, priėmusio galutinę nutartį dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemonės, sudėtis, konkrečiai – teisėjos A. T. skyrimo sąlygos, yra teisėtos visų pirma pagal Sąjungos teisę, ir prireikus kelti abejonių dėl šios nutarties.

Iš tiesų, kadangi visas ieškovų pagrindinėje byloje prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemonės buvo atmestas, trijų teisėjų sudėties teismas šį prašymą galutinai išnagrinėjo. Taigi byloje C-269/21 pateikti klausimai glaudžiai susiję su proceso pagrindinėje byloje etapu, galutinai pasibaigusiu ir atskirtu nuo bylos nagrinėjimo iš esmės klausimo, kurį vienintelį turi spręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Vadinas, tie klausimai neatitinka objektyvaus poreikio priimti sprendimą byloje iš esmės, o jais

siekiama, kad Teisingumo Teismas bendrai įvertintų, nors to nereikia toje byloje, Lenkijos bendrosios kompetencijos teismų teisėjų skyrimo procedūrą.

2. Profesinė etika

2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)“ (C-204/21, [EU:C:2023:442](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teismų nepriklausomumas – SESV 267 straipsnis – Galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos teisės viršenybė – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai suteikta kompetencija teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimo ir šio teismo teisėjams taikomos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją srityse – Draudimas nacionaliniams teismams ginčyti teismų ir konstitucinių organų legitimumą arba nustatyti ar vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą – Teismo atliekamas patikrinimas, ar paisoma tam tikrų reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, kvalifikuojamas kaip „drausminis nusižengimas“ – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas) Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos išimtinė kompetencija nagrinėti klausimus, susijusius su teismų ar teisėjų nepriklausomumo stoka – Pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai – Teisė į privataus gyvenimo gerbimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą – Reglamentas (ES) 2016/679 – 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai bei 3 dalies antra pastraipa – 9 straipsnio 1 dalis – Neskelbtini duomenys – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teisėjai privalo deklaruoti savo narystę asociacijose, fonduose ar politinėse partijose, taip pat juose einamas pareigas, ir kuriuose numatoma šiose deklaracijose nurodytus duomenis skelbti internete“

2017 m. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) buvo įsteigtos dvi naujos kolegijos, t. y. *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija) ir *Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych* (Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija).

2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, kuriuo iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas ir kuris įsigaliojo 2020 m., šioms dviem kolegijoms buvo suteikta nauja kompetencija, be kita ko, leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams arba juos suimti⁴¹. Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai buvo suteikta išimtinė kompetencija nagrinėti prieštaravimus ir teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo⁴². Be to, pagal šį pakeitimo įstatymą draudžiama Aukščiausiajam Teismui, įskaitant Išimtinės

⁴¹ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 27 straipsnio 1 dalis.

⁴² Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija turi kompetenciją nagrinėti klausimus dėl teisėjų nušalinimo ar prieštaravimų, susijusių su teismo ar teisėjo nepriklausomumo stoka, taip pat skundus dėl teismo sprendimų pripažinimo neteisėtais, jeigu neteisėtumas susijęs su asmens, paskirto į teisėjo pareigas ir priėmusio sprendimą byloje, statuso ginčijimu (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 2–6 dalys). Ji taip pat turi išimtinę kompetenciją nagrinėti Aukščiausiajame Teisme kylančius teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 82 straipsnio 2–5 dalys).

kontrolės ir viešųjų reikalų kolegiją, kvestionuoti teismų, valstybės konstitucinių organų ar institucijų, atsakingų už teisės kontrolę ir apsaugą, legitimumą, taip pat konstatuoti ir vertinti teisėjo paskyrimo teisėtumą⁴³. Tame įstatyme taip pat patikslinta teisėjų drausminio nusižengimo sąvoka⁴⁴.

Tuo pačiu pakeitimo įstatymu taip pat buvo pakeistas Bendrosios kompetencijos teismų įstatymas, įtraukiant į jį nuostatas, analogiškas toms, kuriomis iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas⁴⁵. Jame nustatyta ir tvarka, taikytina galimam bendrosios kompetencijos teismų teisėjų patraukimui baudžiamojon atsakomybėn⁴⁶. Be to, kaip ir Aukščiausiojo Teismo teisėjams, jame nustatyta bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pareiga deklaruoti narystę asociacijose, ne pelno fonduose ir politinėse partijose, įskaitant už laikotarpį, ankstesnį, nei jie pradėjo eiti teisėjo pareigas, ir numatyta skelbti šią informaciją internete⁴⁷. Daug šių naujų nuostatų taikytina ir administraciniams teismams⁴⁸.

Manydama, kad nustačiusi šias naujas taisykles Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę⁴⁹, Europos Komisija pagal SESV 258 straipsnį Teisingumo Teisme pareiškė ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo.

Šioje byloje priimtame sprendime Teisingumas Teismas (didžioji kolegija) patenkino Komisijos pareiškėtą ieškinį. Jis konstatavo, kad šiomis naujomis nacionalinės teisės nuostatomis pažeidžiamas teisėjų nepriklausomumas, užtikrinamas pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio nuostatas, taip pat pareigos, tenkančios nacionaliniams teismams pagal prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmą, ir Sąjungos teisės viršenybės principas. Be to, nuostatomis, kuriose numatyti teisėjams

⁴³ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 ir 3 dalys.

⁴⁴ Aukščiausiojo Teismo teisėjas drausmine tvarka atsako už profesinius pažeidimus, be kita ko, už akivaizdų ir šiurkštų teisės normų pažeidimą, veiksmus ar neveikimą, kuriais trukdomas ar sunkiai sutrikdomas teisminės valdžios veikimas, arba veiksmus, kuriais ginčijamas teisėjo darbo santykių buvimas, teisėjo paskyrimo galiojimas ar Lenkijos Respublikos konstitucinio organo legitimumas (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalis).

⁴⁵ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 42a straipsnyje pakartojamas iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 ir 3 dalių tekstas, o 107 straipsnio 1 dalyje – iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies tekstas (žr. ankstesnę išnašą).

⁴⁶ Žr. iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 80 straipsnį ir 129 straipsnio 1–3 dalis.

⁴⁷ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 88a straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta:

„1. Teisėjas privalo pateikti rašytinę deklaraciją, joje turi būti nurodyta:

1) jo narystė asociacijoje, įskaitant asociacijos pavadinimą ir buveinę, einamas pareigas ir narystės laikotarpį;

2) pareigos, einamos ne pelno fondo organe, įskaitant fondo pavadinimą, buveinę ir laikotarpį, kai buvo einamos šios pareigos;

3) jo narystė politinėje partijoje iki paskyrimo į teisėjo pareigas, taip pat narystė politinėje partijoje jo įgaliojimų vykdymo laikotarpiu iki 1989 m. gruodžio 29 d., įskaitant partijos pavadinimą, einamas pareigas ir narystės laikotarpį.

<...>

4. 1 dalyje nurodytose deklaracijose pateikta informacija yra vieša ir pateikiama <...> *Biuletyn Informacji Publicznej* (Viešosios informacijos biuletenis) <...>“

Dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjų žr. iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 45 straipsnio 3 dalį.

⁴⁸ Žr., be kita ko, iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 5 straipsnio 1a ir 1b dalis, 8 straipsnio 2 dalį, 29 straipsnio 1 dalį ir 49 straipsnio 1 dalį.

⁴⁹ Komisijos nuomone, Lenkija neįvykdė jai tenkančių įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą (joje nustatyta valstybių narių pareiga numatyti teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse), Chartijos 47 straipsnį (jame numatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisė į pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą), SESV 267 straipsnio antrą ir trečią pastraipas (jose vieniems nacionaliniams teismams numatyta teisė (antra pastraipa), kitiems – pareiga (trečia pastraipa) pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą), Sąjungos teisės viršenybės principą, taip pat Chartijos 7 ir 8 straipsnius, BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktus, 3 dalį ir 9 straipsnio 1 dalį, susijusius su teise į privataus gyvenimo gerbimą ir teise į asmens duomenų apsaugą.

taikytini deklaravimo mechanizmai ir pagal juos surinktų duomenų paskelbimas internete, pažeidžiama teisė į privatų gyvenimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą, įtvirtintos Chartijoje ir BDAR.

Visų pirma dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos priimti sprendimą dėl Komisijos nurodytų prieštaravimų, susijusių su kartu taikomų ESS 19 straipsnio 1 dalies ir Chartijos 47 straipsnio nuostatų, taip pat Sąjungos teisės viršenybės principo pažeidimais, Teisingumo Teismas priminė, kad Sąjunga grindžiama tokiomis vertybėmis, kurios yra bendros valstybėms narėms⁵⁰, o šių vertybių laikymasis yra išankstinė stojimo į Sąjungą sąlyga⁵¹. Sąjunga jungia valstybes, kurios laisvai ir savanoriškai pripažįsta šias vertybes, nes pagarba joms ir jų puoselėjimas yra esminė valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo prielaida. Tai, kad valstybė narė laikosi šių vertybių, yra naudojimosi visomis iš Sutarčių taikymo šiai valstybei narei kylančiomis teisėmis sąlyga ir jų laikymasis negali būti susiaurintas iki pareigos, kurią valstybė kandidatė turi įvykdyti tam, kad įstotų į Sąjungą, ir kurios ji galėtų nesilaikyti po įstojimo. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ESS 19 straipsnyje sukonkretinta ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė⁵² ir nustatyta, kad valstybės narės turi numatyti teisių gynimo priemones ir procedūras, būtinas užtikrinant teisės subjektams veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad reikalavimai, susiję su pagarba tokioms vertybėms ir principams, kaip teisinės valstybės principas, veiksminga teisminė gynyba ir teismų nepriklausomumas, negali pakenkti valstybės narės nacionaliniam savitumui, kaip jis suprantamas pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį.

Teisingumo Teismas pabrėžė, kad pasirinkdamos atitinkamą konstitucinį modelį valstybės narės turi laikytis teismų nepriklausomumo reikalavimo, kylančio iš ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, taigi jos privalo užtikrinti, kad būtų išvengta bet kokio jų teisės akto, reglamentuojančių teisingumo sistemos organizavimą, regreso teisinės valstybės vertybės atžvilgiu, visų pirma nepriimti teisės normų, kuriomis būtų pažeistas teismų nepriklausomumas.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, aiškinamoje atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį, valstybėms narėms nustatytas aiškus ir tikslus įpareigojimas pasiekti rezultatą, nesusietas su jokia sąlyga dėl teismų, turinčių aiškinti ir taikyti Sąjungos teisę, nepriklausomumo ir nešališkumo bei reikalavimo, kad jie būtų įsteigti pagal įstatymą, ir tiesiogiai veikiantis, o tai reiškia, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą turi būti netaikoma jokia nacionalinės teisės nuostata, nacionalinė jurisprudencija ar praktika, prieštaraujanti šioms Sąjungos teisės nuostatoms. Kadangi Teisingumo Teismas turi išimtinę jurisdikciją pateikti galutinį Sąjungos teisės išaiškinimą, prireikus atitinkamas nacionalinis konstitucinis teismas

⁵⁰ ESS 2 straipsnis.

⁵¹ ESS 49 straipsnis.

⁵² Šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 32 punktas), apžvelgtą II.3 dalyje „Atlyginimas“.

privalo pakeisti savo paties jurisprudenciją, nesuderinamą su Sąjungos teise, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas pripažino savo jurisdikciją nagrinėti Komisijos nurodytus prieštaravimus.

Toliau dėl Komisijos nurodytų prieštaravimų turinio Teisingumo Teismas nusprendė, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias teisėjai privalo pateikti informaciją apie savo veiklą asociacijose ir ne pelno fonduose bei narystę politinėje partijoje iki paskiriant juos į teisėjo pareigas ir kuriose numatyta skelbti šią informaciją⁵³, Lenkija pažeidė teisę į privataus gyvenimo gerbimą ir teisę į asmens duomenų apsaugą, garantuojamas pagal Chartiją⁵⁴ ir BDAR⁵⁵.

Šiuo klausimu nusprendęs, kad nagrinėjimu atveju taikytinas BDAR, konkrečiai – jo 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai ir 9 straipsnio 1 dalis, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Lenkijos nurodytas tikslas, kuriuo grindžiamos ginčijamos nuostatos, t. y. sumažinti riziką, kad atlikdami savo pareigas teisėjai gali būti veikiami su privačiais ar politiniais interesais susijusių argumentų, taip pat sustiprinti teisės subjektų pasitikėjimą tokiu nešališkumu, laikytinas Sąjungos pripažintu bendrojo intereso tikslu, kaip jis suprantamas pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, arba teisėtu viešojo intereso tikslu, kaip jis suprantamas pagal BDAR⁵⁶. Vis dėlto Teisingumo Teismas priminė, kad nors dėl tokio tikslo leidžiama apriboti naudojimąsi Chartijos 7 ir 8 straipsniuose garantuojamomis teisėmis, tai būtų galima padaryti visų pirma tik tuo atveju, jeigu šie apribojimai iš tikrųjų atitinka tokį tikslą ir yra jam proporcingi.

Nagrinėdamas ginčijamų priemonių būtinumą Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Lenkija nepateikė aiškių ir konkrečių paaiškinimų, kodėl informacijos apie teisėjo narystę politinėje partijoje iki jo paskyrimo teisėju ir jo įgaliojimų vykdymo laikotarpiu iki 1989 m. gruodžio 29 d. paskelbimas šiuo metu galėtų padėti geriau užtikrinti teisės subjektų teisę, kad jų būtų išnagrinėtų nešališkumo reikalavimą atitinkantis teismas. Atsižvelgęs į konkrečias pakeitimo įstatymo ir šių priemonių priėmimo aplinkybes, Teisingumo Teismas konstatavo, kad šios priemonės iš tikrųjų buvo priimtose siekiant visų pirma pakenkti atitinkamų teisėjų profesinei reputacijai ir teisės subjektų požiūriui į juos. Vadinas, šiuo atveju minėtos priemonės netinkamos nurodytam teisėtam tikslui įgyvendinti.

Dėl kitos informacijos, susijusios su esama ar buvusia teisėjų naryste asociacijoje ar ne pelno fonde, Teisingumo Teismas konstatavo, kad *a priori* negalima atmesti, kad tokios informacijos skelbimas internete padeda atskleisti galimus interesų konfliktus, kurie gali turėti įtakos nešališkam teisėjų pareigų vykdymui nagrinėjant konkrečias bylas, be to, toks skaidrumas apskritai gali padėti padidinti teisės subjektų pasitikėjimą šiuo nešališkumu ir teismais. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad šiuo atveju

⁵³ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 88a straipsnis, iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 45 straipsnio 3 dalis ir iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 8 straipsnio 2 dalis.

⁵⁴ Chartijos 7 straipsnis ir 8 straipsnio 1 dalis.

⁵⁵ BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai, 3 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis.

⁵⁶ Kaip jis suprantamas pagal BDAR 6 straipsnio 3 dalį ir 9 straipsnio 2 dalies g punktą.

atitinkami asmens duomenys yra susiję, be kita ko, su laikotarpiais iki datos, nuo kurios teisėjas privalo pateikti reikalaujamą deklaraciją. Jis konstatavo, kad, nesant laiko apribojimo dėl atitinkamų ankstesnių laikotarpių, negalima manyti, kad nagrinėjamos priemonės yra apribotos tuo, kas griežtai būtina siekiant geriau užtikrinti teisės subjektų teisę, kad jų būtų išnagrinėtų nešališkumo reikalavimą atitinkantis teismas. Antra, dėl pusiausvyros tarp siekiamo bendrojo intereso tikslo ir nagrinėjamų teisių nustatymo Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad, priklausomai nuo atitinkamų asociacijų ar ne pelno fondų tikslo, paskelbiant internete nagrinėjamą informaciją apie asmenis gali būti atskleisti tam tikri jautrūs atitinkamų teisėjų privataus gyvenimo aspektai, be kita ko, jų religiniai ar filosofiniai įsitikinimai. Be to, jis atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamų asmens duomenų tvarkymas lemia, jog šie duomenys internete tampa laisvai prieinami plačiai visuomenei, taigi, potencialiai neribotam asmenų skaičiui. Galiausiai jis pažymėjo, kad, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis buvo priimtos ginčijamos priemonės, paskelbus šiuos duomenis internete atitinkami teisėjai gali būti stigmatizuojami, nepagrįstai formuojant teisės subjektų ir apskritai visuomenės nuomonę apie juos, taip pat gali būti nepagrįstai trukdoma tolesnei jų karjerai. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamas asmens duomenų tvarkymas yra itin didelis atitinkamų asmenų pagrindinių teisių į privataus gyvenimo gerbimą ir asmens duomenų apsaugą suvaržymas.

Šio suvaržymo sunkumo laipsnį palyginęs su nurodyto bendrojo intereso tikslo svarba Teisingumo Teismas konstatavo, kad, atsižvelgiant į bendrą ir specifinį nacionalinį kontekstą, kuriam esant buvo priimtos ginčijamos priemonės, ypač į sunkias pasekmes, kurias šios priemonės gali sukelti atitinkamiems teisėjams, pusiausvyra nėra išlaikyta. Palyginti su ankstesnės nacionalinės teisės nulemtu *status quo ante*, atitinkamų asmens duomenų skelbimas internete gali būti laikomas dideliu Chartijos 7 straipsnyje ir 8 straipsnio 1 dalyje garantuojamų pagrindinių teisių suvaržymu ir nagrinėjamu atveju tokio suvaržymo negalima pateisinti nauda, kurios gali duoti teisėjų interesų konfliktų prevencija ir didesnis pasitikėjimas jų nešališkumu.

3. Atlyginimas

2018 m. vasario 27 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Associação Sindical dos Juízes Portugueses“ (C-64/16, [EU:C:2018:117](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalis – Teisių gynimo priemonės – Veiksminga teisminė gynyba – Teisėjų nepriklausomumas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Atlyginimų mažinimas nacionaliniame viešosios tarnybos sektoriuje – Griežtos biudžeto lėšų taupymo priemonės“

Portugalijos įstatymų leidėjas nuo 2014 m. spalio mėn. laikinai sumažino kelių kategorijų tarnautojų ir viešajame sektoriuje dirbančių asmenų, įskaitant *Tribunal de Contas* (Audito

rūmai, Portugalija), atlyginimų dydį. 2015 m. įstatymu laipsniškai nuo 2016 m. sausio 1 d. nutrauktas šių mažinimo priemonių taikymas.

Associação Sindical dos Juizes Portugueses (Portugalijos teisėjų profesinė sąjunga; toliau – PTPS), veikdama šių rūmų narių vardu, *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) padavė skundą dėl šių biudžetinių priemonių. PTPS teigė, kad atlyginimų mažinimo priemonėmis pažeidžiamas „teisėjų nepriklausomumo principas“, įtvirtintas ne tik Portugalijos Konstitucijoje, bet ir Sąjungos teisėje.

Vyriausiojo administracinio teismo teigimu, laikinojo atlyginimų viešosios tarnybos sektoriuje mažinimo priemonių buvo imtasi vykdant Portugalijos vyriausybei skirtus Sąjungos reikalavimus, pagal kuriuos už Portugalijos gautą finansinę paramą turėjo būti sumažintas šios valstybės narės biudžeto deficito perviršis. Vis dėlto Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad Portugalijos valstybė taip pat privalo laikytis bendrųjų Sąjungos teisės principų, tarp kurių yra ir teisėjų nepriklausomumo principas, taikomas tiek Sąjungos, tiek nacionaliniams teismams. Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad iš Sąjungos teisės sistemos kylančių teisių veiksmingą teisminę gynybą visų pirma užtikrina nacionaliniai teismai. Šie teismai turi ją užtikrinti laikydamiesi nešališkumo ir nepriklausomumo principų. Vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad teisminių institucijų nepriklausomumą lemia įvairios garantijos, susijusios su jų narių statusu, įskaitant atlyginimus. Todėl jis Teisingumo Teismo klausė, ar pagal teisėjų nepriklausomumo principą draudžiama taikyti bendras valstybės narės teisminės valdžios narių atlyginimų mažinimo priemonės, jeigu jos, kaip buvo nagrinėjamu atveju, susijusios su reikalavimais pašalinti biudžeto deficito perviršį ir Sąjungos finansinės paramos programa.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) savo sprendime pirmiausia pabrėžė, kad ESS 19 straipsnyje, kuriame sukonkretinta ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė, pareiga užtikrinti teisminę kontrolę Sąjungos teisės sistemoje nustatyta ne tik Teisingumo Teismui, bet ir nacionaliniams teismams. Šiuo klausimu jis priminė, kad pats veiksmingos teisminės kontrolės, skirtos Sąjungos teisės laikymuisi užtikrinti, egzistavimas neatsiejamas nuo teisinės valstybės. Tai reiškia, kad kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad institucijos, priskirtos jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisei priklausančiose srityse sistemai, kaip „teismai“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Kadangi Audito rūmai, kaip teismas, gali priimti sprendimus dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ir aiškinimu, Portugalija turi užtikrinti, kad ši institucija atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad siekiant garantuoti tokią gynybą yra itin svarbu, kad ši institucija išliktų nepriklausoma, kaip tai patvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, kurioje, be kitų su pagrindine teise į veiksmingą gynybą susijusių reikalavimų, numatytas reikalavimas užtikrinti teisę kreiptis į „nepriklausomą“ teismą. Iš tiesų nepriklausomumo garantija būtina ne tik Sąjungos lygmeniu, bet ir valstybių narių lygmeniu nacionaliniams teismams. Ši nepriklausomumo sąvoka, be kita

ko, reiškia, kad atitinkama institucija savo jurisdikcinę veiklą vykdo visiškai autonomiškai, jos nesaisto jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negauna jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi yra apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams. Teisingumo Teismo teigimu, teisėjų vykdomų funkcijų svarbą atitinkančio dydžio atlyginimo mokėjimas yra būtina jų nepriklausomumo garantija.

Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad nagrinėjamos atlyginimų mažinimo priemonės taikytos ne tik Audito rūmų nariams, todėl jos prilyginamos bendroms priemonėms, kuriomis siekiama, kad visi nacionalinės viešosios tarnybos sektoriuje dirbantys asmenys prisidėtų prie griežto lėšų taupymo. Be to, šios priemonės buvo laikinos ir galutinai panaikintos 2016 m. spalio 1 d. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą nedraudžiama taikyti bendrų atlyginimų mažinimo priemonių, kaip antai nagrinėtų pagrindinėje byloje, susijusių su reikalavimais pašalinti biudžeto deficito perviršį ir Sąjungos finansinės paramos programa.

4. Delegavimas

2021 m. lapkričio 16 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ir kt.“ (C-748/19–C-754/19, [EU:C:2021:931](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta galimybė teisingumo ministrui deleguoti teisėjus į aukštesnės grandies teismus ir atšaukti šį delegavimą – Teismo baudžiamųjų bylų kolegijos, į kurias įeina teisingumo ministro deleguoti teisėjai – Direktyva (ES) 2016/343 – Nekaltumo prezumpcija“

Sąd Okręgowy w Warszawie (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) jo nagrinėjamose septyniose baudžiamosiose bylose kilo abejonių dėl šias bylas turinčių nagrinėti teisėjų kolegijų sudėties atitikties Sąjungos teisei, atsižvelgiant į tai, kad šių kolegijų sudėtyje yra teisingumo ministro sprendimu, priimtu pagal Bendrosios kompetencijos teismų sistemos įstatymą, deleguotas teisėjai⁵⁷.

Šio teismo teigimu, pagal Lenkijos teisėjų delegavimo taisykles teisingumo ministras gali deleguoti teisėją į aukštesnės grandies baudžiamųjų bylų teismą pagal kriterijus, kurių oficialiai negalima sužinoti, o teisminė kontrolė sprendimui dėl delegavimo negali būti taikoma. Be to, teisingumo ministras gali bet kada atšaukti šį delegavimą, tokiam atšaukimui netaikomi iš anksto teisės aktuose nustatyti kriterijai ir jis neturi būti motyvuotas.

⁵⁷ Pagrindinėse bylose taikytinos redakcijos (Dz. U., 2019, 52 pozicija) 2001 m. liepos 27 d. *Ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych* (Bendrosios kompetencijos teismų sistemos įstatymas).

Tokiomis aplinkybėmis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl nurodytų taisyklių atitikties ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai⁵⁸, siekdamas išsiaiškinti, ar šiomis taisyklėmis pažeidžiama baudžiamajame procese taikytina nekaltumo prezumpcija, kylanti visų pirma iš Direktyvos 2016/343.

Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendime konstatuota, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su ESS 2 straipsniu, ir Direktyvą 2016/343⁵⁹ draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias valstybės narės teisingumo ministras, remdamasis viešai nepaskelbtais kriterijais, gali, pirma, terminuotai arba neterminuotai deleguoti teisėją į aukštesnės grandies baudžiamųjų bylų teismą ir, antra, bet kada nemotyvuotu sprendimu atšaukti šį delegavimą, neatsižvelgiant į tai, ar tas delegavimas yra terminuotas, ar ne.

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, kad Lenkijos bendrosios kompetencijos teismai, tarp jų Varšuvos apygardos teismas, priskiriami prie Lenkijos teisių gynimo priemonių „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“ sistemos, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Tam, kad tokie teismai galėtų užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, kaip reikalaujama pagal šią nuostatą, itin svarbu, kad jie išliktų nepriklausomi. Šio nepriklausomumo reikalavimo laikymasis, be kita ko, reiškia, kad teisėjų delegavimo taisyklės turi užtikrinti reikalaujamas garantijas, kad būtų išvengta bet kokio pavojaus, kad toks delegavimas bus naudojamas kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės priemonė.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, jog nors tai, kad teisingumo ministras gali deleguoti teisėjus tik gavęs jų sutikimą, yra svarbi procedūrinė garantija, yra kelios aplinkybės, kuriomis, kaip prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, šis ministras gali daryti įtaką tokiems teisėjams ir gali kilti abejonių dėl jų nepriklausomumo. Analizuodamas šias įvairias aplinkybes Teisingumo Teismas visų pirma nurodė, kad, siekiant išvengti savivalės ir galimybių manipuliuoti, sprendimas dėl teisėjo delegavimo ir sprendimas dėl šio delegavimo atšaukimo turi būti priimti remiantis iš anksto žinomais kriterijais ir tinkamai motyvuoti. Be to, teisėjo delegavimo atšaukimas be jo sutikimo gali sukelti šiam teisėjui panašių padarinių kaip drausminė nuobauda, todėl tokią priemonę turi būti įmanoma ginčyti teisme laikantis procedūros, visapusiškai garantuojančios teisę į gynybą. Pažymėjęs, kad teisingumo ministras eina ir generalinio prokuroro pareigas, Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad konkrečioje baudžiamajoje byloje šis ministras turi įgaliojimus kontroliuoti tiek bendrosios kompetencijos prokurorą, tiek deleguotuosius teisėjus, o tai gali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl šių deleguotųjų teisėjų nešališkumo. Galiausiai deleguotieji teisėjai, kurie yra pagrindinės bylas nagrinėjančių teisėjų kolegijų sudėtyje, eina ir įgaliojimo bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausmės klausimais

⁵⁸ Pagal šią nuostatą „[v]alstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“.

⁵⁹ Direktyvos 2016/343 6 straipsnio 1 ir 2 dalys.

pavadootojų pareigas, o šis įgaliojimas yra subjektas, kuriam pavesta tirti teisėjams iškeltas drausmės bylas. Tai, kad tas pats asmuo vienu metu gali eiti šias abejas pareigas, atsižvelgiant į tai, kad įgaliojimo bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausmės klausimais pavadootojus taip pat skiria teisingumo ministras, gali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl to, ar kitiems atitinkamų teisėjų kolegijų nariams nedaro įtakos išorės veiksniai.

Iš šių įvairių aplinkybių (vertinamų kartu) galima daryti išvadą, kad teisingumo ministras turi įgaliojimus pagal nežinomus kriterijus deleguoti teisėjus į aukštesnės grandies teismus ir nemotyvuotu sprendimu atšaukti jų delegavimą, todėl delegavimo laikotarpiu neužtikrinamas šių teisėjų nepriklausomumas ir kitos garantijos, kurios teisėjui paprastai turėtų būti užtikrintos teisinėje valstybėje, tačiau galutinį vertinimą turi atlikti prašymus priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas. Tokie įgaliojimai negali būti pripažinti suderinamais su pareiga laikytis nepriklausomumo reikalavimo.

5. Perkėlimas

2021 m. spalio 6 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)“ (C-487/19, [EU:C:2021:798](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisėjų nepašalinamumo ir nepriklausomumo principai – Bendrosios kompetencijos teismo teisėjo perkėlimas be jo sutikimo – Skundas – „Sąd Najwyższy (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych)“ (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, Lenkija) teisėjo priimta nutartis dėl nepriimtino – Teisėjas, kurį, remdamasis Nacionalinės teismų tarybos nutarimu, į pareigas paskyrė Lenkijos Respublikos Prezidentas, nepaisydamas to, kad šio nutarimo vykdymas buvo sustabdytas teismo nutartimi, kol Teisingumo Teismas priims prejudicinį sprendimą – Teisėjas, kuris nėra pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas – Sąjungos teisės viršenybė – Galimybė laikyti tokią nutartį dėl nepriimtino negaliojančia“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos⁶⁰) Teisingumo Teismas konstatavo, kad toks bendrosios kompetencijos teismas, kaip Lenkijos apygardos teismas, priskiriamas prie Lenkijos teisių gynimo priemonių „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“ sistemos, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Siekiant užtikrinti, kad toks teismas galėtų garantuoti veiksmingą teisminę gynybą, kaip reikalaujama pagal šią nuostatą, itin svarbu, kad jis išliktų nepriklausomas. Perkėliant teisėją be jo sutikimo gali būti pažeisti teisėjų nepašalinamumo ir nepriklausomumo principai. Iš tiesų tokie perkėlimai gali turėti įtakos atitinkamo teisėjo įgaliojimų apimčiai ir jam priskirtų bylų nagrinėjimui, taip pat gali turėti reikšmingų pasekmių teisėjo gyvenimui ir karjerai; tad jie gali būti priemonė

⁶⁰ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.2 dalį „Skyrimas“.

kontroliuoti teismo sprendimų turinį ir sukelti panašių padarinių kaip drausminė nuobauda. Taigi teisėjų nepriklausomumo reikalavimas reiškia, kad pagal teisėjų perkėlimo be jų sutikimo tvarką turi būti užtikrinta, kad bus išvengta dėl tiesioginių ar netiesioginių išorės veiksmy kylančio pavojaus šiam nepriklausomumui. Tokias perkėlimo priemonės, kurios gali būti taikomos tik dėl teisėjų priežasčių, visų pirma susijusių su turimų išteklių paskirstymu, turėtų būti galima ginčyti teisme laikantis procedūros, visapusiškai garantuojančios teisę į gynybą.

6. Paaukštinimas

2023 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas (pirmoji kolegija) „Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ (C-216/21, [EU:C:2023:628](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sprendimas 2006/928/EB – Bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmas – ESS 2 straipsnis – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Teisėjų nepriklausomumas – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis pakeičiama teisėjų paaukštinimo tvarka“

2019 m. *Consiliul Superior al Magistraturii* (Aukščiausioji magistratų taryba, Rumunija; toliau – AMT) patvirtino teisėjų paaukštinimo į aukštesnius teismus procedūros reformą. Asociacija „Rumunijos teisėjų forumas“ ir vienas privatus asmuo ginčijo šią reformą *Curtea de Apel Ploiești* (Ploješčio apeliacinis teismas, Rumunija).

Pareiškėjai pagrindinėje byloje teigė, kad vietoj buvusių egzaminų raštu numačius, jog atitinkamo aukštesniojo teismo pirmininkas ir nariai vertina kandidatų darbą ir elgesį, paaukštinimo tvarka tapo subjektyvi ir diskrecinė. Ploješčio apeliacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar tokia reforma yra suderinama su teisėjų nepriklausomumo principu.

Teisingumo Teismas sprendime konstatavo, kad nacionalinės teisės nuostatomis dėl teisėjų paaukštinimo tvarkos turi būti užtikrintas teisėjų nepriklausomumo principo laikymasis.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad pagal Sąjungos teisę iš esmės nedraudžiama teisėjų paaukštinimą į aukštesnįjį teismą grįsti iš jo pirmininko ir narių sudarytos komisijos atliktu teisėjų darbo ir elgesio vertinimu. Vis dėlto sprendimų dėl paaukštinimo priėmimo materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės turi būti tokios, kad teisės subjektams negalėtų kilti pagrįstų abejonių dėl atitinkamų teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo po jų paaukštinimo.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Rumunijos žemesniųjų teismų teisėjų paaukštinimo procedūrą sudaro du etapai. Pirmasis etapas, per kurį gali būti paaukštinama „paliekant eiti tas pačias pareigas“, grindžiamas tuo, kad turi būti išlaikyti egzaminai raštu, skirti

kandidatų teorinėms žinioms ir praktiniams įgūdžiams patikrinti. Per antrąjį etapą, vadinamąjį „faktinį paaukštinimą“, kandidatai, jau paaukštinti „paliekant eiti tas pačias pareigas“, gali būti faktiškai paskirti į aukštesnįjį teismą.

Tik šiame antrajame etape vertinimą atlieka vertinimo komisija, kiekviename apeliaciniame teisme sudaryta iš AMT Teisėjų skyriaus paskirtų to teismo pirmininko ir keturių jo narių.

Nors antrojo etapo reforma, kaip teigia Ploješčio apeliacinis teismas, leidžia sutelkti įgaliojimus tam tikrų vertinimo komisijos narių, būtent apeliacinių teismų pirmininkų, rankose, ji savaime negali būti laikoma nesuderinama su Sąjungos teise.

Ploješčio apeliacinis teismas turi nustatyti, ar vien dėl šio įgaliojimų sutelkimo arba kartu su kitais veiksniais tokius įgaliojimus turintys asmenys praktiškai gali pakreipti atitinkamų teisėjų sprendimus tam tikra linkme, dėl ko šie teisėjai nebūtų nepriklausomi arba būtų sudaryta jų šališkumo regimybė, o tai galėtų pakirsti teisės subjektų pasitikėjimą teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje. Teisingumo Teismo teigimu, bylos medžiagoje nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad vien dėl tokio galimo įgaliojimų sutelkimo praktiškai būtų galima pakreipti sprendimus tam tikra linkme, ar kitų duomenų, kurie kartu su šiuo įgaliojimų sutelkimu galėtų sukelti teisės subjektams abejonių dėl teisėjų, kurių pareigos paaukštintos, nepriklausomumo.

Dėl sprendimų dėl faktinio paaukštinimo priėmimo materialinių sąlygų, visų pirma kandidatų darbo ir elgesio vertinimo, pažymėtina, kad jis grindžiamas kriterijais, kurie, atrodo, yra svarbūs vertinant kandidatų profesinius nuopelnus. Atrodo, dėl šių kriterijų atliekami objektyvūs vertinimai remiantis patikrinamais duomenimis.

Dėl šių sprendimų priėmimo procedūrinių taisyklių pažymėtina, kad jos taip pat neatrodo galinčios kelti pavojų teisėjų, kurių pareigos paaukštintos, nepriklausomumui. Vertinimo komisija privalo pateikti savo vertinimų motyvus, o atitinkamas kandidatas gali juos užginčyti AMT Teisėjų skyriuje.

7. Drausminė atsakomybė

2020 m. kovo 26 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny“ (C-558/18 ir C-563/18, [EU:C:2020:234](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų nepriklausomumo principas – Nacionaliniams teisėjams taikoma drausminė tvarka – Teisingumo Teismo jurisdikcija – SESV 267 straipsnis – Priimtinumas – Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo sprendimui reikalingas išaiškinimas – Sąvoka“

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) sprendime pripažino nepriimtinais *Sąd Okręgowy w Łodzi* (Lodžės apygardos teismas, Lenkija) ir *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos

apygardos teismas, Lenkija) pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Šiais dviem prašymais juos pateikę nacionaliniai teismai iš esmės uždavė Teisingumo Teismui klausimą dėl naujų Lenkijos teisės aktų, įtvirtinančių teisėjams taikomą drausminių procedūrų sistemą, atitikties ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje garantuotai teisės subjektų teisei į veiksmingą teisminę gynybą.

Pirmoji byla (C-558/18) susijusi su Lenkijos Lovičiaus miesto ir Valstybės išdo ginču dėl reikalavimo sumokėti valstybės dotacijas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslino, jog yra tikimybė, kad sprendimas, kurį jo prašoma priimti, bus nepalankus Valstybės išdui. Antroji byla (C-563/18) susijusi su trimis asmenims iškelta baudžiamąja byla dėl 2002 ir 2003 m. padarytų nusikaltimų; prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėjo išimties tvarka sušvelninti bausmę dėl to, kad jie bendradarbiavo su teisėsaugos institucijomis ir pripažino inkriminuojamas veikas. Abiejuose prašymuose priimti prejudicinį sprendimą išreikšti nuogastavimai, kad dėl konkretaus teisėjo, nagrinėjančio kiekvieną iš pagrindinių bylų kaip vieno teisėjo sudėties teismas, gali būti pradėta drausminė procedūra. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai nurodė, kad dėl 2017 m. Lenkijoje atliktų teisėkūros reformų nebeužtikrinamas teisėjams taikomų drausminių procedūrų objektyvumas ir nešališkumas, o tai gali turėti įtakos Lenkijos teismų nepriklausomumui. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai pabrėžė teisingumo ministrui nuo šiol suteiktą galią daryti didelę įtaką bendrosios kompetencijos teismų teisėjams taikomoms drausminėms procedūroms ir teigė, kad nėra šią galią atsveriančių tinkamų garantijų. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų nuomone, tokios drausminės procedūros yra įstatymų leidžiamajai ir vykdomajai valdžioms suteikta priemonė atsikratyti teisėjų, kurių sprendimai joms nepalankūs, o tai gali turėti įtakos sprendimams, kuriuos jie turi priimti.

Patvirtinęs savo jurisdikciją aiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Teisingumo Teismas išsprendė šių dviejų prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą klausimą. Šiuo aspektu jis pirmiausia priminė, kad iš SESV 267 straipsnio formuluotės matyti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti „reikalingas“, kad jį pateikęs teismas galėtų „priimti sprendimą“ jo nagrinėjamoje byloje. Taip pat jis patikslino, kad pagal šią nuostatą, kaip ji išaiškinta jurisprudencijoje, procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, be kita ko, grindžiamas prielaida, kad nacionaliniuose teismuose iš tiesų nagrinėjama byla, kurioje jie turi priimti sprendimą, galimai atsižvelgdami į prejudicinį sprendimą. Pabrėžęs savo ypatingą užduotį vykstant procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, t. y. padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą konkrečioje jo nagrinėjamoje byloje, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad turi egzistuoti tos bylos ir Sąjungos teisės nuostatų, kurias prašoma išaiškinti, ryšys. Šis ryšys turi būti toks, kad šis išaiškinimas atitiktų objektyvų sprendimo, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priėmimo poreikį.

Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, pirma, kad pagrindinės bylos niekaip nesusijusios su Sąjungos teise, visų pirma su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, dėl kurios pateikti prejudiciniai klausimai. Taigi jis nusprendė, kad prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai neprivalo taikyti šios teisės, kad galėtų priimti sprendimą dėl tų bylų esmės. Antra, priminęs, kad jis jau yra pripažinęs priimtinais prejudicinius klausimus dėl Sąjungos teisės procesinių nuostatų, kurias atitinkamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalėjo taikyti priimdamas savo sprendimą, išaiškinimo⁶¹, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamais dviem atvejais pateikti klausimai neapėmė šio aspekto. Trečia, Teisingumo Teismas nurodė, jog taip pat neatrodė, kad jam atsakius į šiuos klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiems teismams būtų pateiktas toks Sąjungos teisės išaiškinimas, kuris leistų jiems išspręsti nacionalinės teisės procesinius klausimus, o paskui prireikus išnagrinėti jiems pateiktas bylas iš esmės⁶². Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, jog iš nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad egzistuoja toks Sąjungos teisės nuostatos, dėl kurios pateikti šie prejudiciniai klausimai, ir pagrindinių bylų ryšys, dėl kurio prašomas išaiškinimas būtų reikalingas tam, kad prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai, remdamiesi iš tokių išaiškinimų gauta informacija, galėtų priimti atitinkamus sprendimus. Taigi jis nusprendė, kad pateikti klausimai yra bendro pobūdžio, todėl prašymai priimti prejudicinį sprendimą turėjo būti pripažinti nepriimtinais.

Galiausiai Teisingumo Teismas priminė, kad nacionalinės nuostatos, pagal kurias nacionaliniams teisėjams gali būti taikomos drausminės procedūros dėl to, kad jie pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, yra draudžiamos⁶³. Toks drausminių procedūrų taikymo pavojus gali atitinkamiems nacionaliniams teisėjams sutrukdyti veiksmingai naudotis Sutartimis suteikta galimybe kreiptis į Teisingumo Teismą ir teisėjo, kuriam pavesta taikyti Sąjungos teisę, funkcijomis. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, jog tai, kad šiems teisėjams dėl šios priežasties netaikomos drausminės procedūros ar nuobaudos, yra su jų nepriklausomumu neatsiejamai susijusi garantija.

2021 m. liepos 15 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)“ (C-791/19, [EU:C:2021:596](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Teisėjams taikoma drausminė tvarka – Teisinė valstybė – Teisėjų nepriklausomumas – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Drausmės pažeidimai dėl teismo sprendimų turinio – Nepriklausomi garbės teismai, įsteigti pagal įstatymą – Protingo termino ir teisės į gynybą paisymas per drausmines

⁶¹ 2011 m. vasario 17 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Weryński* (C-283/09, [EU:C:2011:85](#)).

⁶² 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, [EU:C:2019:982](#)), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“.

⁶³ 2018 m. spalio 1 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartis *Miasto Łowicz ir Prokuratura Okręgowa w Płocku* (sujungtos bylos C-558/18 ir C-563/18, [EU:C:2018:923](#)).

procedūras – SESV 267 straipsnis – Nacionalinių teismų teisės ir pareigos pateikti Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą apribojimas“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos⁶⁴) Teisingumas Teismas (didžioji kolegija) patenkino Komisijos pareikštą ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ši nauja teisėjų drausminė tvarka pažeidžia jų nepriklausomumą. Antra, ši tvarka neleidžia atitinkamiems teisėjams visiškai nepriklausomai laikytis jiems pagal prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūrą tenkančių pareigų.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad Lenkija neįvykdė jai pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą tenkančių įsipareigojimų nustatyti teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.

Teisingumo Teismas priminė, kad pagal jo suformuotą jurisprudenciją ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir iš šios nuostatos kylantis teisėjų nepriklausomumo reikalavimas reiškia, kad drausmine tvarka, taikoma nacionalinių teismų, priklausančių jų teisių gynimo priemonių sistemai Sąjungos teisei priklausančiose srityse, teisėjams turi būti užtikrintos būtinos garantijos, kad būtų išvengta bet kokio tokios tvarkos naudojimo kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistemos, o tam, be kita ko, turi būti nustatytos taisyklės, kuriomis apibrėžiami drausminius pažeidimus sudarantys veiksmai ir numatomas nepriklausomos institucijos dalyvavimas laikantis tokios procedūros, kuria būtų visapusiškai užtikrinamos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsniuose įtvirtintos teisės, be kita ko, teisė į gynybą ir galimybė ginčyti drausmės institucijų priimtus sprendimus teisme.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad, pirma, Lenkija neužtikrino Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumo ir nešališkumo ir taip pažeidė teisėjų nepriklausomumą, neužtikrindama, kad jiems iškeltų drausmės bylų kontrolę vykdytų institucija, kuriai taikomos tokios garantijos. Pagal valdžių padalijimo principą turi būti užtikrintas teismų nepriklausomumas nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Vis dėlto po 2017 m. teisėkūros reformos *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) teisėjų, visų pirma Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos narių, skyrimo procesą iš esmės nustato *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija) – institucija, kurią Lenkijos vykdomoji ir įstatymų leidžiamoji valdžios stipriai pakeitė. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad Drausmės bylų kolegiją sudaro tik nauji NTT atrinkti teisėjai, kurie dar nėra posėdžiavę Aukščiausiąjame Teisme ir kuriems, be kita ko, mokamas labai didelis darbo užmokestis ir užtikrinama labai didelė organizacinė, funkcinė ir finansinė autonomija, palyginti su kitoms šio teismo kolegijoms taikomomis sąlygomis. Visos šios aplinkybės gali teisės subjektams sukelti pagrįstų abejonių dėl šios drausminės instancijos atsparumo Lenkijos įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių tiesioginei ar netiesioginei įtakai ir dėl jos neutralumo, kai susikerta interesai.

⁶⁴ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2 dalį „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kartu šiuo klausimu atsižvelgdamas į tai, kad nėra užtikrinamas Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas ir nešališkumas, kad Lenkija leido teismo sprendimų turinį kvalifikuoti kaip drausmės pažeidimą, kiek tai susiję su bendrosios kompetencijos teismų teisėjais. Primindamas būtinybę neleisti, kad drausminė tvarka galėtų būti naudojama politinei teismo sprendimų kontrolei arba siekiant daryti spaudimą teisėjams, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju nauja teisėjų drausminė tvarka, kuri neatitinka aiškumo ir tikslumo reikalavimų dėl elgesio, dėl kurio gali kilti teisėjų atsakomybė, taip pat kelia grėsmę teisėjų nepriklausomumui.

Trečia, Lenkija taip pat neužtikrina, kad bendrosios kompetencijos teismų teisėjams iškeltos drausmės bylos būtų išnagrinėtos per protingą terminą ir taip vėl pakenkė šių teisėjų nepriklausomumui. Iš tiesų pagal naująją drausminę tvarką teisėjui, kuriam iškelta drausmės byla, užbaigta galutiniu teismo sprendimu, gali ir vėl būti pradėtos tokios procedūros toje pačioje byloje, todėl šiam teisėjui nuolat kyla tokių procedūrų grėsmė. Nujos procedūrinės taisyklės, taikomos teisėjams iškeltoms drausmės byloms, taip pat gali apriboti teisėjų, kuriems iškelta drausmės byla, teisę į gynybą. Iš tiesų pagal šią naują tvarką veiksmai, susiję su teisėjo advokato skyrimu ir jo pasiruošimu gynybai, nenutaukia procedūros, neatsižvelgiant į tai, kad procedūra gali būti tęsiama net ir teisėjui ar jo advokatui nedalyvaujant dėl pateisinamos priežasties. Be to, ypač kadangi, kai, kaip šioje byloje, yra nustatyta tokia drausminė tvarka, turinti jau pirma nurodytų trūkumų, minėtos nujos procedūrinės taisyklės gali padidinti pavojų, kad drausminė tvarka bus naudojama kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistema.

Ketvirta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad suteikdama minėtos Drausmės bylų kolegijos pirmininkui diskreciją paskirti teisėjų garbės teismą, turintį jurisdikciją kaip pirmoji instancija nagrinėti drausmės bylas dėl bendrosios kompetencijos teismų teisėjų, Lenkija neužtikrina, kad tokias bylas nagrinėtų „pagal įstatymą įsteigtas“ teismas, kaip to taip pat reikalaujama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Euro Box Promotion ir kt.“ (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19, [EU:C:2021:1034](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sprendimas 2006/928/EB – Bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse tikrinimo mechanizmas – Pobūdis ir teisinės pasekmės – Privalomumas Rumunijai – Teisinė valstybė – Teisėjų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Kova su korupcija – Sąjungos finansinių interesų apsauga – SESV 325 straipsnio 1 dalis – „FIA“ konvencija – Baudžiamosios bylos – „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas, Rumunija) sprendimai dėl tam tikrų įrodymų surinkimo teisėtumo ir konkrečios sudėties teismo kolegijos sudarymo didelio masto korupcijos byloje – Nacionalinių teismų teisėjų pareiga užtikrinti visišką „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas) sprendimų veiksmingumą – Dėl šių sprendimų nepaisymo kylanti teisėjų drausminė atsakomybė – Įgaliojimai netaikyti „Curtea Constituțională“ (Konstitucinis Teismas) sprendimų, kurie neatitinka Sąjungos teisės – Sąjungos teisės viršenybės principas“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos⁶⁵) Teisingumo Teismas išnagrinėjo klausimą dėl *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas, Rumunija) jurisprudencijos taikymo suderinamumo su Sąjungos teise.

Pagal Sąjungos teisę nedraudžiama, kad Konstitucinio Teismo sprendimai būtų privalomi bendrosios kompetencijos teismams su sąlyga, kad bus užtikrintas šio teismo nepriklausomumas nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Vis dėlto pagal šią teisę draudžiama, kad nacionalinių teismų teisėjų drausminė atsakomybė kiltų dėl bet kokio tokių sprendimų nepaisymo.

Pirma, kadangi veiksmingos teisminės kontrolės, skirtos Sąjungos teisės laikymuisi užtikrinti, egzistavimas yra būdingas teisinei valstybei, bet kuris teismas, turintis taikyti ar aiškinti Sąjungos teisę, turi atitikti veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Tam itin svarbu, kad teismai būtų nepriklausomi. Teisėjai turi būti apsaugoti nuo išorinės įtakos ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jų nepriklausomumui. Be to, vadovaujantis valdžių padalijimo principu, būdingu teisinės valstybės veikimui, pirmiausia turi būti užtikrintas teismų nepriklausomumas nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių.

Antra, nors pagal Sąjungos teisę iš valstybių narių nereikalaujama įtvirtinti konkretaus konstitucinio modelio, reglamentuojančio įvairių valstybės valdžios institucijų santykius, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybės narės turi laikytis, be kita ko, iš šios teisės kylančių teismų nepriklausomumo reikalavimų. Šiomis aplinkybėmis Konstitucinio Teismo sprendimai gali būti privalomi bendrosios kompetencijos teismams, jeigu pagal nacionalinę teisę užtikrinamas šio teismo nepriklausomumas nuo, be kita ko, įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Bet jei pagal nacionalinę teisę šis nepriklausomumas neužtikrinamas, tokie nacionalinės teisės aktai ar praktika draudžiami pagal Sąjungos teisę, nes toks konstitucinis teismas negali užtikrinti pagal šią teisę reikalaujamos veiksmingos teisminės gynybos.

Trečia, siekiant išsaugoti teismų nepriklausomumą, drausminė tvarka turi užtikrinti, kad bus išvengta bet kokio pavojaus, jog tokia tvarka bus naudojama kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistema. Šiuo klausimu pažymėtina, jog atitinkamas teisėjas negali būti patrauktas drausminėn atsakomybėn vien dėl to, kad teismo sprendime galimai padaryta nacionalinės ir Sąjungos teisės normų aiškinimo ir taikymo klaidų ar faktinių aplinkybių ir įrodymų vertinimo klaidų. Iš tiesų teisėjo drausminė atsakomybė už teismo sprendimą turi kilti tik labai išimtiniais atvejais ir turi būti apribota garantijomis, skirtomis bet kokiam išoriniam spaudimui dėl teismo sprendimų turinio išvengti. Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos nacionalinių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausminė atsakomybė kyla visais atvejais, kai jie nesilaiko Konstitucinio Teismo sprendimų, neatitinka šių sąlygų.

⁶⁵ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2 dalį „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“.

2022 m. vasario 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)“ (C-430/21, [EU:C:2022:99](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Sąjungos teisės viršenybė – Nacionalinio teismo įgaliojimų nagrinėti nacionalinės teisės akto, kurį atitinkamos valstybės narės konstitucinis teismas pripažino neprieštaraujančiu Konstitucijai, atitiktį Sąjungos teisei nebuvimas – Drausmės byla“

Teisingumo Teismo buvo prašoma priimti sprendimą dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje įtvirtinto teisėjų nepriklausomumo principo, siejamo, be kita ko, su Sąjungos teisės viršenybės principu, esant tokiai situacijai, kai valstybės narės bendrosios kompetencijos teismas pagal nacionalinę teisę neturi įgaliojimų nagrinėti nacionalinės teisės akto, kurį šios valstybės narės konstitucinis teismas pripažino neprieštaraujančiu Konstitucijai, atitiktį Sąjungos teisei ir kai nacionalinio teismo teisėjui gali grėsti drausminė procedūra ir nuobaudos, jeigu jis nuspręstų nagrinėti šią atitiktį.

Nagrinėjamu atveju RS buvo nuteistas per Rumunijoje vykusį baudžiamąjį procesą. Tada jo sutuoktinė pateikė pranešimą, be kita ko, dėl kelių magistratų per šį baudžiamąjį procesą tariamai padarytų nusikalstamų veikų. Paskui RS kreipėsi į *Curtea de Apel Craiova* (Krajosvos apeliacinis teismas, Rumunija) su skundu, jame ginčijo pernelyg ilgą baudžiamojo persekiojimo, pradėto pagal šį pranešimą, trukmę.

Krajosvos apeliacinis teismas mano, jog tam, kad priimtų sprendimą dėl šio skundo, turi išnagrinėti, ar su Sąjungos teise⁶⁶ suderinamas nacionalinės teisės aktas, kuriuo įsteigtas specializuotas prokuratūros padalinys, atsakingas už nusikalstamų veikų teismų sistemoje tyrimą, kaip antai tas, kuris nagrinėjamu atveju atliko tyrimą. Vis dėlto atsižvelgiant į *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas, Rumunija) sprendimą⁶⁷, priimtą po to, kai Teisingumo Teismas priėmė sprendimą byloje *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.*⁶⁸, Krajosvos apeliacinis teismas pagal nacionalinę teisę neturi įgaliojimų nagrinėti tokio suderinamumo. Iš tiesų savo sprendimu Konstitucinis Teismas atmetė kaip nepagrįstą prašymą pripažinti prieštaraujančiomis Konstitucijai tam tikras šio teisės akto nuostatas, pabrėždamas, kad jeigu jis pripažįsta nacionalinės teisės aktą neprieštaraujančiu Konstitucijos nuostatai, kurioje nustatytas reikalavimas laikytis Sąjungos teisės viršenybės principo⁶⁹, bendrosios kompetencijos teismas neturi įgaliojimų nagrinėti šio nacionalinės teisės akto atitiktį Sąjungos teisei.

⁶⁶ Konkrečiai kalbant, ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Sprendimo 2006/928 priedu.

⁶⁷ 2021 m. birželio 8 d. Sprendimas Nr. 390/2021.

⁶⁸ II.8 dalyje „Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų“ apžvelgtas 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimas *Asociația „Forumul Judecătorilor Din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393); jame Teisingumo Teismas, be kita ko, nusprendė, kad nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos prieštarauja Sąjungos teisei, jeigu tokio specializuoto padalinio įsteigimas nėra pateisinamas objektyviais ir patikrinamais reikalavimais, susijusiais su geru teisingumo vykdymu, ir nesusijamas su konkrečiomis Teisingumo Teismo nustatytomis garantijomis (žr. šio sprendimo rezoliucinės dalies 5 punktą).

⁶⁹ Sprendime Nr. 390/2021 Konstitucinis Teismas nusprendė, kad nagrinėjamas teisės aktas neprieštarauja *Constituția României* (Rumunijos Konstitucija) 148 straipsniui.

Atsižvelgdamas į tai, Krajovos apeliacinis teismas nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą, siekdamas iš esmės išsiaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę draudžiama nesuteikti nacionalinio bendrosios kompetencijos teismo teisėjui įgaliojimų nagrinėti teisės akto atitiktį Sąjungos teisei tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė šioje byloje, ir taikyti šiam teisėjui drausmines nuobaudas dėl to, kad jis nusprendė išnagrinėti tokią atitiktį.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad tokios nacionalinės teisės nuostatos ar praktika prieštarauja Sąjungos teisei⁷⁰.

Visų pirma Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos ar praktika, kuriose numatyta, kad valstybės narės bendrosios kompetencijos teismams pagal nacionalinę konstitucinę teisę privalomas šios valstybės narės konstitucinio teismo sprendimas pripažinti nacionalinės teisės aktą neprieštaraujančiu tos valstybės Konstitucijai, jeigu pagal nacionalinę teisę užtikrinamas šio konstitucinio teismo nepriklausomumas, be kita ko, nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Vis dėlto taip nėra tuo atveju, jeigu tokių teisės nuostatų ar tokios praktikos taikymas reiškia, kad šie bendrosios kompetencijos teismai neturi jokios jurisdikcijos vertinti, ar su Sąjungos teise suderinamas nacionalinės teisės aktas, kurį tas konstitucinis teismas pripažino neprieštaraujančiu nacionalinei konstitucinei nuostatai, kurioje numatyta Sąjungos teisės viršenybė.

Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nacionaliniam teismui tenkančios pareigos taikyti visą tiesiogiai veikiančią Sąjungos teisės nuostatą vykdymas būtinas visų pirma siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi valstybių narių lygybės prieš Sutartis, pagal kurią negalima remtis jokia vienašale priemone prieš Sąjungos teisės sistemą, ir yra ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto lojalaus bendradarbiavimo principo, pagal kurį reikalaujama netaikyti jokios nacionalinės teisės nuostatos, galinčios prieštarauti tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisei, nesvarbu, ar ta nuostata priimta anksčiau, ar vėliau už tokią Sąjungos teisės normą, išraiška.

Atsižvelgęs į tai, Teisingumo Teismas priminė, kad, pirma, jau yra nusprendęs, jog nagrinėjamos teisės nuostatos patenka į Sprendimo 2006/928 taikymo sritį, todėl turi atitikti reikalavimus, kylančius iš Sąjungos teisės, visų pirma ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies⁷¹. Antra, tiek ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, tiek Sprendimo 2006/928 priede įtvirtinti orientaciniai tikslai teismų reformos ir kovos su korupcija srityse suformuluoti aiškiai ir tiksliai ir jiems netaikomos jokios sąlygos, todėl jie yra tiesiogiai veikiantys⁷². Vadinasi, neturėdami įgaliojimų aiškinti nacionalinės teisės nuostatų taip, kad jos atitiktų minėtą Sąjungos teisės nuostatą ar nurodytus tikslus,

⁷⁰ ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, siejamai su ESS 2 straipsniu, 4 straipsnio 2 ir 3 dalimis, SESV 267 straipsniu ir Sąjungos teisės viršenybės principu.

⁷¹ II.8 dalyje „Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų“ apžvelgto 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19) 183 ir 184 punktai.

⁷² Minėto Sprendimo *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” ir kt.* 249 ir 250 punktai ir 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Euro Box Promotion ir kt.* (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19, EU:C:2021:1034) (apžvelgto šioje teminio biuletenio dalyje) 253 punktas.

Rumunijos bendrosios kompetencijos teismai turi savo iniciatyva netaikyti šių nacionalinės teisės nuostatų.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Rumunijos bendrosios kompetencijos teismai iš principo turi jurisdikciją vertinti, ar su šiomis Sąjungos teisės normomis suderinamos nacionalinės teisės akto nuostatos, šiuo tikslu nesikreipdami į Konstitucinį Teismą. Vis dėlto jie neturi šios jurisdikcijos, jeigu Konstitucinis Teismas nusprendė, kad šios teisės akto nuostatos neprieštarauja nacionalinei konstitucinei nuostatai, kurioje numatyta Sąjungos teisės viršenybė, nes šie teismai privalo laikytis tokio sprendimo. Tokia nacionalinės teisės norma ar praktika sudarytų kliūčių visiškam nagrinėjamų Sąjungos teisės normų veiksmingumui, nes neleistų bendrosios kompetencijos teismui, turinčiam užtikrinti Sąjungos teisės taikymą, pačiam įvertinti tokių teisės akto nuostatų suderinamumą su Sąjungos teise.

Be to, tokios nacionalinės teisės normos ar praktikos taikymas pakenktų Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo, numatyto pagal prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmą, veiksmingumui ir atgrasytų bylą nagrinėjantį bendrosios kompetencijos teismą kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, nes jis siektų laikytis atitinkamos valstybės narės konstitucinio teismo sprendimų.

Teisingumo Teismas pabrėžė, kad šios išvados juo labiau taikytinos tokioje situacijoje, kai savo sprendimu atitinkamos valstybės narės konstitucinis teismas, remdamasis, be kita ko, tos valstybės narės konstituciniu savitumu ir argumentu, kad Teisingumo Teismas viršijo savo kompetenciją, atsisako įgyvendinti Teisingumo Teismo priimtą prejudicinį sprendimą. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį jam gali tekti patikrinti, ar Sąjungos teisėje nustatyta pareiga nepažeidžia valstybės narės nacionalinio savitumo. Vis dėlto šios nuostatos tikslas ir poveikis nėra toks, kad valstybės narės konstitucinis teismas, nepaisydamas pagal Sąjungos teisę jam tenkančių įpareigojimų, galėtų netaikyti Sąjungos teisės normos tuo pagrindu, kad šia norma pažeidžiamas tos valstybės narės nacionalinis savitumas, kaip jį apibrėžia nacionalinis konstitucinis teismas. Taigi, jeigu valstybės narės konstitucinis teismas mano, kad antrinės Sąjungos teisės nuostata, kaip ją yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, pažeidžia pareigą gerbti šios valstybės narės nacionalinį savitumą, jis privalo kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą tam, kad būtų įvertintas šios nuostatos galiojimas atsižvelgiant į ESS 4 straipsnio 2 dalį, nes tik Teisingumo Teismas turi jurisdikciją konstatuoti Sąjungos akto negaliojimą.

Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė: kadangi Teisingumo Teismas turi išimtinę jurisdikciją pateikti galutinį Sąjungos teisės išaiškinimą, valstybės narės konstitucinis teismas, remdamasis savo paties pateiktu Sąjungos teisės nuostatų aiškinimu, negali pagrįstai konstatuoti, kad Teisingumo Teismas priėmė sprendimą viršydamas savo kompetenciją, taigi, ir atsisakyti įgyvendinti šio teismo priimtą prejudicinį sprendimą.

Be to, remdamasis savo ankstesne jurisprudencija⁷³ Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal ESS 2 straipsnį ir 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos ar praktika, pagal kurias nacionalinio teismo teisėjui gali kilti drausminė atsakomybė už bet kokią nacionalinio konstitucinio teismo sprendimų nesilaikymą, be kita ko, už sprendimo, kuriuo šis teismas atsisakė įgyvendinti Teisingumo Teismo priimtą prejudicinį sprendimą, netaikymą.

2023 m. gegužės 11 d. Sprendimas (pirmoji kolegija) „Inspekția Judiciară“ (C-817/21, [EU:C:2023:391](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Sprendimas 2006/928/EB – Teisėjų nepriklausomumas – Drausminė procedūra – Teismų inspekcija – Vyriausiasis inspektorius, turintis įgaliojimus priimti teisės aktus, vykdyti atranką, vertinti, skirti į pareigas ir tirti drausmės pažeidimus“

Rumunijoje kelių baudžiamųjų bylų šalis pateikė kompetentingai Teismų inspekcijai kelis skundus dėl tam tikrų teisėjų ir prokurorų tariamai padarytų drausmės pažeidimų. Kadangi visų jos skundų nagrinėjimas buvo nutrauktas, ji pateikė skundą prieš vyriausiąjį inspektorių; jo nagrinėjimas taip pat buvo nutrauktas. Tada ji kreipėsi į *Curtea de Apel București* (Bukarešto apeliacinis teismas, Rumunija) su skundu dėl šio nutraukimo, visų pirma teigdama, kad neįmanoma inicijuoti drausminių procedūrų, nes įgaliojimai sutelkti vyriausiojo inspektoriaus rankose. Šios šalies nuomone, toks įgaliojimų sutelkimas prieštarauja Sąjungos teisei.

Bukarešto apeliacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą šiuo klausimu.

Sprendime Teisingumo Teismas patvirtino savo jurisprudenciją⁷⁴, pagal kurią, nors teisingumo sistemos organizavimas priklauso valstybių narių kompetencijai, ją įgyvendinant turi būti laikomasi Sąjungos teisės. Taigi teisėjams, kuriems gali tekti taikyti Sąjungos teisę, taikoma drausminė tvarka turi užtikrinti, kad bus išvengta bet kokio pavojaus, jog tokia tvarka bus naudojama kaip jų veiklos politinės kontrolės priemonė.

Todėl taisyklės, reglamentuojančios institucijos, kompetentingos tirti drausmės pažeidimus ir vykdyti drausmines procedūras teisėjams ir prokurorams, organizavimą ir veikimą, turi atitikti reikalavimus, kylančius iš Sąjungos teisės, visų pirma iš teisinės valstybės principo.

Siekiant patikrinti, ar taip yra šiuo atveju, Teisingumo Teismas nurodė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti Rumunijos teisės aktus ir atskirai, ir atitinkamame nacionaliniame teisiniame ir faktiniame kontekste.

⁷³ Minėtas Sprendimas *Euro Box Promotion* ir kt.

⁷⁴ 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimas *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“* ir kt. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19), apžvelgtas II.8 dalyje „Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų“.

Dėl tokiam vertinimui svarbių aplinkybių Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Rumunijos teisę drausminę procedūrą, kuria siekiama nubausti už vyriausiojo inspektoriaus piktnaudžiavimą įgaliojimais, gali inicijuoti tik inspektorius, kurio karjera iš esmės priklauso nuo vyriausiojo inspektoriaus sprendimų. Be to, dėl vyriausiojo inspektoriaus priimtus sprendimus gali peržiūrėti paties vyriausiojo inspektoriaus paskirtas pavaduotojas, kurio kadencija baigsis tuo pačiu metu kaip ir vyriausiojo inspektoriaus. Atrodo, kad tokia drausminė tvarka praktiškai gali būti kliūtis veiksmingai inicijuoti drausmines procedūras vyriausiajam inspektoriui, net jei dėl jo būtų pateikti tinkamai pagrįsti skundai, tačiau tai turi patikrinti Bukarešto apeliacinis teismas.

Žinoma, skundo prieš vyriausiąjį inspektorių nagrinėjimo nutraukimas gali būti užginčytas ir tam tikrais atvejais sprendimas nutraukti nagrinėjimą gali būti panaikintas. Vis dėlto Bukarešto apeliacinis teismas turi įvertinti, kiek Rumunijos teismų šiuo klausimu turimi įgaliojimai gali leisti veiksmingai inicijuoti drausmines procedūras prieš vyriausiąjį inspektorių ir veiksmingai bei nešališkai nagrinėti dėl jo pateiktus skundus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad jeigu šis nacionalinis teismas padarytų išvadą, kad vyriausiojo inspektoriaus veiksmams pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamus teisės aktus negali būti taikoma reali ir veiksminga kontrolė, reikėtų konstatuoti, kad šie teisės aktai nėra suformuluoti taip, kad dėl jų teisės subjektams negalėtų kilti jokių pagrįstų abejonių, jog *Inspectia Judiciară* (Teismų inspekcija, Rumunija) įgaliojimais ir funkcijomis naudojamosi kaip priemonėmis siekiant daryti spaudimą teismų veiklai arba ją politiškai kontroliuoti.

Dėl nacionalinio teisinio ir faktinio konteksto pažymėtina, kad vyriausiojo inspektoriaus įgaliojimai buvo sustiprinti platesniame Rumunijos teisminių institucijų organizavimo reformų, kurių tikslas arba poveikis buvo Rumunijos teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų mažinimas, kontekste. Be to, atrodo, kad vyriausiasis inspektorius glaudžiai susijęs su vykdomosios ar įstatymų leidžiamosios valdžios institucijomis. Galiausiai taip pat reikia atsižvelgti į konkrečią praktiką, kurios laikosi vyriausiasis inspektorius, vykdydamas savo įgaliojimus, kuriais gali būti naudojamosi siekiant politiškai kontroliuoti teisminę veiklą.

Taigi šie nacionalinio teisinio ir faktinio konteksto aspektai, apie kuriuos buvo pranešta Teisingumo Teismui, veikiau patvirtina, o ne paneigia galimą išvadą, kad nagrinėjami teisės aktai nėra suformuluoti taip, kad dėl jų teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių, kad Teismų inspekcijos įgaliojimais ir funkcijomis naudojamosi kaip priemonė daryti spaudimą teismų veiklai ar ją politiškai kontroliuoti, tačiau tai turi patikrinti Bukarešto apeliacinis teismas.

2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)“ (C-204/21, [EU:C:2023:442](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba

Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teismų nepriklausomumas – SESV 267 straipsnis – Galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos teisės viršenybė – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai suteikta kompetencija teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimo ir šio teismo teisėjams taikomos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją srityse – Draudimas nacionaliniams teismams ginčyti teismų ir konstitucinių organų legitimumą arba nustatyti ar vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą – Teismo atliekamas patikrinimas, ar paisoma tam tikrų reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, kvalifikuojamas kaip „drausminis nusižengimas“ – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas) Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos išimtinė kompetencija nagrinėti klausimus, susijusius su teismų ar teisėjų nepriklausomumo stoka – Pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai – Teisė į privataus gyvenimo gerbimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą – Reglamentas (ES) 2016/679 – 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai bei 3 dalies antra pastraipa – 9 straipsnio 1 dalis – Neskelbtini duomenys – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teisėjai privalo deklaruoti savo narystę asociacijose, fonduose ar politinėse partijose, taip pat juose einamas pareigas, ir kuriuose numatoma šiose deklaracijose nurodytus duomenis skelbti internete“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos⁷⁵) Teisingumo Teismas nusprendė, kad, pirma, suteikusi *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai, kurios nepriklausomumas ir nešališkumas nėra užtikrinti, jurisdikciją nagrinėti bylas, turinčias tiesioginį poveikį teisėjų ir teisėjų stažuotojų statusui ir jų pareigų vykdymui, kaip antai bylas dėl teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimo ir bylas dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjams taikytinos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad atitinkamos valstybės narės teisinėje sistemoje turi būti numatytos tinkamos garantijos, kad būtų išvengta bet kokios rizikos dėl teismų sprendimų turinio politinės kontrolės arba teisėjų spaudimo ir bauginimo, galinčių, be kita ko, sudaryti teisėjų nepriklausomumo ar nešališkumo stygiaus įspūdį, o tai galėtų pakenkti pasitikėjimui, kurį demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje teismai turi kelti teisės subjektams⁷⁶. Taigi svarbu, kad, kaip Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs dėl teisėjų drausminei tvarkai taikytinų taisyklių⁷⁷, ir, atsižvelgiant į sukiamas dideles pasekmes tiek teisėjų karjeros raidai, tiek jų gyvenimo sąlygoms, sprendimus, kuriais leidžiama patraukti teisėjus baudžiamojon atsakomybėn, juos suimti ir sulaikyti ar sumažinti jų darbo užmokestį, arba sprendimus, susijusius su esminiais šiems teisėjams taikomų darbo teisės, socialinės apsaugos ar išleidimo į pensiją sistemų

⁷⁵ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.2 dalį „Profesinė etika“. Šis sprendimas taip pat apžvelgtas II.10 dalyje „Jurisdikcija atlikti teismų nepriklausomumo kontrolę“.

⁷⁶ Šiuo klausimu žr. 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimą *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393, 216 punktas), apžvelgtą II.8 dalyje „Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų“.

⁷⁷ Šiuo klausimu žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 80 punktas), apžvelgtą šioje teminio biuletenio dalyje.

aspektais, priimtų ar kontroliuotų institucija, kuri pati atitinka su veiksminga teismine gynyba susijusias garantijas, įskaitant nepriklausomumo principą.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias Sąjungos reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, laikymosi patikra gali būti laikoma drausminiu nusižengimu⁷⁸, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal SESV 267 straipsnį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą visų pirma reiškia, kad kiekvienas teismas privalo patikrinti, ar jo sudėtis atitinka tokio teismo apibrėžtį, kai dėl to kyla didelių abejonių. Jis taip pat priminė, kad įvairiomis kitomis aplinkybėmis nacionaliniams teismams gali būti privaloma patikrinti, ar laikomasi nurodytų reikalavimų, o tai tikrindami jie, be kita ko, gali siekti išsiaiškinti, ar dėl neteisėtos teisėjo skyrimo procedūros nebuvo pažeista ši pagrindinė teisė. Tokiomis aplinkybėmis tai, kad nacionalinis teismas vykdo pagal Sutartis jam pavestas užduotis ir laikosi įsipareigojimų pagal šias Sutartis, įgyvendindamas tokias nuostatas, kaip ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsnis, iš esmės negali būti pripažinta drausminiu nusižengimu, jei šios Sąjungos teisės nuostatos *ipso facto* nebuvo pažeistos.

Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad nagrinėjamų drausminių nusižengimų apibrėžtis yra tokios plačios ir netikslios, kad apima atvejus, kai teisėjai turi išnagrinėti, ar jie patys arba teismas, kuriame jie posėdžiauja, arba kiti teisėjai ar teismai atitinka iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatų kylančius reikalavimus. Nagrinėjamomis nacionalinės teisės nuostatomis taip pat negali būti užtikrinta, kad atitinkamų teisėjų atsakomybė už teismo sprendimus, kuriuos jie turi priimti, bus griežtai apribota visiškai išimtiniais atvejais ir kad dėl to teisėjams taikytina drausminė tvarka negalės būti naudojama teismo sprendimų politinės kontrolės tikslais. Be to, atsižvelgdamas į konkrečias sąlygas ir aplinkybes, kuriomis buvo priimtose šios nacionalinės teisės nuostatos, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad formulotės, kurias pasirinko Lenkijos įstatymų leidėjas, aiškiai atkartoja skirtingų Lenkijos teismų, patekusių Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą, iškeltus klausimus dėl įvairių 2019 m. padarytų teisės aktų pakeitimų, turėjusių įtakos teismų sistemos organizavimui Lenkijoje, atitikties ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai ir Chartijos 47 straipsniui. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad yra nustatyta rizika, jog šios nacionalinės teisės nuostatos bus aiškinamos taip, kad teisėjams taikytina drausminė tvarka bus naudojama siekiant neleisti atitinkamiems nacionaliniams teismams padaryti tam tikrų pagal Sąjungos teisę reikalaujamų išvadų, ir bus daroma įtaka šių teismų sprendimams, taip pažeidžiant šių teisėjų nepriklausomumą, taigi dėl šių priežasčių yra pažeidžiamos minėtos Sąjungos teisės nuostatos. Šiomis nacionalinės

⁷⁸ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 107 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktai ir iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies 1–3 punktai.

teisės nuostatomis pažeidžiamas ir SESV 267 straipsnis, nes dėl jų kyla rizika, kad nacionaliniai teisėjai bus patraukti drausminėn atsakomybėn už tai, kad kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą.

Konkrečiai dėl drausminio nusižengimo, kuriuo laikomas Aukščiausiojo Teismo teisėjų padarytas „akivaizdus ir šiurkštus teisės normų pažeidimas“⁷⁹, Teisingumo Teismas konstatavo, kad jį numatanti nacionalinės teisės nuostata taip pat pažeidžia šių teisėjų nepriklausomumą, nes neleidžia išvengti to, kad jiems taikytina drausminė tvarka bus naudojama siekiant daryti spaudimą ir atgrasomąjį poveikį, galinčius paveikti jų sprendimų turinį. Be to, šioje nuostatoje numačius galimybę iškelti drausmės bylą ribojama Aukščiausiojo Teismo pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą.

Trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias draudžiama bet kuriam nacionaliniam teismui tikrinti, ar laikomasi Sąjungos teisės reikalavimų dėl pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimo⁸⁰, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal Sąjungos teisės viršenybės principą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal šias nacionalinės teisės nuostatas draudžiama ne tik „konstatuoti“, bet ir „vertinti“ tiek paties „paskyrimo“, tiek „iš jo kylančių įgaliojimų vykdyti teismines funkcijas“ „teisėtumą“. Be to, tose pačiose nuostatose įtvirtintas draudimas apskritai „ginčyti“ „teismų“ ir „valstybės institucinių organų ar institucijų, atsakingų už teisės kontrolę ir apsaugą“, „legitimumą“. Tokios formuluotės, ypač atsižvelgiant į konkrečias jų priėmimo aplinkybes, gali lemti tai, jog dėl savo turinio ar pasekmių įvairūs atitinkamų teismų veiksmai, kurių jie privalo imtis, vykdydami pareigą užtikrinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio laikymąsi, gali patekti į šių draudimų taikymo sritį. Be to, kadangi pagal šias nacionalinės teisės nuostatas Lenkijos teismams neleidžiama netaikyti šioms dviem tiesiogiai veikiančioms Sąjungos teisės nuostatoms prieštaraujančių nuostatų, jomis pažeidžiamas ir Sąjungos teisės viršenybės principas.

⁷⁹ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies 1 punktas.

⁸⁰ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 42a straipsnio 1 ir 2 dalys ir 55 straipsnio 4 dalis, iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 3 dalis ir 29 straipsnio 2 ir 3 dalys, taip pat iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 5 straipsnio 1a ir 1b dalys.

8. Asmeninė atsakomybė, teisėjų imunitetas ir laikinas nušalinimas nuo pareigų

2021 m. gegužės 18 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.“ (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, [EU:C:2021:393](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Bulgarijos Respublikos ir Rumunijos stojimo į Europos Sąjungą sutartis – Aktas dėl Bulgarijos Respublikos ir Rumunijos stojimo į Sąjungą sąlygų – 37 ir 38 straipsniai – Tinkamos priemonės – Bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse tikrinimo mechanizmas – Sprendimas 2006/928/EB – Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo ir pagal jį parengtų Komisijos ataskaitų pobūdis bei teisinės pasekmės – Teisinė valstybė – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – 2018 ir 2019 m. Rumunijoje priimti įstatymai ir nepaprastieji vyriausybės potvarkiai dėl teismų sistemos organizavimo ir teisėjų atsakomybės – Paskyrimas „ad interim“ į vadovaujamąsias pareigas Teismų inspekcijoje – Prokuratūros padalinio, atsakingo už teismų sistemoje padarytų nusikalstamų veikų tyrimą, įsteigimas – Valstybės turtinė atsakomybė ir teisėjų asmeninė atsakomybė už teismo klaidą“

Rumunijos teismai, nagrinėdami juridinių ar fizinių asmenų ginčus su institucijomis ar įstaigomis, kaip antai *Inspekția Judiciară* (Teismų inspekcija, Rumunija), *Consiliul Superior al Magistraturii* (Aukščiausioji magistratų taryba, Rumunija), *Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție* (prokuratūra prie Aukščiausiojo Kasacinio Teisingumo Teismo, Rumunija), pateikė Teisingumo Teismui šešis prašymus priimti prejudicinį sprendimą.

Ginčai pagrindinėse bylose kilo dėl didelės reformos teisingumo ir kovos su korupcija Rumunijoje srityje; ši reforma nuo 2007 m. dėl Rumunijos stojimo į Sąjungą Europos Sąjungos mastu vykdoma pagal Sprendime 2006/928 nustatytą bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą (toliau – BTM).

2004 m., vykstant deryboms dėl stojimo į Sąjungą, Rumunija, siekdama pagerinti teisingumo sistemos nepriklausomumą ir veiksmingumą, priėmė tris įstatymus, vadinamuosius teisingumo įstatymus, susijusius su teisėjų ir prokurorų statusu, teismų sistemos organizavimu ir Aukščiausiąja magistratų taryba. 2017–2019 m. šie įstatymai buvo iš dalies pakeisti įstatymais ir nepaprastaisiais vyriausybės potvarkiais, priimtais remiantis Rumunijos Konstitucija. Ieškovai pagrindinėje byloje ginčijo kai kurių šių įstatymų pakeitimų suderinamumą su Sąjungos teise. Grįsdami savo ieškinius jie rėmėsi tam tikromis Europos Komisijos parengtomis nuomonėmis ir ataskaitomis dėl Rumunijos padarytos pažangos pagal BTM, kuriose, jų teigimu, atsižvelgiant į kovos su korupcija ir teisminės valdžios nepriklausomumo garantijos veiksmingumo reikalavimus kritikuojamos 2017–2019 m. priimtose Rumunijos nuostatos.

Šiomis aplinkybėmis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiems teismams kilo abejonių dėl BTM pobūdžio ir teisinių pasekmių, taip pat dėl Komisijos pagal šį mechanizmą parengtų ataskaitų apimties. Šių teismų nuomone, minėto mechanizmo

turinys, pobūdis ir trukmė turėtų būti laikomi patenkančiais į Stojimo sutarties taikymo sritį, o šiose ataskaitose suformuluoti reikalavimai laikytini privalomais Rumunijai. Vis dėlto šiuo klausimu minėti teismai nurodė nacionalinių teismų jurisprudenciją, pagal kurią Sąjungos teisė nėra viršesnė už Rumunijos konstitucinę santvarką, o Sprendimas 2006/928 negali būti laikomas referencine norma atliekant konstitucingumo kontrolę, nes šis sprendimas buvo priimtas iki Rumunijos įstojimo į Sąjungą, o Teisingumo Teismas nėra pateikęs jokio išaiškinimo dėl klausimo, ar jo turinys, pobūdis ir galiojimo trukmė patenka į Stojimo sutarties taikymo sritį.

Konstatavęs, kad Rumunijoje teisingumo sistemos organizavimą reglamentuojantys teisės aktai patenka į Sprendimo 2006/928 taikymo sritį, Teisingumo Teismas priminė, kad pats veiksmingos teisminės kontrolės, skirtos Sąjungos teisės laikymuisi užtikrinti, egzistavimas neatsiejamas nuo teisinės valstybės vertybės, saugomos pagal Europos Sąjungos sutartį. Paskui jis pažymėjo, kad kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad institucijos, priskirtos jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisei priklausančiose srityse sistemai, kaip „teismai“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Kadangi nagrinėjami nacionalinės teisės aktai taikomi bendrosios kompetencijos teisėjams, kurie turi priimti sprendimą dėl su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu susijusių klausimų, jie turi atitikti minėtus reikalavimus. Itin svarbu išsaugoti tokių teisėjų nepriklausomumą, kad jie būtų apsaugoti nuo išorinės įtakos ar spaudimo ir taip būtų užkirstas kelias bet kokiai tiesioginei įtakai, taip pat netiesioginės įtakos formoms, galinčioms nulemti atitinkamų teisėjų sprendimus.

Galiausiai dėl teisėjams taikomą drausminę tvarką reglamentuojančių taisyklių Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nepriklausomumo reikalavimas reiškia, kad būtina numatyti garantijas, reikalingas tam, kad ši tvarka nebūtų naudojama kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistema. Taigi nacionalinės teisės aktai teisės subjektams neturėtų kelti abejonių dėl to, kad teismo organo, kuriam pavesta vykdyti tyrimus ir inicijuoti drausmines procedūras teisėjų ir prokurorų atžvilgiu, įgaliojimais naudojamosi kaip spaudimo jų veiklai įrankiu arba kaip tokios kontrolės įrankiu.

Atsižvelgdamas į šiuos bendro pobūdžio argumentus Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktai gali sukelti tokių abejonių, jeigu pagal juos, net ir laikinai, atitinkamos valstybės narės vyriausybė gali paskirti eiti vadovaujamas pareigas institucijoje, kuriai pavesta atlikti tyrimus dėl drausmės bylų ir inicijuoti drausmines procedūras teisėjų ir prokurorų atžvilgiu, pažeisdama nacionalinėje teisėje numatytą įprastą paskyrimo į pareigas procedūrą.

- Specialaus baudžiamojo persekiojimo skyriaus, turinčio išimtinę kompetenciją tirti magistratų padarytas nusikalstamas veikas, steigimas

Atsižvelgdamas į tuos pačius bendro pobūdžio argumentus Teisingumo Teismas išnagrinėjo nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos numatyta įsteigti specializuotą prokuratūros padalinį, turintį išimtinę kompetenciją tirti teisėjų ar prokurorų padarytas nusikalstamas veikas, suderinamumą su Sąjungos teise. Teisingumo Teismas patikslino,

jog tam, kad tokie teisės aktai būtų suderinami su Sąjungos teise, jie, pirma, turi būti pateisinami objektyviais ir patikrinamais reikalavimais, susijusiais su geru teisingumo vykdymu, ir, antra, turi užtikrinti, kad šis padalinys negalėtų būti naudojamas kaip minėtų teisėjų ir prokurorų veiklos politinės kontrolės įrankis ir kad jis naudotųsi savo kompetencija, nepažeisdamas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) reikalavimų. Neįvykdžius šių reikalavimų, šie teisės aktai galėtų būti vertinami taip, kad jais siekiama sukurti teisėjų spaudimo ir bauginimo įrankį, o tai pakenktų teisės subjektų pasitikėjimui teisingumu. Teisingumo Teismas pridūrė, kad dėl nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų negali būti pažeidžiami konkretūs įpareigojimai, tenkantys Rumunijai pagal Sprendimą 2006/928 kovos su korupcija srityje.

Nacionalinis teismas turi patikrinti, ar reforma, kurią vykdant Rumunijoje buvo įsteigtas specializuotas prokuratūros padalinys, atsakingas už tyrimus teisėjų ir prokurorų atžvilgiu, taip pat į šį padalinį paskirtų prokurorų skyrimo taisyklės nėra tokio pobūdžio, kad dėl jų šis padalinys galėtų tapti priklausomas nuo išorės veiksnių. Kiek tai susiję su Chartija, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar dėl nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų neužkertamas kelias tam, kad atitinkamiems teisėjams ir prokurorams iškeltos bylos būtų išnagrinėtos per protingą terminą.

- Valstybės turtinė atsakomybė ir teisėjų asmeninė atsakomybė už teismo klaidą

Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktai, reglamentuojantys valstybės turtinę atsakomybę ir teisėjų asmeninę atsakomybę už žalą, padarytą dėl teismo klaidos, gali būti suderinami su Sąjungos teise tik tuo atveju, jeigu teisėjo patraukimas asmeninę atsakomybę jam pareiškiant atgręžtinį reikalavimą dėl padarytos teismo klaidos būtų galimas tik išimtiniais atvejais, kai laikomasi objektyvių bei patikrinamų kriterijų, susijusių su gero teisingumo vykdymo reikalavimais, ir suteikiamos garantijos, skirtos bet kokiam išoriniam spaudimui dėl teismo sprendimų turinio išvengti. Šiuo tikslu labai svarbu, kad būtų numatytos aiškos ir tikslios taisyklės, apibrėžiančios elgesį, dėl kurio gali kilti teisėjų asmeninė atsakomybė, tam, kad būtų užtikrintas jų veiklai būdingas nepriklausomumas ir išvengta pavojaus, kad jų asmeninė atsakomybė gali kilti vien dėl jų priimto sprendimo. Vien to, kad sprendime yra padaryta teismo klaida, nepakanka, kad kiltų asmeninė atitinkamo teisėjo atsakomybė.

Dėl teisėjų patraukimo asmeninę atsakomybę tvarkos pažymėtina, kad nacionalinės teisės aktuose turi būti aiškiai ir tiksliai numatytos būtinos garantijos, užtikrinančios, kad nei tyrimas, skirtas patikrinti, ar susiklostė sąlygos ir aplinkybės, dėl kurių gali kilti ši atsakomybė, nei atgręžtinis reikalavimas neatrodo galintys tapti spaudimo teismų veiklai įrankiais. Siekiant, kad tokia tvarka neturėtų atgrasomojo poveikio teisėjams, atliekantiems savo sprendimų priėmimo funkciją nepriklausomai, pačios kompetentingos institucijos, siekiamos pradėti ir atlikti šį tyrimą bei pareikšti minėtą reikalavimą, turi būti tokios, kurios savo veiklą vykdo objektyviai ir nešališkai, o materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės turi būti tokios, kad negalėtų kilti pagrįstų abejonių dėl šių institucijų nešališkumo. Be to, svarbu, kad būtų visiškai paisoma Chartijoje įtvirtintų teisių, visų pirma teisėjo teisės į gynybą, ir kad instancija,

kompetentinga priimti sprendimą dėl teisėjo asmeninės atsakomybės, būtų teismas. Kalbant konkrečiai, teismo klaidos buvimas negali būti konstatuotas vykstant procesui, pradėtam valstybei pareiškus atgręžtinį reikalavimą atitinkamam teisėjui, jei šis nebuvo išklausytas per ankstesnį procesą dėl valstybės turtinės atsakomybės.

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir jo nušalinimas nuo pareigų)“ (C-615/20 ir C-671/20, [EU:C:2023:562](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų nepriklausomumas – Sąjungos teisės viršenybė – ESS 4 straipsnio 3 dalis – Lojalus bendradarbiavimo pareiga – Teisėjo imuniteto nuo baudžiamosios atsakomybės panaikinimas ir nušalinimas nuo pareigų „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) „Izba Dyscyplinarna“ (Drausmės bylų kolegija) nutarimu – Šios kolegijos nepriklausomumo ir nešališkumo stoka – Teismo, turinčio nagrinėti iki tol šiam teisėjui priskirtą bylą, sudėties pakeitimas – Draudimai nacionaliniams teismams kvestionuoti teismo legitimumą, trikdyti šio teismo veikimą arba vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą ar galiojimą, už kurių nepaisymą numatytos drausminės nuobaudos – Atitinkamų teismų ir organų, įgaliotų nustatyti ir pakeisti teismo sudėtį, pareiga netaikyti teisėjo imuniteto panaikinimo ir nušalinimo nuo pareigų priemonių – Šių teismų ir organų pareiga netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, kuriose numatyti minėti draudimai“

Byla C-615/20

Remiantis *Prokuratura Okręgowa w Warszawie* (Varšuvos apygardos prokuratūra, Lenkija) kaltinamuoju aktu, *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) buvo nagrinėjama baudžiamoji byla dėl YP ir kitų kaltinamųjų įvairių nusikalstamų veikų. Ši baudžiamoji byla paskirta nagrinėti vieno teisėjo sudėties teismui, t. y. to teismo teisėjui I. T.

Nors tos bylos nagrinėjimas buvo labai pasistūmėjęs į priekį, 2020 m. vasario 14 d. *Prokuratura Krajowa Wydział Spraw Wewnętrznych* (Nacionalinės prokuratūros Vidaus reikalų skyrius, Lenkija) pateikė *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai⁸¹ prašymą leisti patraukti teisėją I. T. baudžiamojon atsakomybėn dėl to, kad jis 2017 m. gruodžio mėn. leido žiniasklaidos atstovams daryti vaizdo ir garso įrašus per teismo posėdį, taip pat skelbiant atitinkamoje byloje sprendimą ir perskaitant jo motyvų santrauką, ir taip tariamai atskleidė Varšuvos apygardos prokuratūros vykdomo ikiteisminio tyrimo medžiagą atitinkamoje byloje.

2020 m. lapkričio 18 d. nutarimu (toliau – ginčijamas nutarimas) Drausmės bylų kolegija leido iškelti teisėjui I. T. baudžiamąją bylą, nušalino jį nuo pareigų ir 25 % sumažino darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu.

⁸¹ 2017 m. gruodžio 8 d. Aukščiausiojo Teismo įstatymu *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) buvo įsteigta nauja kolegija – *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija) (toliau – Drausmės bylų kolegija). 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, kuriuo iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas, įsigaliojusiu 2020 m., šiai kolegijai suteikti nauji įgaliojimai, be kita ko, leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams ar juos suimti (27 straipsnio 1 dalies 1a punktas).

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas – vieno teisėjo, t. y. I. T., sudėties Varšuvos apygardos teismas, nagrinėjantis, be kita ko, dėl YP pradėtą baudžiamąją bylą, nurodė, kad ginčijamas nutarimas gali būti kliūtis jam toliau nagrinėti šią bylą. Atsižvelgęs į tai, jis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą, siekdamas iš esmės išsiaiškinti, ar Sąjungos teisę atitinka nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias instancijai, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, suteikiama jurisdikcija leisti iškelti baudžiamąją bylą bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, o tokio leidimo suteikimo atveju – nušalinti atitinkamus teisėjus nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu. Šiais klausimais iš esmės buvo siekiama nustatyti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisės nuostatas ir principus⁸², vieno teisėjo sudėties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrįstai gali toliau nagrinėti pagrindinę bylą, nepaisant ginčijamo nutarimo, kuriuo jis nušalintas nuo pareigų.

Byla C-671/20

Kitoje Varšuvos apygardos prokuratūros iškeltoje baudžiamojoje byloje M. M., kaltinamam įvairių nusikalstamų veikų padarymu, kilo ginčas dėl šios prokuratūros sprendimo nustatyti priverstinę hipoteką M. M. priklausančiam nekilnojamajam turtui. M. M. apskundė tokį sprendimą Varšuvos apygardos teismui, t. y. teismui, kuriame byla dėl šio skundo iš pradžių buvo paskirta teisėjui I. T.

Priėmus ginčijamą nutarimą, kuriuo teisėjas I. T., be kita ko, nušalintas nuo pareigų, Varšuvos apygardos teismo pirmininkas įpareigojo skyriaus, kuriame posėdžiauja teisėjas I. T., pirmininkę pakeisti teismo sudėtį bylose, kurios buvo paskirtos nagrinėti šiam teisėjui, išskyrus bylą, kurioje teisėjas I. T. pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, dėl kurio nagrinėjama byla C-615/20. Atsižvelgdama į tai, šio skyriaus pirmininkė priėmė nutartį, ja perskyrė bylas, iš pradžių paskirtas teisėjui I. T., tarp jų – ir bylą dėl M. M.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo, t. y. kitos vieno teisėjo sudėties Varšuvos apygardos teismo, kuriam ta byla perskirta, teigimu, tokie veiksmai rodo, kad šio apygardos teismo pirmininkas pripažino ginčijamo nutarimo privalomąją galią, kai nusprendė, jog teisėjo I. T. nušalinimas nuo pareigų užkerta jam kelią nagrinėti tą bylą arba yra ilgalaikių kliūčių, trukdančių ją nagrinėti.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismui kilo klausimas dėl tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, privalomosios galios ir kitų sudėčių teismo, suformuotų vykdamas šį nutarimą, legitimumo. Jis taip pat pažymėjo, kad 2019 m. priimtose nacionalinės teisės nuostatos draudžia jam vertinti minėto nutarimo privalomąją galią, antraip grėstų drausminės nuobaudos. Pateikdamas klausimus Teisingumo Teismui jis iš

⁸² T. y. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis, ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, įtvirtinantys teisinės valstybės principą ir veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus, taip pat viršenybės, lojalaus bendradarbiavimo ir teisinio saugumo principai.

esmės siekė nustatyti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisės nuostatas ir principus⁸³, vieno teisėjo sudėties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali laikyti ginčijamą nutarimą neturinčiu privalomosios galios ir už tai šis teisėjas nebus patrauktas drausminėn atsakomybėn, o tai reikštų, kad jis neturi pagrindo priimti sprendimo pagrindinėje byloje, kuri jam buvo perskirta priėmus šį nutarimą, todėl ta byla turi būti dar kartą paskirta ją iš pradžių nagrinėjusiam teisėjui.

Šiose sujungtose bylose priimtame sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) rėmėsi savo jurisprudencijoje⁸⁴, visų pirma 2023 m. birželio 5 d. Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*⁸⁵, suformuluotomis išvadomis. Jis iš esmės nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tokiai instancijai, kaip Drausmės bylų kolegija, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, leidžiama panaikinti teisėjo imunitetą, nušalinti jį nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį. Atsižvelgęs į Sąjungos teisės viršenybės principą ir ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą, jis taip pat nurodė, kokių pasekmių nacionaliniam teismui ir teisminiams organams, įgaliotiems nustatyti ir pakeisti šio nacionalinio teismo sudėtį, turi tokia išvada dėl akto, kaip antai ginčijamo nutarimo, kuriuo, pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, vieno teisėjo sudėties teismo teisėjas nušalintas nuo pareigų.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias instancijai, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, suteikiama jurisdikcija leisti iškelti baudžiamąją bylą bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, o tokio leidimo suteikimo atveju – nušalinti atitinkamus teisėjus nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad po to, kai buvo pradėtos šios dvi bylos dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jis priėmė Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*; jame konstatavo, kad suteikusi Drausmės bylų kolegijai, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų⁸⁶, jurisdikciją nagrinėti bylas, turinčias tiesioginį poveikį teisėjo statusui ir pareigų vykdymui, kaip antai prašymus leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą⁸⁷.

⁸³ T. y. ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, taip pat viršenybės, lojalaus bendradarbiavimo ir teisinio saugumo principai.

⁸⁴ Dėl 2017 m. Aukščiausiojo Teismo įstatymu, iš dalies pakeistu vykdančiam 2019 m. Lenkijos teismų reformą, įsteigtos Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumo ir nešališkumo stokos.

⁸⁵ 2023 m. birželio 5 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442), kurio faktinės ir teisinės aplinkybės išdėstytos II.2 dalyje „Profesinė etika“. Šis sprendimas taip pat apžvelgtas II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ ir II.10 dalyje „Jurisdikcija atlikti teismų nepriklausomumo kontrolę“.

⁸⁶ Minėto 2023 m. birželio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442) 102 punkte Teisingumo Teismas, remdamasis ankstesne jurisprudencija (II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ apžvelgto 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596) 112 punktu), pakartojo savo vertinimą, kad Drausmės bylų kolegija neatitinka būtino nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimo.

⁸⁷ Minėto 2023 m. birželio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* rezoliucinės dalies 1 punktą.

Nurodytame sprendime Teisingumo Teismas pažymėjo, jog vien tai, kad leidimo patraukti teisėjus baudžiamojon atsakomybėn gali būti prašoma ir jis gali būti gautas instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo reikalavimo, gali pakenkti jų pačių nepriklausomumui; tas pats pasakytina apie riziką, kad tokioje instancijoje gali būti priimtas sprendimas nušalinti teisėjus nuo pareigų ir sumažinti jų darbo užmokestį⁸⁸.

Nagrinėjamu atveju ginčijamas nutarimas dėl teisėjo I. T.⁸⁹ buvo priimtas remiantis nacionalinės teisės nuostatomis, kurias nurodytame sprendime Teisingumo Teismas pripažino prieštaraujančiomis ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, nes pagal jas jurisdikcija priimti tokius aktus, kaip šis nutarimas, suteikiama tokiai instancijai.

Nors atitinkamos valstybės narės institucijos privalo pakeisti nacionalinės teisės nuostatas, dėl kurių priimtas sprendimas dėl įsipareigojimų neįvykdymo, taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus, šios valstybės narės teismai, vykdydami savo jurisdikciją, savo ruožtu privalo užtikrinti, kad bus paisoma to sprendimo, o tai, be kita ko, reiškia, kad šie teismai prireikus turi atsižvelgti į jame išdėstytus teisinius aspektus, kad nustatytų Sąjungos teisės nuostatų, kurias jie turi taikyti, taikymo sritį. Todėl nagrinėdamas pagrindinę bylą prašymą priimti prejudicinį pateikęs teismas (byla C-615/20) turi imtis visų priemonių, kad būtų laikomasi Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* suformuluotų išvadų.

Antra, Teisingumo Teismas taip išaiškino ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus:

– bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, į kurio sudėtį įeina vienas teisėjas, dėl kurio instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimtas nutarimas leisti iškelti baudžiamąją bylą, nušalinti nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį, gali pagrįstai netaikyti tokio nutarimo, trukdančio jam įgyvendinti savo jurisdikciją toje byloje,

– teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti šio nacionalinio teismo sudėtį, taip pat turi netaikyti šio nutarimo, užkertančio kelią tokios sudėties teismui įgyvendinti savo jurisdikciją.

Šiuo klausimu jis priminė, kad, remiantis suformuota jurisprudencija⁹⁰, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą visų pirma reikalaujama, kad kiekvienas nacionalinis teismas, turintis taikyti Sąjungos teisės nuostatas pagal jam suteiktą jurisdikciją, turi pareigą užtikrinti visišką šios teisės reikalavimų veiksmingumą jo nagrinėjamoje byloje, prireikus savo iniciatyva netaikydamas bet kurių tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisės nuostatai prieštaraujančių nacionalinės teisės nuostatų ar praktikos, ir neprivalo prašyti, kad ši nacionalinė nuostata ar praktika būtų panaikintos įstatymais ar kitokiomis

⁸⁸ Minėto 2023 m. birželio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 101 punktas.

⁸⁹ T. y. bendrosios kompetencijos teismas, kuriam pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą gali tekti priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu.

⁹⁰ Šiuo klausimu žr. II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ apžvelgtą 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)* (C-430/21, EU:C:2022:99) 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją, taip pat 55 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta. Šios pareigos vykdymas yra lojalaus bendradarbiavimo principo išraiška.

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, aiškinama atsižvelgiant į Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį⁹¹, yra tiesiogiai veikianti nuostata, o tai reiškia, kad neturi būti taikoma jokia nacionalinės teisės nuostata, nacionalinė jurisprudencija ar praktika, prieštaraujanti šioms Sąjungos teisės nuostatoms, kaip jas išaiškino Teisingumo Teismas⁹².

Net nesant nacionalinės teisės aktų, kuriais būtų nutrauktas Teisingumo Teismo konstatuotas įsipareigojimų neįvykdymas, nacionaliniai teismai privalo imtis visų priemonių, kad Sąjungos teisė būtų visiškai taikoma vadovaujantis tuo, kas nustatyta sprendime dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Be to, pagal lojalaus bendradarbiavimo principą jie turi pašalinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes.

Siekdamas įvykdyti šias pareigas nacionalinis teismas turi netaikyti tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, kuriuo, pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, teisėjas nušalintas nuo pareigų, jeigu tai būtina Sąjungos teisės viršenybei užtikrinti, atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją⁹³.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad jeigu toks aktas, kaip ginčijamas nutarimas, priimtas instancijoje, kuri nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, jokiais argumentais, grindžiamais teisinio saugumo principu arba susijusiais su tariama šio nutarimo *res judicata* galia, negalima veiksmingai remtis siekiant užkirsti kelią tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, netaikytų tokio nutarimo⁹⁴.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (byla C-615/20) sustabdė pagrindinės bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas šis sprendimas. Šiomis aplinkybėmis neatrodo, kad teisiniui saugumui galėtų pakenkti tai, kad šią pagrindinę bylą toliau nagrinės vieno teisėjo sudėties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ypač vėlesnėje tos bylos stadijoje ir kai byla yra itin sudėtinga. Priešingai, atrodo, jog tai leidžia užtikrinti, kad išnagrinėjus pagrindinę bylą galės būti priimtas sprendimas, atitinkantis tiek iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančius reikalavimus, tiek atitinkamų asmenų teisę į teisingą bylos nagrinėjimą per protingą terminą.

⁹¹ Toje pastraipoje valstybės narės nustatytas aiškus ir tikslus įpareigojimas pasiekti rezultatą ir jis nėra susietas su jokia sąlyga dėl visų pirma teismų, turinčių aiškinti ir taikyti Sąjungos teisę, nepriklausomumo ir nešališkumo, taip pat reikalavimu, kad jie būtų įsteigti pagal įstatymą.

⁹² II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ apžvelgto 2023 m. birželio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442) 78 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija.

⁹³ Šiuo klausimu žr. II.1 dalyje „Skyrimas“ ir II.5 dalyje „Perkėlimas“ apžvelgto 2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798) 159 ir 161 punktus.

⁹⁴ Šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* 160 punktą.

Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (byla C-615/20) gali pagrįstai netaikyti ginčijamo nutarimo, todėl pagrindinę bylą gali toliau nagrinėti tokios sudėties, kokia šiuo metu yra, o teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, negali tam sutrukdyti.

Trečia, ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus Teisingumo Teismas aiškino siekdamas, be kita ko, nustatyti, ar nacionalinis teismas, kaip antai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje C-671/20, kuriam ankstesnės sudėties šio teismo nagrinėta byla perskirta dėl tokio Drausmės bylų kolegijos akto, kaip ginčijamas nutarimas, nagrinėjamu atveju turi netaikyti šio nutarimo ir nebenagrinėti tos bylos.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nacionaliniams teismams tenkančią pareigą netaikyti pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą priimto nutarimo dėl teisėjo nušalinimo nuo pareigų, jeigu tai būtina Sąjungos teisės viršenybei užtikrinti, atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją, turi vykdyti ir tos sudėties teismas, kuriam byla perskirta dėl tokio nutarimo. Todėl šios sudėties teismas privalo jos nenagrinėti. Ši pareiga taip pat taikoma organams, įgaliotiems nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, taigi jie turi perskirti tą bylą iš pradžių ją nagrinėjusios sudėties teismui.

Šiuo atveju negalima veiksmingai remtis jokiais argumentais, grindžiamais teisinio saugumo principu arba susijusiais su tariama minėto nutarimo *res judicata* galia.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, skirtingai nuo kitų bylų, kurios buvo paskirtos teisėjui I. T. ir vėliau perskirtos kitos sudėties teismui, tačiau kurios toliau buvo nagrinėjamos ir net tam tikrais atvejais užbaigtos naujos sudėties teismo priimtu sprendimu, pagrindinės bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas, kol bus priimtas šis sprendimas byloje C-671/20. Tokiomis aplinkybėmis, jeigu pagrindinės bylos nagrinėjimą atnaujintų teisėjas I. T., atrodo, būtų galima užtikrinti, kad, nepaisant ginčijamo nutarimo nulemtu vėlavimo, ją išnagrinėjus bus priimtas sprendimas, atitinkantis reikalavimus, kylančius tiek iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, tiek iš atitinkamo asmens teisės į teisingą bylos nagrinėjimą.

Taigi Teisingumo Teismas taip išaiškino ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus:

- bylos nagrinėjimą, kol Teisingumo Teismas priims prejudicinį sprendimą, nusprendęs sustabdyti nacionalinis teismas, kuriam ankstesnės sudėties šio teismo nagrinėta minėta byla perskirta dėl to, kad instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimtas nutarimas, kuriuo leista iškelti baudžiamąją bylą teisėjui, vienam įėjusiam į šią ankstesnę teismo sudėtį, jis nušalintas nuo pareigų ir sumažintas jo darbo užmokestis, turi netaikyti šio nutarimo ir nebenagrinėti tos bylos,
- teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, tokiais atvejais turi perskirti tą bylą iš pradžių ją nagrinėjusios sudėties teismui.

Ketvirta, dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo byloje C-671/20 nurodytų nacionalinės teisės nuostatų ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijos⁹⁵, kuriomis jam užkertamas kelias nuspręsti dėl tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, privalomosios galios nebuvimo ir prireikus jo netaikyti, nors, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo atsakymus į kitus jo pateiktus klausimus, privalėtų taip nuspręsti, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog tai, kad nacionalinis teismas vykdo pagal Sutartis jam pavestas užduotis ir laikosi įsipareigojimų pagal šias Sutartis, įgyvendindamas tokią nuostatą, kaip ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, negali būti laikoma nei draudžiamu veiksmu, nei tokio teismo teisėjų drausminiu nusižengimu⁹⁶.

Be to, atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos tiesioginį veikimą, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą reikalaujama, kad nacionaliniai teismai netaikytų jokios nacionalinės jurisprudencijos, prieštaraujančios šiai Sąjungos teisės nuostatai, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas. Taigi, jei Teisingumo Teismui priėmus sprendimus nacionalinio teismo teisėjas manytų, jog Konstitucinio Teismo jurisprudencija prieštarauja Sąjungos teisei, tai, kad toks nacionalinio teismo teisėjas, vadovaudamasis šios teisės viršenybės principu, netaikytų šios konstitucinės jurisprudencijos, negalėtų užtraukti jam drausminės atsakomybės⁹⁷.

Atsižvelgiant į tai, pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus draudžiamos:

- nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniam teismui draudžiama tikrinti instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimto akto, kuriuo leista iškelti teisėjui baudžiamąją bylą, jis nušalintas nuo pareigų ir sumažintas jo darbo užmokestis, privalomąją galią ir prireikus netaikyti šio akto, antraip tą teismą sudarantiems teisėjams grėstų drausminės nuobaudos,
- Konstitucinio Teismo jurisprudencija, pagal kurią teisėjų skyrimo aktams negali būti taikoma teisminė kontrolė, kiek ta jurisprudencija gali būti užkirstas kelias šiam patikrinimui.

9. Teisėjų nepašalinamumas ir pensinis amžius

2019 m. birželio 24 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)“ (C-619/18, [EU:C:2019:531](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų

⁹⁵ 2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo, iš dalies pakeisto 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, 42a straipsnio 1 ir 2 dalyse, be kita ko, šiems teismams numatyti draudimai kvestionuoti teismų legitimumą arba vertinti teisėjo paskyrimo ar jo įgaliojimų vykdyti teismines funkcijas teisėtumą. Pagal to paties įstatymo 107 straipsnio 1 dalies 3 punktą drausminiu nusižengimu laikomas bet koks bendrosios kompetencijos teismų teisėjų veiksmas, kuriuo kvestionuojamas teisėjo paskyrimo galiojimas.

⁹⁶ Šiuo klausimu žr. II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“ apžvelgto 2023 m. birželio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442) 132 punktą.

⁹⁷ Šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442) 132 punktą.

nepašalinamumo ir nepriklausomumo principai – Aukščiausiojo Teismo teisėjų pensinio amžiaus sumažinimas – Taikymas pareigas einantiems teisėjams – Galimybė toliau eiti teisėjo pareigas sulaukus šio amžiaus, priklausanti nuo Respublikos Prezidento nuožiūra duoto sutikimo“

Sprendimu Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patenkino Lenkijos Respublikai pareikštą Komisijos ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, kuriuo prašyta konstatuoti, kad Lenkijos Respublika, pirma, taikydama *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjų pensinio amžiaus sumažinimo priemonę iki 2018 m. balandžio 3 d. į šį teismą paskirtiems pareigas einantiems teisėjams ir, antra, suteikdama Respublikos Prezidentui diskreciją pratęsti to teismo teisėjų teisminių įgaliojimų vykdymo sulaukus naujai nustatyto pensinio amžiaus terminą, neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

Komisija priekaištavo Lenkijos Respublikai, kad šiomis priemonėmis, pažeisdama teisėjų nepriklausomumo principą, ypač jų nepakeičiamumo principą, ji neįvykdė iš nurodytos nuostatos valstybėms narėms kylančių įsipareigojimų.

Sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia išreiškė nuomonę dėl galimybės taikyti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir jos taikymo srities. Šiuo klausimu jis priminė, kad pagal šią nuostatą visos valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemonės, būtinas veiksmingai teisminei gynybai, kaip tai suprantama, be kita ko, pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį, Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti. Konkrečiai kalbant, kiekviena valstybė narė pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą turi užtikrinti, kad institucijos, priskirtos prie jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisei priklausančiose srityse sistemos, kaip „teismai“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, ir kurios dėl to gali priimti sprendimus dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus, o nagrinėjamu atveju tai taikoma Lenkijos Aukščiausiajam Teismui. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, jog siekiant užtikrinti, kad toks teismas galėtų suteikti tokią gynybą, itin svarbu, kad jis išliktų nepriklausomas, kaip tai patvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje. Teismų nepriklausomumo reikalavimas, kuris yra neatsiejamas nuo teismo paskirties, yra teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą esmė, o ši teisė ypač svarbi, nes yra visų teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, apsaugos ir valstybių narių bendrų vertybių, nurodytų ESS 2 straipsnyje, tarp jų teisinės valstybės vertybės, išsaugojimo garantas.

Antra, Teisingumo Teismas patikslino šio reikalavimo apimtį. Šiuo klausimu jis nurodė, jog iš jo išplaukianti būtinybė užtikrinti nepriklausomumą ir nešališkumą reikalauja, kad egzistuotų taisyklės, be kita ko, dėl atitinkamų institucijų sudėties, jų narių paskyrimo, įgaliojimų trukmės ir nusišalinimo, nušalinimo ir atšaukimo priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, jog šioms institucijoms nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai. Visų pirma ši būtina teisėjų laisvė nuo bet kokio išorinio poveikio ar spaudimo reikalauja tam tikrų garantijų, padedančių apsaugoti asmenis, kuriems pavesta užduotis priimti teismo sprendimus,

kaip antai nepašalinamumo garantijos. Pagal nepašalinamumo principą, be kita ko, reikalaujama, kad teisėjai galėtų eiti savo pareigas, kol sulauks privalomo pensinio amžiaus arba kol baigsis jų įgaliojimai, jeigu nustatyta šių įgaliojimų trukmė. Nors minėtas principas nėra absoliutus, jo išimtys gali būti taikomos tik kai tai pateisinama teisėtais ir privalomaisiais pagrindais, laikantis proporcingumo principo. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad ginčijama reforma lėmė pareigas ėjusių Aukščiausiojo Teismo teisėjų teisminių įgaliojimų vykdymo nutraukimą pirma laiko, todėl ji gali būti leidžiama tik jeigu ji pateisinama teisėtu tikslu ir yra proporcinga šiam tikslui, su sąlyga, kad ji nesukelia teisės subjektams pirma nurodytų pagrįstų abejonių. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjų pensinio amžiaus mažinimo priemonės taikymas pareigas einantiems šio teismo teisėjams neatitinka šių sąlygų, nes nėra pateisinamas teisėtu tikslu. Todėl jis nusprendė, kad taikant šią priemonę pažeidžiamas teisėjų nepašalinamumo principas, kuris yra neatsiejamas nuo jų nepriklausomumo.

Galiausiai Teisingumo Teismas pateikė poziciją dėl naujuoju Aukščiausiojo Teismo įstatymu Respublikos Prezidentui suteiktos diskrecijos pratęsti šio teismo teisėjų teisminių įgaliojimų vykdymo sulaukus šiame įstatyme nustatyto naujo pensinio amžiaus terminą. Jis pažymėjo, kad nors tik valstybės narės turi nuspręsti, ar leisti tokį įgaliojimų vykdymo pratęsimą, pasirinkdamos tokį mechanizmą jos privalo užtikrinti, kad tokio pratęsimo sąlygos ir tvarka nepažeistų teisėjų nepriklausomumo principo. Šiuo klausimu akivaizdu, kad vien aplinkybės, jog tokiai institucijai, kaip Respublikos Prezidentas, suteikiami įgaliojimai nuspręsti dėl šio galimo pratęsimo, nepakanka, kad būtų galima konstatuoti to principo pažeidimą. Vis dėlto svarbu įsitikinti, kad šių sprendimų priėmimo materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės būtų tokios, kad teisės subjektams negalėtų kilti jokių pagrįstų abejonių dėl atitinkamų teisėjų nepriklausomumo. To siekiant svarbu, kad minėtos sąlygos ir taisyklės būtų nustatytos taip, kad šie teisėjai būtų apsaugoti nuo galimų mėginimų daryti poveikį ar spaudimą iš išorės, kurie gali kelti grėsmę jų nepriklausomumui. Taigi tokios taisyklės turi visų pirma leisti užkirsti kelią ne tik bet kokiai tiesioginei įtakai, daromai teikiant nurodymus, bet ir netiesioginei įtakai, galinčiai pakreipti atitinkamų teisėjų sprendimus kuria nors linkme. Dėl naujojo Aukščiausiojo Teismo įstatymo Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal šį įstatymą sprendimą dėl šio teismo teisėjų įgaliojimų vykdymo termino pratęsimo priima Respublikos Prezidentas savo nuožiūra ir šis sprendimas neprivalo būti motyvuotas ir negali būti skundžiamas teismine tvarka. Dėl šiame įstatyme numatyto *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija) dalyvavimo prieš Respublikos Prezidentui priimant sprendimą Teisingumo Teismas pabrėžė, kad dėl tokios institucijos dalyvavimo teisėjų įgaliojimų vykdymo sulaukus įprasto pensinio amžiaus termino pratęsimo procedūroje ši procedūra iš tiesų gali tapti objektyvesnė. Vis dėlto tai taikytina tik tuo atveju, jei tenkinamos tam tikros sąlygos, be kita ko, jei ši įstaiga pati yra nepriklausoma nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių ir nuo institucijos, kuriai turi pateikti išvadą, ir jei tokia išvada teikiama remiantis objektyviais ir tinkamais kriterijais ir yra tinkamai motyvuota, kad ta institucija, priimdama savo sprendimą,

turėtų objektyvią informaciją. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas manė, kad pakanka konstatuoti, jog Nacionalinės teismų tarybos išvados, atsižvelgiant į jų motyvų nebuvimą, negali padėti Respublikos Prezidentui objektyviai išsiaiškinti, kaip įgyvendinti naujuoju Aukščiausiojo Teismo įstatymu jam suteiktą diskreciją, kuri gali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkamiems teisėjams nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl šių teisėjų neutralumo, kai jų nagrinėjamoje byloje susikerta interesai.

2019 m. lapkričio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Bendrosios kompetencijos teismų nepriklausomumas)“ (C-192/18, [EU:C:2019:924](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų nepašalinamumo ir nepriklausomumo principai – Lenkijos bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pensinio amžiaus sumažinimas – Galimybė toliau eiti teisėjo pareigas sulaukus naujai nustatyto amžiaus, gavus teisingumo ministro sutikimą – SESV 157 straipsnis – Direktyva 2006/54/EB – 5 straipsnio a punktas ir 9 straipsnio 1 dalies f punktas – Draudimas diskriminuoti dėl lyties darbo užmokesčio, užimtumo ir profesinės veiklos srityje – Skirtingo pensinio amžiaus nustatymas vyrams ir moterims, einantiems Lenkijos bendrosios kompetencijos teismų, „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) teisėjų ir Lenkijos prokuratūros prokurorų pareigas“

Sprendimu Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patenkino Lenkijos Respublikai pareikštą Komisijos ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo ir konstatavo, kad ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę, nes, pirma, nustatė skirtingą pensinį amžių Lenkijos teisėjams ir prokurorams – vyrams ir moterims ir, antra, sumažino bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pensinį amžių ir suteikė teisingumo ministrui teisę pratęsti šių teisėjų įgaliojimų vykdymo terminą.

2017 m. liepos 12 d. Lenkijos įstatymu bendrosios kompetencijos teismų teisėjų ir prokurorų pensinis amžius, taip pat *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjų išėjimo į išankstinę pensiją amžius buvo sumažintas iki 60 metų moterims ir iki 65 metų vyrams, nors anksčiau šis amžius buvo 67 metai vyrams ir moterims. Be to, šiuo įstatymu teisingumo ministrui buvo suteikti įgaliojimai pratęsti bendrosios kompetencijos teismų teisėjų įgaliojimų vykdymo terminą sulaukus naujai nustatyto kiekvienai lyčiai skirtingo pensinio amžiaus. Manydama, kad šios nuostatos prieštarauja Sąjungos teisei⁹⁸, Komisija Teisingumo Teisme pareiškė ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo.

Visų pirma Teisingumo Teismas pateikė poziciją dėl šiame įstatyme įtvirtintų teisėjams ir prokurorams – vyrams ir moterims taikomo pensinio amžiaus skirtumų. Šiuo klausimu jis pirmiausia pažymėjo, kad šių teisėjų ir prokurorų gaunamoms ištarnauto laiko

⁹⁸ SESV 157 straipsniui, Direktyvos 2006/54 5 straipsnio a punktui ir 9 straipsnio 1 dalies f punktui, taip pat ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, siejamai su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu.

pensijoms taikomas SESV 157 straipsnis, pagal kurį kiekviena valstybė narė užtikrina, kad būtų taikomas principas už vienodą darbą abiejų lyčių darbuotojams mokėti vienodą užmokestį. Nagrinėjamos pensijų sistemos taip pat patenka į Direktyvos 2006/54 nuostatų dėl vienodo požiūrio profesinėse socialinės apsaugos sistemose taikymo sritį. Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiame įstatyme įtvirtintos sąlygos lemia tiesioginę diskriminaciją dėl lyties, kiek tai susiję su momentu, kada suinteresuotieji asmenys gali pradėti veiksmingai naudotis atitinkamose pensijų sistemose numatytais lengvatomis. Galiausiai jis atmetė Lenkijos Respublikos argumentą, kad teisėjams ir prokurorams numatyti moterų ir vyrų amžiaus, kuriam sukakus jie įgyja teisę gauti ištarnauto laiko pensiją, skirtumai yra pozityvios diskriminacijos priemonė. Iš tikrųjų šie skirtumai negali kompensuoti nepatogumų, su kuriais susiduria pareigūnės savo karjeroje, padėti joms profesiniame gyvenime ir išspręsti problemų, kurių jos gali patirti per savo karjerą. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamais teisės aktais pažeidžiamas SESV 157 straipsnis ir Direktyva 2006/54.

Antra, Teisingumo Teismas išnagrinėjo priemonę, kuria teisingumo ministrui suteikti įgaliojimai leisti ar neleisti toliau eiti bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pareigas sulaukus naujo sumažinto pensinio amžiaus. Atsižvelgdamas, be kita ko, į 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*⁹⁹, Teisingumo Teismas pirmiausia pateikė savo poziciją dėl galimybės taikyti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir jos taikymo srities; šia nuostata valstybės narės įpareigojamos nustatyti teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad Lenkijos bendrosios kompetencijos teismams gali tekti priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teise, todėl jie turi atitikti tokios gynybos reikalavimus. Tačiau siekiant užtikrinti, kad jie sugebės suteikti šią gynybą, itin svarbu išsaugoti jų nepriklausomumą.

Remiantis suformuota jurisprudencija, pagal šį nepriklausomumo reikalavimą atitinkama institucija turi vykdyti savo funkcijas visiškai autonomiškai ir nešališkai. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vien aplinkybės, jog tokiame subjektui, kaip teisingumo ministras, suteikiami įgaliojimai nuspręsti dėl galimo teisminių įgaliojimų vykdymo sulaukus įprasto pensinio amžiaus termino pratęsimo, nepakanka, norint konstatuoti nepriklausomumo principo pažeidimą. Vis dėlto jis konstatavo, kad šių įgaliojimų priimti sprendimus materialinės įgyvendinimo sąlygos ir procedūrinės taisyklės gali sukelti pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkamiems teisėjams nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl šių teisėjų neutralumo. Iš tiesų, pirma, kriterijai, kuriais remdamasis teisingumo ministras turi priimti sprendimą, yra pernelyg neaiškūs ir jų neįmanoma patikrinti, o minėtas sprendimas neturi būti motyvuotas ir negali būti skundžiamas teismine tvarka. Antra, laikotarpio, kurį teisėjams gali tekti laukti teisingumo ministro sprendimo, trukmė priklauso nuo ministro nuožiūros.

⁹⁹ 2019 m. birželio 24 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531), apžvelgtas šioje teminio biuletenio dalyje.

Be to, taip pat pagal suformuotą jurisprudenciją būtina teisėjų laisvė nuo bet kokio išorinio poveikio ar spaudimo reikalauja tam tikrų garantijų, padedančių apsaugoti asmenis, kuriems pavesta užduotis priimti teismo sprendimus, kaip antai nepašalinamumo garantijos. Pagal nepašalinamumo principą reikalaujama, kad teisėjai galėtų eiti savo pareigas, kol sulauks privalomo pensinio amžiaus arba kol baigsis jų įgaliojimai, jeigu nustatyta šių įgaliojimų trukmė. Nors minėtas principas nėra absoliutus, jo išimtys gali būti taikomos tik kai tai pateisinama teisėtais ir privalomaisiais pagrindais, laikantis proporcingumo principo. Nagrinėjamu atveju, sumažinus bendrosios kompetencijos teismų teisėjų įprastą pensinį amžių ir suteikus teisingumo ministrai diskreciją leisti ar neleisti šio naujo pensinio amžiaus sulaukusiems teisėjams toliau eiti pareigas – dar dešimt metų moterims ir penkerius metus vyrams, buvo pažeistas šis principas. Iš tiesų, kartu taikant šias priemones teisės subjektams gali kilti pagrįstų abejonių, kad nauja sistema iš tikrųjų galėjo būti siekiama leisti teisingumo ministrai pašalinti tam tikrų grupių teisėjus, sulaukusius naujai nustatyto įprasto pensinio amžiaus, ir palikti kitus teisėjus toliau eiti pareigas. Be to, kadangi nenustatytas joks terminas priimti ministro sprendimą, o atitinkamas teisėjas eina pareigas, kol bus priimtas toks sprendimas, galimas neigiamas ministro sprendimas gali būti priimtas jau po to, kai suinteresuotasis asmuo kurį laiką ėjo pareigas sulaukęs naujai nustatyto pensinio amžiaus.

10. Jurisdikcija atlikti teismų nepriklausomumo kontrolę

2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)“ (C-204/21, [EU:C:2023:442](#))

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teismų nepriklausomumas – SESV 267 straipsnis – Galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos teisės viršenybė – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai suteikta kompetencija teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimo ir šio teismo teisėjams taikomos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją srityse – Draudimas nacionaliniams teismams ginčyti teismų ir konstitucinių organų legitimumą arba nustatyti ar vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą – Teismo atliekamas patikrinimas, ar paisoma tam tikrų reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, kvalifikuojamas kaip „drausminis nusižengimas“ – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas) Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos išimtinė kompetencija nagrinėti klausimus, susijusius su teismų ar teisėjų nepriklausomumo stoka – Pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai – Teisė į privataus gyvenimo gerbimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą – Reglamentas (ES) 2016/679 – 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai bei 3 dalies antra pastraipa – 9 straipsnio 1 dalis – Neskelbtini duomenys – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teisėjai privalo deklaruoti savo narystę asociacijose, fonduose ar

politinėse partijose, taip pat juose einamas pareigas, ir kuriuose numatoma šiose deklaracijose nurodytus duomenis skelbti internete“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos¹⁰⁰) Teisingumo Teismas nusprendė, kad suteikusi *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai išimtinę kompetenciją nagrinėti prieštaravimus ir teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo stokos¹⁰¹ Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal SESV 267 straipsnį ir Sąjungos teisės viršenybės principą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad ginčijamas teisminių įgaliojimų reorganizavimas ir sutelkimas yra susijęs su tam tikrais konstituciniais ir procedūriniais reikalavimais, kylančiais iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio, kurių laikymasis turi būti horizontaliai užtikrintas visose Sąjungos materialinės teisės taikymo srityse ir visuose nacionaliniuose teismuose, nagrinėjančiuose šių sričių bylas. Šios nuostatos yra glaudžiai susijusios su Sąjungos teisės viršenybės principu, kurį įgyvendindami nacionaliniai teismai padeda užtikrinti veiksmingą pagal Sąjungos teisę privatiems asmenims suteikiamų teisių gynybą.

Šiomis aplinkybėmis, kadangi kiekvienas nacionalinis teismas, turintis taikyti Sąjungos teisę, privalo patikrinti, ar jo sudėtis atitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo apibrėžtį, kai dėl to kyla didelių abejonių, ir toks nacionalinis teismas tam tikromis aplinkybėmis taip pat turi galėti patikrinti, ar dėl neteisėtos teisėjo skyrimo procedūros nebuvo pažeista ši pagrindinė teisė į tokį teismą, reikia atmesti, kad nacionalinių teismų vykdoma šių reikalavimų laikymosi kontrolė galėtų būti bendrai ir nediferencijuotai priskirta vieninteliam nacionaliniam teismui, juo labiau jei šis teismas pagal nacionalinę teisę pats negali nagrinėti tam tikrų šiems reikalavimams būdingų aspektų. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad ginčijamomis nacionalinės teisės nuostatomis siekiama vienintelei institucijai priskirti bendrą reikalavimų, susijusių su visų teismų ir teisėjų – tiek bendrosios kompetencijos, tiek administracinių – nepriklausomumu, kontrolę, taip atimant kompetenciją iš nacionalinių teismų, kurie iki tol buvo kompetentingi atlikti pagal Sąjungos teisę reikalaujamą įvairią kontrolę ir taikyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Teisingumo Teismas dar kartą pabrėžė konkrečias aplinkybes, kuriomis pakeitimo įstatymu reorganizuota teismų kompetencija, be kita ko, tai, kad Lenkijos teisėjams užkertamas kelias pateikti tam tikras išvadas ir vertinimus, kuriuos jie privalo pateikti pagal Sąjungos teisę.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad suteikus vienintelei nacionalinei institucijai kompetenciją tikrinti, ar laikomasi pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę gynybą, nors tokio patikrinimo poreikis gali iškilti bet kuriame nacionaliniame teisme, ir kartu

¹⁰⁰ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.2 dalį „Profesinė etika“. Šis sprendimas taip pat apžvelgtas II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“.

¹⁰¹ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 2 ir 4–6 dalys, 82 straipsnio 2–5 dalys ir Aukščiausiojo Teismo įstatymo pakeitimo įstatymo 10 straipsnis.

nustačius įvairius draudimus ir drausminius nusižengimus gali būti susilpnintas šios pagrindinės teisės laikymosi kontrolės veiksmingumas. Taip užkertant kelią visiems kitiems teismams daryti tai, kas būtina siekiant užtikrinti teisės subjektų teisės į veiksmingą teisminę gynybą laikymąsi, prireikus netaikant iš Sąjungos teisės kylantiems reikalavimams prieštaraujančių nacionalinės teisės normų, ginčijamomis nacionalinėmis nuostatomis pažeidžiamas ir Sąjungos teisės viršenybės principas. Be to, kadangi pats faktas, jog Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai yra suteikta išimtinė kompetencija spręsti tam tikrus klausimus, susijusius su ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio taikymu, gali trukdyti kitiems teismams kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą arba juos nuo to atgrasyti, ginčijamomis nacionalinėmis nuostatomis pažeidžiamas ir SESV 267 straipsnis.

III. Nepriklausomas sprendimų priėmimas bylose dėl Sąjungos teisės taikymo

2024 m. liepos 11 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Hann-Invest ir kt.“ (C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, [EU:C:2024:594](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų nepriklausomumas – Pagal įstatymą įsteigtas teismas – Teisingas bylos nagrinėjimas – Teismo sprendimų registro tarnyba – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta antrosios instancijos teismuose įsteigti sprendimus registruojančio teisėjo, praktiškai galinčio sustabdyti teismo sprendimo paskelbimą, duoti nurodymus teisėjų kolegijoms ir reikalauti sušaukti skyriaus susirinkimą, pareigybę – Nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teismo skyriaus ar visų teismo teisėjų susirinkimas gali priimti privalomas „teisines pozicijas“ bylose, įskaitant tas, kuriose jau įvyko pasitarimai“

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad nacionalinio teismo vidaus mechanizmas, pagal kurį siekdami užtikrinti teismų praktikos nuoseklumą į bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos sprendimo priėmimo procesą kišasi kiti atitinkamo teismo teisėjai, yra nesuderinamas su teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą reikalavimais.

Šiuo klausimu į Teisingumo Teismą kreipėsi *Visoki trgovački sud* (Apeliacinis komercinis teismas, Kroatija), nagrinėjantis tris apeliacinius skundus dėl nemokumo bylose priimtų nutarčių. Trijų teisėjų sudėties prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išnagrinėjo šiuos tris apeliacinius skundus ir vienbalsiai juos atmetė, taip patvirtindamas

pirmojoje instancijoje priimtus sprendimus. Šio teismo teisėjai pasirašė sprendimus ir tada juos perdavė šio teismo Sprendimų registro tarnybai¹⁰².

Vis dėlto Registro tarnybos teisėjas (toliau – sprendimus registruojantis teisėjas) atsisakė įregistruoti šiuos tris teismo sprendimus ir grąžino juos atitinkamoms teisėjų kolegijoms kartu su raštu, nurodydamas, kad nepitaria tuose sprendimuose pasirinktai pozicijai. Kiek tai susiję su dviem iš šių bylų (C-554/21 ir C-622/21), šis teisėjas nurodė, kad yra kitų prašymus priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo sprendimų, kuriuose pasirinkta kitokia pozicija nei pagrindinėse bylose. Kiek tai susiję su trečiąja byla (C-727/21), jis pažymėjo, kad nesutinka su teisėjų kolegijos patektu teisės aiškinimu, tačiau nenurodė jokio kito teismo sprendimo.

Tada bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija susirinko į naujus pasitarimus (byla C-727/21). Pakartotinai išnagrinėjusi apeliacinį skundą ir sprendimus registruojančio teisėjo nuomonę, ji nusprendė nekeisti savo ankstesnio sprendimo. Taigi ji priėmė naują sprendimą ir perdavė jį Registro tarnybai.

Teikdamas pirmenybę kitokiai teisinei pozicijai sprendimus registruojantis teisėjas minėtą pagrindinę bylą perdavė prašymus priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo Komercinių bylų ir kitų ginčų skyriui. Šis skyrius priėmė „teisinę poziciją“, patvirtindamas sprendimus registruojančio teisėjo pasirinktą sprendimą. Tuomet minėta pagrindinė byla buvo grąžinta atitinkamai teisėjų kolegijai, kad ji priimtų sprendimą pagal šią „teisinę poziciją“.

Suabejojęs, ar Sąjungos teisę atitinka mechanizmas, pagal kurį į jo sprendimų priėmimo procesą kišasi sprendimus registruojantis teisėjas ir kiti „teisines pozicijas“ priimančio teismo teisėjai, nacionalinis teismas nutarė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo.

Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad visos nacionalinės priemonės ar praktika, kuriomis siekiama išvengti teismų praktikos skirtumų arba juos pašalinti ir taip užtikrinti nuo teisinės valstybės principo neatsiejamą teisinį saugumą, turi atitikti iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančius reikalavimus.

Visų pirma atsižvelgdamas į šiuos reikalavimus jis išnagrinėjo praktiką, pagal kurią bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos priimtas sprendimas gali būti laikomas galutiniu ir jo kopija išsiųsta šalims tik jeigu jo turinį patvirtino šiai kolegijai nepriklausantis sprendimus registruojantis teisėjas.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nors sprendimus registruojantis teisėjas negali bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos vertinimo pakeisti savuoju, jis gali faktiškai sustabdyti priimto teismo sprendimo registravimą, taip trukdydamas užbaigti sprendimo priėmimo

¹⁰² Pagal *Sudski poslovnik* (Teismų procedūros reglamentas) 177 straipsnio 3 dalį; joje nustatyta: „Antrosios instancijos teisme byla laikoma baigta tą dieną, kai, Registro tarnybai sugrąžinus bylą, atitinkamo teisėjo kabinetas išsiunčia teismo sprendimo kopiją. Registro tarnyba privalo nuo atitinkamos bylos medžiagos gavimo datos per kuo trumpesnį laiką grąžinti ją šio teisėjo kabinetui. Tuomet šio sprendimo kopija išsiunčiama per naują aštuonių dienų terminą“.

procesą ir įteikti šį sprendimą šalims. Tokiu atveju toks teisėjas gali grąžinti bylą šiai kolegijai, kad atsižvelgdama į jo paties teisines pastabas ji peržiūrėtų minėtą sprendimą, o jeigu toliau nesutariama su minėta teisėjų kolegija, gali prašyti atitinkamo skyriaus pirmininko sušaukti skyriaus susirinkimą, kad šis priimtų, be kita ko, tai pačiai teisėjų kolegijai privalomą „teisinę poziciją“. Tokia praktika leidžia sprendimus registruojančiam teisėjui kištis į atitinkamą bylą, todėl šis teisėjas gali daryti įtaką galutiniam sprendimui, kuris bus priimtas toje byloje.

Pirma, neatrodo, kad su pagrindinėmis bylomis susijusiose nacionalinės teisės nuostatose būtų numatytas toks sprendimus registruojančio teisėjo kišimasis. Antra, toks kišimasis vyksta po to, kai teisėjų kolegija, kuriai paskirta atitinkama byla, po pasitarimų priima sprendimą, nors minėtas teisėjas nepriklauso šiai kolegijai ir dėl to nedalyvavo ankstesniuose proceso etapuose, užbaigtuose to sprendimo priėmimu. Trečia, neatrodo, kad sprendimus registruojančio teisėjo teisė kištis būtų apribota aiškiai nurodytais objektyviais ir konkretų pagrindimą atspindinčiais kriterijais, kurie neleistų pasinaudoti diskrecija.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes Teisingumo Teismas konstatavo, kad šio sprendimus registruojančio teisėjo kišimasis yra nesuderinamas su teisės į veiksmingą teisminę gynybą reikalavimais.

Be to, Teisingumo Teismas išnagrinėjo nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias priimdamas „teisinę poziciją“ nacionalinio teismo skyriaus susirinkimas gali įpareigoti bylą nagrinėjusią teisėjų kolegiją pakeisti anksčiau jos priimto sprendimo turinį, kai į šio skyriaus susirinkimo sudėtį taip pat įeina kiti nei šios kolegijos teisėjai ir tam tikru atveju asmenys, nepriklausantys atitinkamam teismui, kuriems šalys neturi galimybės pateikti savo argumentų.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad, sušaukus skyriaus susirinkimą, visi jame dalyvaujantys teisėjai faktiškai gali kištis formuluojant galutinę poziciją byloje, kurioje po pasitarimų kompetentinga teisėjų kolegija jau priėmė sprendimą, bet jis dar neįregistruotas ir jo kopija neišsiųsta. Iš tiesų tai, kad šios teisėjų kolegijos sprendimą tuo atveju, kai ji toliau laikosi kitokios teisinės pozicijos nei sprendimus registruojantis teisėjas, gali vertinti skyriaus susirinkimas, kaip ir tai, kad minėta kolegija privalo jau pasibaigus pasitarimams laikytis šio skyriaus susirinkimo suformuluotos „teisinės pozicijos“, turi įtakos galutiniam to sprendimo turiniui.

Pirma, nėra pagrindo teigti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama skyriaus susirinkimo teisė kištis būtų pakankamai apribota objektyviais kriterijais ir kurie būtų taikomi. Konkrečiai kalbant, iš skyriaus susirinkimo sušaukimą reglamentuojančios nuostatos¹⁰³ nematyti, kad šis susirinkimas gali būti sušauktas (kaip antai byloje C-727/21) vien dėl to, kad sprendimus registruojantis teisėjas nepritarė kompetentingos teisėjų kolegijos

¹⁰³ *Zakon o sudovima* (Teismų įstatymas) 40 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad skyriaus arba teisėjų susirinkimas sušaukiamas, kai nustatoma, kad teismo skyriai, kolegijos ar teisėjai skirtingai aiškina teisės taikymo klausimus, arba kai kolegija ar skyriaus teisėjas nukrypsta nuo ankstesnės teisinės pozicijos.

teisinei pozicijai. Antra, šalims jokių momentu nepranešama apie skyriaus susirinkimo sušaukimą ir jo priimtą „teisinę poziciją“, privalomą, be kita ko, šią bylą nagrinėjusiai teisėjų kolegijai. Taigi neatrodo, kad šios šalys turi galimybę pasinaudoti procesinėmis teisėmis tokiame skyriaus susirinkime.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos yra nesuderinamos su teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą reikalavimais.

Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad, siekiant išvengti teismų praktikos skirtumų arba juos pašalinti ir taip užtikrinti nuo teisinės valstybės principo neatsiejamą teisinį saugumą, procesinis mechanizmas, leidžiantis nacionalinio teismo teisėjui, nepriklausančiam kompetentingai teisėjų kolegijai, perduoti bylą nagrinėti išplėstinei šio teismo kolegijai, nepažeidžia iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančių reikalavimų, jeigu byloje dar neįvyko iš pradžių paskirtos teisėjų kolegijos pasitarimų, aplinkybės, kurioms esant galimas toks perdavimas, yra aiškiai nurodytos taikytinuose teisės aktuose ir dėl šio perdavimo iš atitinkamų asmenų neatimama galimybė dalyvauti nagrinėjant bylą šioje išplėstinėje teisėjų kolegijoje. Be to, iš pradžių paskirta teisėjų kolegija visada gali priimti sprendimą dėl tokio perdavimo.

IV. Nacionalinių teismų nepriklausomumas su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve susijusiose srityse

Savo jurisprudencijoje, susijusioje su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, Teisingumo Teismas ne kartą turėjo galimybę išaiškinti kriterijus, nustatytus atsižvelgiant į „teismo“ nepriklausomumo reikalavimą.

Visų pirma ši jurisprudencija buvo suformuota teismų bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje, kiek tai susiję su sąvoka „teismas“, siekiant pripažinti ir vykdyti teismų sprendimus.

Baudžiamosios teisės srityje Teisingumo Teismas, be kita ko, išnagrinėjo sąvokos „teisminė institucija“ apimtį tuo atveju, jei atsisakoma vykdyti Europos arešto orderį dėl realaus pavojaus, kad bus pažeista pagrindinė teisė į nepriklausomą teismą išduodančiojoje valstybėje narėje.

1. Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose

2017 m. kovo 9 d. sprendimai (antroji kolegija) „Zulfikarpašić“ (C-484/15, [EU:C:2017:199](#)) ir „Pula Parking“ (C-551/15, [EU:C:2017:193](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 – Materialinė taikymo sritis ir taikymo laiko atžvilgiu sritis –

Civilinės ir komercinės bylos – Priverstinio vykdymo procedūra, per kurią siekiama išieškoti nepadengtą skolą už transporto priemonės stovėjimą viešojoje stovėjimo aikštelėje – Įtraukimas – Sąvoka „teismas“ – Vykdomąjį raštą remdamasis „autentišku dokumentu“ išdavęs notaras

Bylos C-484/15 faktinės aplinkybės

Ibrica Zulfikarpašić yra Kroatijos advokatas, kreipęsis į notarą su prašymu pradėti prieš vieną iš savo klientų Slaven Gajer nukreiptą priverstinio vykdymo procedūrą, nes šis nesumokėjo už jam suteiktas teises paslaugas. Remdamasis šiuo prašymu notaras išdavė vykdomąjį raštą, kuris, klientui nepateikus prieštaravimo, tapo galutinis.

Tuomet I. Zulfikarpašić pagal Europos vykdomojo rašto reglamentą¹⁰⁴ pateikė notarui prašymą patvirtinti šį vykdomąjį raštą kaip Europos vykdomąjį raštą. Pagal šį reglamentą „teismų“ priimti sprendimai dėl neginčytinų reikalavimų gali būti patvirtinti kaip Europos vykdomieji raštai, kurie turi būti pripažįstami ir vykdomi visose valstybėse narėse.

Vis dėlto notaras atsisakė patvirtinti vykdomąjį raštą, motyvuodamas tuo, kad nagrinėjamas reikalavimas nelaikomas neginčytinu, kaip tai suprantama pagal minėtą reglamentą. Pagal Kroatijos teisę jis perdavė bylą *Općinski sud u Novom Zagrebu – Stalna služba u Samoboru* (Novi Zagreb municipalinis teismas, turintis nuolatinę būstinę Samobore, Kroatija). Šis teismas Teisingumo Teismo klausė, ar tame reglamente vartojama sąvoka „teismas“ apima ir Kroatijos notarus (pirmoji klausimo dalis) ir ar tokio vykdomojo rašto pagrindu gali būti išduotas Europos vykdomasis raštas (antroji ir trečioji klausimo dalys).

Bylos C-551/15 faktinės aplinkybės

Pula Parking, Pulos miestui (Kroatija) priklausanči bendrovė, užtikrina transporto priemonių viešųjų stovėjimo aikštelių, už kurias šiame mieste imamas mokestis, valdymą. Ši bendrovė reikalavo iš Vokietijoje gyvenančio Sven Klaus Tederahn sumokėti už jam išduotą stovėjimo bilietą. Remdamasis apskaitos dokumentais, patvirtinančiais, kad egzistuoja reikalavimas, susijęs su šiame biliete nurodyta suma, notaras išdavė vykdomąjį raštą dėl S. K. Tederahn.

Vis dėlto, S. K. Tederahn pateikus prieštaravimą dėl šio vykdomojo rašto, byla buvo perduota *Općinski sud u Puli-Pola* (Pulos municipalinis teismas, Kroatija). Šis teismas iš esmės klausė Teisingumo Teismo, ar tokia priverstinio vykdymo procedūra patenka į Reglamento dėl teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹⁰⁵ taikymo sritį (pirmas klausimas) ir ar Kroatijos notariai, veikiantys priverstinio vykdymo procedūrose, kuriose remiamasi „autentišku dokumentu“, patenka į sąvoką „teismas“, kaip ji suprantama pagal šį reglamentą (antras klausimas).

Dėl Kroatijos notarų kvalifikavimo kaip „teismų“, kaip jie suprantami pagal minėtus reglamentus, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo

¹⁰⁴ Reglamentas Nr. 805/2004.

¹⁰⁵ Reglamentas Nr. 1215/2012.

principo laikymasis teismų bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje reiškia, kad valstybės narės nacionalinių institucijų sprendimai, kuriuos prašoma vykdyti kitoje valstybėje narėje, turi būti priimti vykstant teismo procesui, per kurį užtikrinamas nepriklausomumas ir nešališkumas, taip pat laikomasi rungimosi principo. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad procedūra, pagal kurią Kroatijoje notariai išduoda vykdomąjį raštą, remdamiesi „autentišku dokumentu“, kaip antai sąskaita, kurią I. Zulfikarpašić išrašė savo klientui, arba *Pula Parking* pateiktais apskaitos dokumentais, nėra grindžiama rungimosi principu.

Taip yra todėl, kad, pirma, skolininkas neinformuojamas apie kreditoriaus prašymą išduoti tokį vykdomąjį raštą ir, antra, pats vykdomasis raštas įteikiamas skolininkui tik tokį raštą priėmus. Vadinas, Kroatijoje notariai, naudodamiesi jiems pagal nacionalinę teisę suteiktais įgaliojimais per priverstinio vykdymo procedūras, per kurias remiamasi „autentišku dokumentu“, negali būti kvalifikuojami kaip „teismas“, kaip jis suprantamas pagal minėtus reglamentus.

2. Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

2.1. Europos arešto orderis

2018 m. liepos 25 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)“ (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra – Policijos ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – 1 straipsnio 3 dalis – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Vykdyto sąlygos – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Teisė, kad būtų išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas“

Dėl Lenkijos piliečio L. M. Lenkijos teismai išdavė tris Europos arešto orderius tam, kad jis būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už neteisėtą prekybą narkotikais. 2017 m. gegužės 5 d. sulaikytas Airijoje, jis nesutiko būti perduotas Lenkijos valdžios institucijoms, motyvuodamas tuo, kad dėl Lenkijos teismų sistemos reformų kyla realus pavojus, jog Lenkijoje negalės pasinaudoti teise į teisingą bylos nagrinėjimą.

Sprendime *Aranyosi ir Căldăraru*¹⁰⁶ Teisingumo Teismas nusprendė, kad jei vykdančioji teisminė institucija konstatuoja, jog asmeniui, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, kyla realus nežmoniško ar žeminamo elgesio pavojus, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją (toliau – Chartija), šio orderio vykdymas turi būti atidėtas. Tačiau toks atidėjimas galimas tik atlikus dviejų etapų patikrinimą. Pirmajame etape vykdančioji teisminė institucija turi konstatuoti, kad išduodančiojoje

¹⁰⁶ 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimas *Aranyosi ir Căldăraru* (C-404/15 ir C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)).

valstybėje narėje yra realus nežmoniško ar žeminamo elgesio pavojus dėl, be kita ko, sisteminių trūkumų. Antrajame etape ši institucija turi įsitikinti, jog yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, patirs tokį pavojų. Iš tikrųjų tai, kad yra sisteminių trūkumų, nebūtinai reiškia, kad konkrečiu atveju atitinkamas asmuo patirs nežmonišką arba žeminamą elgesį, jei bus perduotas.

Nagrinėjamu atveju *High Court* (Aukštasis teismas, Airija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar vykdančioji teisminė institucija, gavusi prašymą perduoti asmenį, dėl kurio gali būti pažeista prašomo perduoti asmens pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, turi, kaip numatyta Sprendime *Aranyosi ir Căldăraru*, nustatyti, pirma, kad kyla realus pavojus, jog dėl Lenkijos teisminės institucijos sisteminių trūkumų bus pažeista ši pagrindinė teisė, ir, antra, kad atitinkamam asmeniui kyla toks pavojus, o gal pakanka, kad ji konstatuotų, jog Lenkijos teismų sistemoje yra trūkumų, neprivaldama įsitikinti, kad toks pavojus gresia atitinkamam asmeniui. Aukštasis teismas taip pat klausė Teisingumo Teismo, kokią informaciją ir garantijas tokia institucija prireikus turi gauti iš išduodančiosios teisminės institucijos, kad būtų išvengta šio pavojaus.

Šie klausimai buvo iškelti Lenkijos vyriausybei padarius teismų sistemos pakeitimus, dėl kurių 2017 m. gruodžio 20 d. Komisija priėmė pagrįstą pasiūlymą – juo Tarybos prašyta, remiantis ESS 7 straipsnio 1 dalimi¹⁰⁷, nutarti, kad kilo aiškus pavojus, jog Lenkija gali šurkščiai pažeisti teisinės valstybės principą¹⁰⁸.

Sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad atsisakymas vykdyti Europos arešto orderį yra tarpusavio pripažinimo principo, kuriuo grindžiamas Europos arešto orderio mechanizmas, išimtis, todėl ši išimtis turi būti aiškinama siaurai.

Toliau Teisingumo Teismas konstatavo, kad jeigu kyla realus pavojus, kad bus pažeista asmens, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, pagrindinė teisė į tai, kad būtų išnagrinėtų nepriklausomas teismas, ir atitinkamai iš esmės pažeista jo pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, vykdančioji teisminė institucija gali išimtinu atveju atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad teisminių institucijų nepriklausomumo išsaugojimas yra ypač svarbus siekiant užtikrinti veiksmingą teisės subjektų teisminę gynybą, be kita ko, įgyvendinant Europos arešto orderio mechanizmą.

Vadinasi, kai asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, prieštaraudamas dėl jo perdavimo išduodančiajai teisminei institucijai remiasi tuo, kad egzistuoja sisteminiai ar bendri trūkumai, kurie, kaip jis teigia, gali paveikti išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumą ir pažeisti jo pagrindinę teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, vykdančioji teisminė institucija, remdamasi objektyvia, patikima, tikslia ir tinkamai atnaujinta informacija, pirmiausia privalo įvertinti, ar kyla realus pavojus, kad

¹⁰⁷ ESS 7 straipsnio 1 dalyje numatyta: „Remdamasi pagrįstu vieno trečdaliao valstybių narių, Europos Parlamento arba Europos Komisijos pasiūlymu, Taryba, sprendama keturių penktadalių savo narių balsų dauguma ir gavusi Europos Parlamento pritarimą, gali nutarti, jog iškilo aiškus pavojus, kad kuri nors valstybė narė gali šurkščiai pažeisti 2 straipsnyje nurodytas vertybes.“

¹⁰⁸ 2017 m. gruodžio 20 d. Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl aiškaus pavojaus, kad Lenkijos Respublika gali šurkščiai pažeisti teisinės valstybės principą, nustatymo (COM(2017) 835 final).

bus pažeista ši teisė išduodančiojoje valstybėje narėje dėl tokių trūkumų nulemtu nepakankamo šios valstybės narės teismų nepriklausomumo.

Teisingumo Teismas nurodė, kad informacija, pateikta pagrįstame pasiūlyme, kurį neseniai Komisija pateikė Tarybai pagal ESS 7 straipsnio 1 dalį, yra ypač svarbi atliekant šį vertinimą.

Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad teismų nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimas apima du aspektus. Reikalaujama, kad atitinkamos institucijos: i) savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, būtų apsaugotos nuo išorinio poveikio ar spaudimo; ii) būtų nešališkos, o tai reiškia, kad jos turi vienodai atsiriboti nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų. Teisingumo Teismo nuomone, norint užtikrinti šias nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, būtina, kad egzistuočių taisyklės, be kita ko, dėl teisminių institucijų sudėties, jų narių skyrimo, įgaliojimų trukmės ir nusišalinimo, nušalinimo ir atšaukimo priežasčių. Nepriklausomumo reikalavimas taip pat reiškia, kad šiems nariams taikoma drausminė tvarka užtikrina garantijas, reikalingas, kad būtų išvengta bet kokio tokios tvarkos naudojimo kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistemos.

Jeigu atsižvelgdama į šiuos nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus vykdančioji teisminė institucija mano, kad išduodančiojoje valstybėje narėje kyla realus pavojus, jog bus pažeista pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, ji toliau turi konkrečiai ir tiksliai patikrinti, ar nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad dėl prašomo perduoti asmens perdavimo jam kils šis pavojus. Šis konkretus vertinimas taip pat turi būti atliekamas, kai, kaip nagrinėjamu atveju, dėl išduodančiosios valstybės narės Komisija priėmė pagrįstą pasiūlymą, siekdama, kad Taryba nutartų, jog kilo aiškus pavojus, kad ši valstybė narė gali šiuurkščiai pažeisti ESS 2 straipsnyje¹⁰⁹ nurodytas vertybes, ir kai vykdančioji teisminė institucija mano turinti duomenų, leidžiančių įrodyti, kad, kiek tai susiję su šiomis vertybėmis, yra sisteminių trūkumų.

Siekdama įvertinti realų prašomam perduoti asmeniui kylantį pavojų vykdančioji teisminė institucija turi išnagrinėti, kiek sisteminiai ar bendri trūkumai gali turėti įtakos teismams, kompetentingiems nagrinėti prašomo perduoti asmens atvejį. Jeigu atlikus šį vertinimą paaiškėja, kad šie trūkumai gali daryti poveikį šiems teismams, vykdančioji teisminė institucija dar turi įvertinti, ar, atsižvelgiant į atitinkamo asmens asmeninę situaciją ir pažeidimo, už kurį jis persekiojamas, pobūdį, taip pat faktines aplinkybes, kuriomis remiantis išduotas Europos arešto orderis, yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, jog kyla realus pavojus, kad bus pažeista to asmens pagrindinė teisė į tai, kad jo būtų išnagrinėtų nepriklausomas teismas, o kartu ir pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą.

¹⁰⁹ ESS 2 straipsnyje numatyta: „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybės narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“

Be to, vykdančioji teisminė institucija turi kreiptis į išduodančiąją teisminę instituciją dėl bet kokios papildomos informacijos, kuri, kaip ji mano, yra būtina siekiant įvertinti tokio pavojaus buvimą. Tokiomis aplinkybėmis išduodančioji teisminė institucija gali pateikti bet kokią objektyvią informaciją apie tai, kad galėjo būti padaryta pakeitimų, susijusių su teismų nepriklausomumo garantijos apsaugos sąlygomis, dėl kurių šis pavojus atitinkamam asmeniui gali išnykti.

Jeigu išnagrinėjusi visas šias aplinkybes vykdančioji teisminė institucija mano, kad kyla realus pavojus, jog išduodančiojoje valstybėje narėje bus pažeista atitinkamo asmens pagrindinė teisė į tai, kad jo bylą išnagrinėtų nepriklausomas teismas, o kartu ir pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, ši institucija turi atsisakyti vykdyti dėl šio asmens išduotą Europos arešto orderį.

2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Openbaar Ministerie (Išduodančiosios teisminės institucijos nepriklausomumas)“ (C-354/20 PPU ir C-412/20 PPU, [EU:C:2020:1033](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra – Policijos ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – 1 straipsnio 3 dalis – 6 straipsnio 1 dalis – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Vykdyimo sąlygos – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnio antra pastraipa – Teisė, kad bylą išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas – Sisteminiai arba bendri trūkumai – Sąvoka „išduodančioji teisminė institucija“ – Atsižvelgimas į pokyčius išdavus atitinkamą Europos arešto orderį – Vykdančiosios teisminės institucijos pareiga konkrečiai ir tiksliai patikrinti, ar yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad perdavus suinteresuotąjį asmenį jam kils realus pavojus, kad bus pažeista jo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“

2015 m. rugpjūčio mėn. ir 2019 m. vasario mėn. Lenkijos teismai išdavė Europos arešto orderius (toliau – EAO) dėl dviejų Lenkijos piliečių atitinkamai siekdami vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir laisvės atėmimo bausmę. Kadangi šie asmenys buvo Nyderlanduose, *officier van justitie* (prokuratūros atstovas, Nyderlandai) pagal Nyderlandų teisę kreipėsi į *rechtbank Amsterdam* (Amsterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) su prašymais vykdyti šiuos EAO.

Vis dėlto šis teismas abejojo, ar turi patenkinti šiuos prašymus. Konkrečiai kalbant, jam kilo klausimas dėl Sprendimo *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)*¹¹⁰, priimto dėl Lenkijos teismų sistemos reformų, dalyko. Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad išimtiniais atvejais EAO gali būti atsisakyta vykdyti, jeigu nustatyta, kad įvykdžius perdavimą EAO išdavusiai valstybei narei atitinkamam asmeniui kils pavojus, kad bus pažeista jo teisė į nepriklausomą teismą, kuri yra

¹¹⁰ 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)* (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586), apžvelgtas šioje teminio biuletenio dalyje.

pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą¹¹¹ sudedamoji dalis. Vis dėlto toks atsisakymas galimas tik atlikus dviejų etapų patikrinimą: bendrai įvertinusi, ar dėl sisteminių ar bendrų išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumų egzistuoja šios teisės pažeidimo pavojus, vykdančioji teisminė institucija turi patikrinti, kiek tokie trūkumai gali konkrečiai paveikti atitinkamo asmens padėtį, jį perdavus šios valstybės narės teisminėms institucijoms.

Dėl pokyčių 2019–2021 m.¹¹², iš kurių kai kurie įvyko po nagrinėjamų EAO išdavimo, Amsterdamo apylinkės teismas manė, kad Lenkijos teismų sistemos trūkumai yra tokie, kad visų Lenkijos teismų nepriklausomumas, todėl ir visų Lenkijos teisės subjektų teisė į nepriklausomą teismą, nebužtikrinami. Šiomis aplinkybėmis jam kilo klausimas, ar vien šios išvados pakanka siekiant pateisinti atsisakymą vykdyti Lenkijos teismo išduotą EAO, nesant reikalo nagrinėti šių trūkumų poveikio bylos aplinkybėmis.

Vykstant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrai, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) atsakė neigiamai, patvirtindamas savo jurisprudenciją, suformuotą Sprendime *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)*.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vien sisteminių ar bendrų trūkumų, turinčių įtakos išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumui, kad ir kokie dideli jie būtų, nepakanka, kad vykdančioji teisminė institucija galėtų manyti, jog visi šios valstybės narės teismai nepatenka į EAO „išduodančiosios teisminės institucijos“ sąvoką¹¹³, kuri iš principo reiškia, kad atitinkama institucija veikia nepriklausomai.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad tokie trūkumai nebūtinai turi įtakos kiekvienam sprendimui, kurį gali tekti priimti šiems teismams. Toliau jis nurodė, kad, nors išimtinėmis aplinkybėmis gali būti nustatyti tarpusavio pasitikėjimo ir pripažinimo principų, kuriais grindžiamas EAO mechanizmo veikimas, apribojimai, jeigu būtų paneigtas visų šių trūkumų turinčios valstybės narės teismų, kaip „išduodančiosios teisminės institucijos“, statusas, tai reikštų, kad šių teismų išduotiems EAO šie principai apskritai netaikomi. Be to, tokia išvada turėtų labai didelių pasekmių, nes dėl jos, be kita ko, šios valstybės narės teismai nebegalėtų pateikti Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą¹¹⁴. Galiausiai Teisingumo Teismas patvirtino, kad jo naujausia jurisprudencija, pagal kurią kai kurių valstybių narių prokuratūros (dėl jų pavaldumo vykdomajai valdžiai santykio) nesuteikia pakankamai nepriklausomumo garantijų, kad būtų laikomos „išduodančiosiomis teisminėmis institucijomis“¹¹⁵, nėra taikoma valstybės

¹¹¹ Ši teisė užtikrinama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje.

¹¹² Be kitų aplinkybių, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo naujausią Teisingumo Teismo jurisprudenciją šioje srityje (2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas A. K. ir kt. (*Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas*) (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“; 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234), apžvelgtas II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“; ir 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596), apžvelgtas I.2 dalyje „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“ ir II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“).

¹¹³ Kaip tai suprantama pagal Pagrindų sprendimo 2002/584, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24), 6 straipsnio 1 dalį.

¹¹⁴ Iš tiesų tokia išvada reikštų, kad joks išduodančiosios valstybės narės teismas nebūtų laikomas atitinkančiu nepriklausomumo reikalavimą, neatsiejamą nuo sąvokos „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį.

¹¹⁵ Žr., pavyzdžiui, 2019 m. gegužės 27 d. Sprendimą *OG ir PI (Liubeko ir Cvikau prokuratūros)* (C-508/18 ir C-82/19 PPU, [EU:C:2019:456](#)).

narės teismams. Iš tiesų teise grindžiamoje Sąjungoje teismų nepriklausomumo reikalavimas pagal savo pobūdį pašalina bet kokį tokio pobūdžio ryšį su šia valdžia.

Antra, Teisingumo Teismas nurodė, kad sisteminių ar bendrų išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumų, rodančių, kad gali būti pažeista teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, buvimas ar jų padidėjimas neleidžia daryti prielaidos¹¹⁶, kad perdavimo atveju asmeniui, dėl kurio išduotas EAO, iš tikrųjų kiltų toks pavojus. Taigi Teisingumo Teismas paliko galioti Sprendime *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)* nustatytą dviejų etapų nagrinėjimo reikalavimą ir nurodė, kad šių trūkumų konstatavimas, žinoma, turi skatinti vykdančiosios teisminės institucijos budrumą, tačiau negali jos atleisti nuo pareigos konkrečiai ir tiksliai įvertinti nagrinėjamą pavojų pagal antrąjį šio nagrinėjimo etapą. Atliekant šį vertinimą reikia atsižvelgti į prašomo perduoti asmens padėtį, nagrinėjamos nusikalstamos veikos pobūdį ir faktines aplinkybes, kuriomis grindžiamas EAO, pavyzdžiui, į valdžios institucijų pareiškimus, galinčius paveikti individualaus atvejo nagrinėjimą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad bendras EAO mechanizmo taikymo valstybei narei sustabdymas, kuris leistų susilaikyti nuo tokio vertinimo ir automatiškai atsisakyti vykdyti jos išduotus EAO, galimas tik tuo atveju, kai Europos Vadovų Taryba formaliai konstatuoja, kad ši valstybė narė nesilaiko principų, kuriais grindžiama Sąjunga¹¹⁷.

Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad tuo atveju, kai EAO išduotas siekiant vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, vykdančioji teisminė institucija prireikus turi atsižvelgti į sisteminius ar bendrus išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumus, atsiradusius po atitinkamo EAO išdavimo, ir įvertinti, kiek šie trūkumai gali turėti įtakos šios valstybės narės teismams, turintiems jurisdikciją vykdyti procedūras, kurios bus taikomos atitinkamam asmeniui. EAO, išduoto valstybės narės siekiant perduoti atitinkamą asmenį, kad būtų įvykdyta laisvės atėmimo bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo, atveju vykdančioji teisminė institucija turi išnagrinėti, kiek sisteminiai ar bendri trūkumai, kurių išduodančiojoje valstybėje narėje buvo EAO išdavimo momentu, šios bylos aplinkybėmis turėjo įtakos šios valstybės narės teismo, kuris skyrė laisvės atėmimo bausmę arba priėmė sprendimą dėl įkalinimo, dėl kurių vykdymo išduotas šis EAO, nepriklausomumui.

2022 m. vasario 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Openbaar Ministerie (Išduodančiojoje valstybėje narėje pagal įstatymą įsteigtas teismas)“ (C-562/21 PPU ir C-563/21 PPU, [EU:C:2022:100](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – 1 straipsnio 3 dalis – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Vykdyto sąlygos – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnio antra

¹¹⁶ Pagal pagrindų sprendimo dėl EAO 1 straipsnio 3 dalį.

¹¹⁷ Ši procedūra yra įtvirtinta ESS 7 straipsnio 2 dalyje.

pastraipa – Pagrindinė teisė į tai, kad būtų teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas – Sisteminiai ar bendri trūkumai – Dviejų etapų nagrinėjimas – Taikymo kriterijai – Vykdančiosios teisminės institucijos pareiga konkrečiai ir tiksliai patikrinti, ar yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad perdavus asmenį, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, jam kiltų realus pavojus, kad bus pažeista jo pagrindinė teisė į tai, kad būtų teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas“

2021 m. balandžio mėn. Lenkijos teismai išdavė du Europos arešto orderius (toliau – EAO)¹¹⁸ dėl dviejų Lenkijos piliečių, siekiant atitinkamai, kad būtų vykdomi laisvės atėmimo bausmė ir baudžiamasis persekiojimas. Kadangi šie asmenys buvo Nyderlanduose ir nesutiko būti perduoti, buvo kreiptasi į *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) su prašymais leisti vykdyti šiuos EAO.

Tam teismui kilo abejonių dėl pareigos patenkinti šiuos prašymus. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nuo 2017 m. Lenkijoje yra sisteminių ar bendrų trūkumų, darančių įtaką pagrindinei teisei į teisingą bylos nagrinėjimą¹¹⁹, visų pirma teisei į pagal įstatymą įsteigtą teismą; šiuos trūkumus, be kita ko, lemia tai, kad Lenkijoje teisėjai skiriami *Krajowa Rada Sądowictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija; toliau – NTT) teikimu. Pagal 2020 m. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) priimtą rezoliuciją, nuo 2018 m. sausio 17 d., įsigaliojus Teismų reformos įstatymui, NTT nebėra nepriklausomas organas¹²⁰. Kadangi NTT teikimu paskirti teisėjai galėjo dalyvauti baudžiamojoje byloje, kurioje buvo nuteistas vienas iš šių dviejų asmenų, arba jiems galėjo būti pavesta nagrinėti kitam atitinkamam asmeniui iškeltą baudžiamąją bylą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas manė, kad egzistuoja realus pavojus, jog perdavus šiuos asmenis bus pažeista jų teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą.

Tokiomis aplinkybėmis tas teismas pateikė Teisingumo Teismui klausimą, ar dviejų etapų nagrinėjimas¹²¹, kurį Teisingumo Teismas įtvirtino asmenų perdavimo pagal EAO atveju, atsižvelgiant į nuo pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą neatsiejamas nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, taikytinas ir tuomet, kai kalbama apie kitą nuo šios pagrindinės teisės neatsiejamą garantiją, t. y. apie teisę kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) priėmė prejudicinį sprendimą skubos tvarka, jame į pateiktą klausimą atsakė teigiamai ir patikslino šio nagrinėjimo taikymo taisykles.

¹¹⁸ Kaip tai suprantama pagal Pagrindų sprendimą 2002/584, iš dalies pakeistą 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24).

¹¹⁹ Užtikrinamai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje.

¹²⁰ Prašymus priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas taip pat nurodė 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 108 ir 110 punktai), apžvelgtą I.2 dalyje „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“ ir II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“.

¹²¹ Pirmajame šio nagrinėjimo etape vykdančioji teisminė institucija privalo įvertinti realų pagrindinių teisių pažeidimo pavojų, atsižvelgdama į bendrą padėtį išduodančioje valstybėje narėje, o antrajame etape – konkrečiai ir tiksliai patikrinti, ar, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, kyla realus pavojus, kad bus pažeista prašomo perduoti asmens pagrindinė teisė. Žr. 2018 m. liepos 25 d. Sprendimą *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)* (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586) ir 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Openbaar Ministerie (Išduodančiosios teisminės institucijos nepriklausomumas)* (C-354/20 PPU ir C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033), apžvelgtus šioje teminio biuletenio dalyje.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad jei vykdančioji teisminė institucija, kuriai pavesta priimti sprendimą asmens, dėl kurio išduotas EAO, perdavimo klausimu, turi įrodymų apie sisteminius ar bendrus išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumus, visų pirma susijusius su šios valdžios narių skyrimo procedūra, ji gali atsisakyti perduoti asmenį, remdamasi Pagrindų sprendimu 2002/584¹²², tik tuo atveju, jei nustato, kad, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad atitinkamo asmens pagrindinė teisė į tai, kad būtų teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, buvo arba – jį perdavus – gali būti pažeista.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad teisė į tai, kad būtų išnagrinėtų „pagal įstatymą įsteigtas teismas“ dėl savo pobūdžio apima teisėjų skyrimo procesą. Taigi pirmajame nagrinėjimo etape, kuriuo siekiama įvertinti, ar yra realus pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimo pavojus, kurį visų pirma lemia reikalavimo dėl pagal įstatymą įsteigto teismo nesilaikymas, vykdančioji teisminė institucija privalo atlikti bendrą vertinimą, remdamasi bet kokia objektyvia, patikima, tikslia ir tinkamai atnaujinta informacija apie išduodančiosios valstybės narės teismų sistemos veikimą ir konkrečiai apie bendrą teisėjų skyrimo toje valstybėje narėje tvarką. Prie šių įrodymų priskiriama ir informacija, išdėstyta Europos Komisijos pagal ESS 7 straipsnio 1 dalį Tarybai pateiktame pagrįstame pasiūlyme, jau minėta *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) rezoliucija, taip pat atitinkama Teisingumo Teismo¹²³ ir Europos Žmogaus Teisių Teismo¹²⁴ jurisprudencija. Kita vertus, vien tai, kad tokį teisėjų skyrimo procese dalyvaujantį organą, kaip NTT, daugiausia sudaro įstatymų leidžiamajai ar vykdomajai valdžiai atstovaujantys ar jos parinkti nariai, negali būti pakankamas pagrindas atsisakyti perduoti asmenį.

Antrajame minėto nagrinėjimo etape asmuo, dėl kurio išduotas EAO, turi pateikti konkrečių įrodymų, kad sisteminiai ar bendri teismų sistemos trūkumai turėjo konkretų poveikį jam iškeltos baudžiamosios bylos nagrinėjimui arba – asmenį perdavus – gali turėti tokį poveikį. Prireikus šiuos įrodymus galima papildyti išduodančiosios teisminės institucijos pateikta informacija.

Šiuo klausimu, pirma, EAO, išduoto siekiant, kad būtų vykdoma laisvės atėmimo bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo, atveju vykdančioji teisminė institucija turi atsižvelgti į įrodymus apie baudžiamąją bylą išnagrinėjusios kolegijos sudėtį arba bet kokias kitas aplinkybes, reikšmingas šios teismo sudėties nepriklausomumui ir nešališkumui įvertinti. Siekiant atsisakyti perduoti asmenį nepakanka, kad vienas ar keli nagrinėjant bylą

¹²² Šiuo klausimu žr. Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 2 ir 3 dalis, kuriose numatyta, kad, pirma, valstybės narės vykdo EAO, remdamasi tarpusavio pripažinimo principu ir vadovaudamasi šio pagrindų sprendimo nuostatomis, ir, antra, tas pagrindų sprendimas nekeičia pareigos gerbti pagrindines teises ir pagrindinius teisinius principus, įtvirtintus ESS 6 straipsnyje.

¹²³ 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153), apžvelgti II.1 dalyje „Skyrimas“; 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596), apžvelgtas II.2 dalyje „Nepriklausomų nacionalinių teismų teisė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo“ ir II.7 dalyje „Drausminė atsakomybė“; 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798), apžvelgtas II.1 dalyje „Skyrimas“ ir II.5 dalyje „Perkėlimas“.

¹²⁴ 2021 m. liepos 22 d. EŽTT sprendimas *Reczkowicz prieš Lenkiją*, CE:ECHR:2021:0722JUD004344719.

dalyvavę teisėjai buvo paskirti tokio organo, kaip NTT, teikimu. Be to, atitinkamas asmuo turi pateikti įrodymus, be kita ko, apie atitinkamų teisėjų skyrimo procedūrą ir galimą jų delegavimą, kuri leistų daryti išvadą, kad dėl šios kolegijos sudėties galėjo būti pažeista jo pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, ar atitinkamas asmuo turėjo teisę prašyti nušalinti kolegijos narius dėl jo pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimo, ar jis galėjo pasinaudoti šia teise, ir į priimtą sprendimą dėl nušalinimo prašymo.

Antra, jei EAO išduodamas siekiant vykdyti asmens baudžiamąjį persekiojimą, vykdančioji teisminė institucija turi atsižvelgti į įrodymus apie atitinkamo asmens asmeninę padėtį, nusikalstamos veikos, už kurį vykdomas jo baudžiamasis persekiojimas, pobūdį, faktines EAO išdavimo aplinkybes arba bet kokias kitas aplinkybes, reikšmingas vertinant kolegijos, kuriai, tikėtina, bus pavesta nagrinėti to asmens bylą, nepriklausomumą ir nešališkumą. Tokie įrodymai taip pat gali būti susiję su valdžios institucijų pareiškimais, galinčiais turėti įtakos konkrečiu atveju. Vis dėlto vien aplinkybės, kad sprendimo dėl perdavimo priėmimo metu nėra žinoma, kokiems teisėjams bus pavesta nagrinėti atitinkamo asmens bylą, o jeigu tie teisėjai žinomi – kad jie į pareigas buvo paskirti tokio organo, kaip NTT, teikimu, nepakanka atsisakymui perduoti asmenį pagrįsti.

2.2. Nekaltumo prezumpcija

2021 m. lapkričio 16 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ir kt.“ (C-748/19–C-754/19, [EU:C:2021:931](#))

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta galimybė teisingumo ministrui deleguoti teisėjus į aukštesnės grandies teismus ir atšaukti šį delegavimą – Teismo baudžiamųjų bylų kolegijos, į kurias įeina teisingumo ministro deleguoti teisėjai – Direktyva (ES) 2016/343 – Nekaltumo prezumpcija“

Šiame sprendime (jo faktinės ir teisinės aplinkybės jau buvo išdėstytos¹²⁵) dėl baudžiamajame procese taikytinos nekaltumo prezumpcijos, kurios laikymąsi siekiama užtikrinti Direktyva 2016/343¹²⁶, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši prezumpcija reiškia, jog spręsdamas kaltinamojo baudžiamosios atsakomybės klausimą teismas turi būti nešališkas ir neturėti išankstinės nuomonės. Taigi teisėjų nepriklausomumas ir nešališkumas yra esminės nekaltumo prezumpcijos užtikrinimo sąlygos. Nagrinėjamu atveju atrodo, kad nurodytomis aplinkybėmis gali būti pakenkta teisėjų nepriklausomumui ir nešališkumui, taigi ir nekaltumo prezumpcijai.

¹²⁵ Dėl ginčo faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.4 dalį „Delegavimas“.

¹²⁶ Žr. Direktyvos 2016/343 22 konstatuojamąją dalį ir 6 straipsnį.

EUROPOS SAJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

Tyrimų ir dokumentacijos direktoratas

2024 m. liepos mėn.